

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Vztahy EU s vybranými africkými zeměmi

Relations of the EU with Selected African Countries

Student: Bc. Ivana Morisová
Vedoucí diplomové práce: Ing. Honová Iva, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Ivana Morisová**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210T004 Eurospráva**
Specializace: **00 Eurospráva**
Téma: **Vztahy EU s vybranými africkými zeměmi**
Relations of the EU with Selected African Countries

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Východiska spolupráce EU s africkými zeměmi a jejich charakteristika
3. Vývoj euro – africké spolupráce
4. Efekty a budoucnost spolupráce EU s africkými státy
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

ADAMCOVÁ, Lenka, Tereza NĚMEČKOVÁ et al. *Rozvojová ekonomika*. Praha: VŠE, 2009. 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. 244 s. ISBN 978-80-7400-353-3.

UNCTAD. *Economic development in Africa*. New York: United Nations, 2012. 161 s.

ISBN 978-92-1-055595-1.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iva Honová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

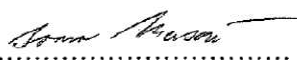

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení:

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.
A všechny použité zdroje uvádím ve své práci.“

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....

Bc. Ivana Morisová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní Ing. Ivě Honové, Ph.D. za odbornou pomoc a vedení při tvorbě mé diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Východiska spolupráce EU s africkými zeměmi a jejich charakteristika.....	6
2.1	Vnější vztahy EU a jejich právní základy.....	6
2.1.1	Teoretická východiska vnějších vztahů EU.....	6
2.1.2	Prameny práva vnějších vztahů EU.....	7
2.1.3	Mezinárodní smlouvy a jejich základní typologie.....	8
2.2	Vnější ekonomické vztahy EU v současnosti.....	10
2.2.1	Preferenční vztahy EU se světem.....	11
2.2.2	Vztahy EU se zeměmi ACP.....	13
2.2.3	Vztahy EU se zeměmi Středomoří.....	15
2.3	Spolupráce EU s rozvojovými zeměmi.....	17
2.3.1	Vymezení pojmu a základní pojetí rozvojových zemí.....	17
2.3.2	Hlavní problémy rozvojového světa.....	20
2.3.3	Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc z EU.....	23
2.4	Základní charakteristika Afrických regionů.....	26
2.4.1	Sociálně-geografické podmínky na Africkém kontinentu.....	26
2.4.2	Severní Afrika.....	28
2.4.3	Subsaharská Afrika.....	29
2.5	Integrační předpoklady rozvojových zemí v Africe.....	29
2.5.1	Obecná specifika integrace rozvojových zemí světa.....	29
2.5.2	Integrační tendence Afrických států.....	30
2.5.3	Regionální integrační seskupení v Severní Africe.....	31
2.5.4	Regionální integrační seskupení v Subsaharské Africe.....	32
2.5.5	Panafrická integrace.....	33
2.6	Dílčí shrnutí.....	33
3	Vývoj euro – africké spolupráce	35
3.1	Historie spolupráce mezi EU/ES a africkými zeměmi.....	35
3.1.1	Evropské rozvojové fondy.....	36
3.1.2	Úmluvy z Yaoundé a Arushi.....	37
3.2	Dohody z Lomé.....	37
3.2.1	Dohoda z Lomé I.	39

3.2.2	Systém STABEX	41
3.2.3	Dohoda z Lomé II.	41
3.2.4	Systém SYSMIN.....	42
3.2.5	Dohoda z Lomé III.....	42
3.2.6	Dohoda z Lomé IV.	43
3.2.7	Fungování systému STABEX a SYSMIN.....	46
3.2.8	Revidovaná dohoda z Lomé IV	47
3.3	Shrnutí finanční spolupráce dohod Lomé I – IV	49
3.4	Spolupráce mezi EU a africkými zeměmi po roce 2000	52
3.5	Dohoda z Cotonu	52
3.5.1	Hlavní rozdíly mezi dohodou z Cotonu a dohodami z Lomé.....	54
3.5.2	První revize dohody z Cotonu	55
3.5.3	Druhá revize dohody z Cotonu	55
3.5.4	Institucionální zajištění a orgány	56
3.5.5	EDF a dohoda z Cotonu.....	57
3.5.6	Režimy obchodní a hospodářské spolupráce	59
3.6	Summity a strategie uzavřené mezi EU a zeměmi Afriky.....	59
3.6.1	První a druhý summit Afrika – EU	59
3.6.2	Společná strategie Afrika – EU a Akční plán 2008 – 2010	61
3.6.3	Třetí summit Afrika – EU	61
3.6.4	Akční plán 2010 – 2013	62
3.7	Dílní shrnutí	63
4	Efekty a budoucnost spolupráce EU s africkými státy	64
4.1	Dohody o ekonomickém partnerství - EPA.....	64
4.1.1	EPA a CEMAC	65
4.1.2	EPA a ECOWAS	67
4.1.3	EPA a ESA.....	69
4.1.4	EPA a EAC	70
4.1.5	EPA a SADC	72
4.2	Specifický vztah mezi státy EU a Jihoafrickou republikou.....	73
4.2.1	Strategické partnerství mezi EU – JAR	74
4.2.2	Summity EU a JAR.....	75
4.2.3	Obchodní a rozvojová spolupráce EU – JAR	76
4.3	Budoucnost dohod EPA v Africe	78

4.3.1	Přístup k EPA ze strany EU a zemí Afriky a jejich vývoj.....	78
4.3.2	Zemědělská produkce a potravinová bezpečnost v Keni.....	80
4.3.3	Dopady EPA na Keňu.....	82
4.4	Výstupy a budoucí vývoj partnerství mezi EU a zeměmi Afriky.....	84
4.4.1	Dosavadní výsledky Společné strategie Afrika – EU.....	84
4.4.2	Africký rozvoj jako priorita pro EU	87
4.4.3	Budoucnost vztahů mezi EU a Afrikou	87
4.5	Dílčí shrnutí	88
5	Závěr.....	89
	Seznam použité literatury.....	92
	Seznam použitých zkratk.....	101
	Seznam tabulek.....	104
	Seznam grafů	105
	Seznam obrázků	106
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	107
	Seznam příloh	108

1 Úvod

Afrika, světadíl, který si díky složení svého obyvatelstva získal přezdívku „Černý kontinent“ se rozkládá na jižní, severní a z větší části na východní polokouli. Afrika, s několika ostrovy a souostrovími, je obklopena Indickým oceánem, Atlantickým oceánem a od Evropy ji odděluje Středozemní moře. Velkou část tvoří pouště v čele se Saharou, polopouště, savany, ale v některých oblastech i deštné pralesy. Afrika je známá velkou zásobou významných nerostných surovin, zejména zlata, diamantů, ropy, zemního plynu aj. I přes tyto zásoby, nedotčenou přírodu, rozmanitost a krásy, které Afrika přináší, je také charakterizována chudobou, bídou, hladomorem a nemocemi.

Historický vývoj v Africe sahá daleko do minulosti. Afrika je považována za kolébkou života na zemi a je nejstarším obydleným územím. Mezi nejvýznamnější události a období patří 15. století, kdy Evropané zotročili a odvedli milióny Afričanů do lokalit celého světa. Konec 19. století byl ve znamení tvorby kolonií evropskými imperiálními mocnostmi, které tento kontinent obsadily. Posun nastal až po 2. světové válce a v roce 1960, v tzv. „Roce Afriky“, kdy získalo nejvíce afrických zemí nezávislost.

Vztahy, podpora a spolupráce mezi Evropským společenstvím a později Evropskou unií se mezi zeměmi Afriky vyvíjí od 60. let. Klíčový moment pro africké země nastal po uzavření smlouvy o ES v roce 1958, která zemím zaručovala zvláštní obchodní režim a většina zemí se osamostatnila. Za prohloubení spolupráce v roce 1958 stálo vytvoření Evropských rozvojových fondů, které položily základní stavební kámen v oblasti finanční a technické pomoci ze strany ES. Od té doby až po současnost bylo podepsáno mnoho dohod a strategií, které podporují a upravují vztahy mezi EU a Africkými regiony.

Diplomová práce je rozdělena do tří stěžejních kapitol a zejména ve dvou kapitolách je zaměřena na země a regiony subsaharské Afriky. Důvodem výběru tohoto regionu je v porovnání se zeměmi severní Afriky větší zaostalost těchto zemí a zároveň i menší mediální pozornost věnovaná, respektive nevěnována problémům, které tuto část Afriky zatěžují. Problematika těchto zemí je často zastíněna děním v afrických zemích na pobřeží Středozemního moře. Země subsaharské Afriky v porovnání s oblastmi Pacifiku a Karibiku svým počtem i rozlohou jasně zaujímají nejvyšší podíl v rámci zemí ACP, proto vychází kapitola věnovaná vývoji euro – africké spolupráce z těchto vztahů.

Kapitola „*Východiska spolupráce EU s africkými zeměmi a jejich charakteristika*“ se zabývá vnějšími vztahy EU a jejím právním základům, vnějším a preferenčním vztahům

EU, včetně vztahů se zeměmi ACP, či rozvojové spolupráci a humanitární pomoci. Dále se kapitola věnuje základní charakteristice afrických regionů, integračním předpokladům rozvojových zemí v Africe a samotným integračním seskupením vytvořených v severní a subsaharské Africe.

„*Vývoj euro – africké spolupráce*“ je název kapitoly, která popisuje historický vývoj vzájemné spolupráce daných regionů od vzniku Evropských rozvojových fondů, od uzavření dohod z Yaoundé, Arushi, dohod z Lomé, až po uzavření dohody z Cotonu. Celkem byly mezi lety 1975 – 2000 uzavřeny čtyři loménské dohody, které určovaly směr a způsob spolupráce mezi EU a státy Afriky. Klíčovou roli hrála dohoda Lomé IV a její revize z roku 1995, a také počátek diskuzí o zavedení politického dialogu. Dohoda z Cotonu tento politický dialog zavedla, podpořila investice do soukromého sektoru a hlavně stojí i za vývojem v hospodářské a obchodní spolupráci a zapojením rozvojových zemí Afriky do světového hospodářství. Tato kapitola se rovněž zabývá spolupráci EU a regiony subsaharské Afriky na základě summitů a strategií, které tvoří nezbytnou oblast pro efektivní vývoj jejich vzájemných vztahů.

Kapitola „*Efekty a budoucnost spolupráce s africkými státy*“ je věnována především Dohodám o ekonomickém partnerství, o jejímž zahájení proběhly první diskuze již po podpisu dohody z Cotonu, a které na rozdíl od předchozích dohod byly a jsou reciproční a kompatibilní s pravidly WTO. I když tyto dohody nebyly zatím ratifikovány v žádném z pěti afrických integračních uskupení, jsou základem budoucího vývoje vztahů s EU. Dále se kapitola věnuje specifickému vztahu EU s Jihoafrickou republikou, který je podporován pravidelnými summity. Kapitola uvádí výstupy, kterých bylo doposud dosaženo prostřednictvím Strategického partnerství Afrika – EU a zároveň nastiňuje základní aspekty pro vývoj budoucí spolupráce.

Cílem této diplomové práce je charakterizovat a zhodnotit dosavadní vývoj a nastínit budoucnost vzájemných vztahů a způsob spolupráce mezi EU a vybranými oblastmi Afriky. Dále budou analyzovány veškeré postupy a kroky, které byly v rámci spolupráce mezi zeměmi dodnes realizovány a které popřípadě mohou přispět k budoucímu pozitivnímu či negativnímu vývoji. Mezi použité metody patří analýza, dedukce, deskripce a komparace.

2 Východiska spolupráce EU s africkými zeměmi a jejich charakteristika

2.1 Vnější vztahy EU a jejich právní základy

Evropská unie je významným subjektem na poli světové ekonomiky. Aktivně vstupuje do mezinárodních vztahů formou spolupráce s integračními uskupeními i jednotlivými státy. Silná role EU spočívá i v oblasti obchodní politiky nebo rozvojové spolupráce.

2.1.1 Teoretická východiska vnějších vztahů EU

Pojem „**vnější vztahy**“ vychází přímo z primárního práva EU¹. Po ratifikaci Lisabonské smlouvy (LS)² je však hojněji používán pojem „*vnější činnosti EU*“, jednorázově pak „*vztahy s okolním světem*“, „*mezinárodní vztahy*“, „*zahraniční politika*“, v oblasti institucionální se pak také vyskytuje pojem „*zahraniční věci*“. Právo EU nevymezuje přímo obsah těchto pojmů ani vztahy mezi nimi, lze je tedy označit jako ekvivalenty.³

Konkrétní obsah vnějších vztahů není právem EU definován, jednoduše řečeno se jedná o vztahy ke třetím státům a mezinárodním organizacím. Více či méně udržuje EU vztahy s celým světem, jedná se například o⁴:

- obchodní vztahy,
- investice a finance,
- věda a výzkum,
- hospodářská a politická spolupráce,
- energetika,
- věda a výzkum,
- ochrana životního prostředí,
- rozvojová a humanitární spolupráce apod.

¹ Smlouva o EU (SEU), Smlouva o fungování EU (SFEU).

² LS byla podepsána 13. prosince 2007, ratifikována 3. listopadu 2009 a vstoupila v platnost 1. prosince 2009.

³ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 244 s. ISBN 978-80-7400-352-3.

⁴ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

2.1.2 Prameny práva vnějších vztahů EU

Jedná se o **právo EU** a také **mezinárodní právo veřejné**⁵. V tomto podoboru práva EU dochází poměrně často k nesrovnalostem právě z důvodu nutnosti oscilovat mezi těmito dvěma právními řády.⁶

Právní předpisy a judikatura zaměřující se na vnější činnost EU lze rozlišit na smlouvy spadající do primárního práva EU a legislativní předpisy práva sekundárního, mezi něž patří platné legislativní akty v oblasti vnějších vztahů a Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP).

Z hlediska **komunitárního práva EU** je legislativní úprava vnějších vztahů Unie zakotvena v dokumentech SEU a SFEU. Mezi nejvýznamnější články věnující se dané problematice lze zařadit⁷:

- SFEU čl. 206 – 207; Hlava II: „Obecná ustanovení o vnější činnosti Unie“,
- SFEU čl. 208 – 213; Hlava III: „Spolupráce se třetími zeměmi a humanitární pomoc“,
- SFEU čl. 216 – 219; Hlava V: „*Mezinárodní smlouvy*“,
- SEU čl. 8; Hlava I: „Společná ustanovení“,
- SEU čl. 21 – 41; Hlava V: „Obecná ustanovení o vnější činnosti Unie a zvláštní ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice“.

Obecně má výkon těchto svěřených pravomocí probíhat transparentně, vhodnými prostředky a co nejblíže občanům. Pro vnější vztahy lze vyjmenovat nejméně tři aplikační principy⁸:

1. povinnost dodržovat mezinárodní právo veřejné,
2. povinnost zajistit soudržnost vnějších činností EU,
3. povinnost jednat loajálně a solidárně.

⁵ Např. dohody v rámci WTO (Světová obchodní organizace - World Trade Organisation), či dohody zaměřené na ochranu lidských práv apod.

⁶ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

⁷ *ÚZ Evropské právo základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy*. Ostrava: Sagit, 2010. 304 s. ISBN 978-80-7208-785-3.

⁸ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

⁹ **Zásada proporcionality** – dle této zásady nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů smluv. (*ÚZ Evropské právo základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy*. Ostrava: Sagit, 2010. 304 s. ISBN 978-80-7208-785-3).

Cíle Unie v oblasti vnějších vztahů jsou dosahovány pomocí řady politik a vhodnými prostředky dle zásady proporcionality⁹ a v mezích tzv. **svěřených pravomocí**. K dosahování svých cílů má EU pravomoci, získané trvalým svěřením od svých členských států (ČS).

Hlavní cíle vnějších vztahů EU zahrnují^{10,11}:

- prosazování hodnot a zájmů EU,
- ochranu občanů EU,
- mír a bezpečnost,
- globální udržitelný rozvoj,
- solidaritu a vzájemnou úctu mezi národy,
- volný a spravedlivý obchod¹²,
- vymýcení chudoby,
- ochranu lidských práv - především dětí,
- dodržování a rozvoj mezinárodního práva, zejména zásad Charty OSN¹³ apod.

2.1.3 Mezinárodní smlouvy a jejich základní typologie

Vnější smlouvy jsou **mezinárodní smlouvy** uzavírané mezi EU a třetími zeměmi popř. mezinárodními organizacemi. Přesněji se jedná o: „*Dvou či vícestranný závazný písemný projev shodné vůle podle mezinárodního práva, jehož smluvní stranou je EU, případně její členské státy a současně nejméně jedna smluvní strana není EU nebo ČS EU*“.¹⁴

V hierarchii práva se mezinárodním smlouvám přisuzuje místo mezi primárním a sekundárním právem EU: “Přednost mezinárodních smluv uzavřených Uníí před předpisy sekundární a komunitární legislativy, znamená, že tyto předpisy musejí být vykládány

⁹ **Zásada proporcionality** – dle této zásady nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů smluv.

¹⁰ Čl. 3/5 SEU.

¹¹ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹² Free and fair trade.

¹³ **Charta OSN** – Charta Organizace spojených národů je ustavující dokument, který stanovuje práva a povinnosti ČS a stanoví orgány a postupy fungování OSN. Jako mezinárodní smlouva kodifikuje Charta základní principy mezinárodních vztahů - od suverenity a rovnosti mezi státy až po zákaz užití síly při řešení mezinárodních sporů. (INFORMAČNÍ CENTRUM OSN. Charta OSN. Osn.cz [online]. 2005 [29.1.2013]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/?i=172>).

¹⁴ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

konzistentně s těmito smlouvami, v co největším možném rozsahu a v souladu s uvedenými dohodami“.¹⁵

Mezinárodní smlouvy se nejčastěji teoreticky člení¹⁶:

- **smlouvy dle obsahu** (smlouvy hospodářské, politické a tzv. právotvorné¹⁷, kontraktuální¹⁸),
- **smlouvy dle plnění** (smlouvy s plněním jednorázovým nebo opakovaným),
- **smlouvy dle formy** (smlouvy sjednané písemnou nebo ústní formou),
- **smlouvy dle způsobu vnitrostátního schvalování** (prezidentské, vládní, resortní),
- **smlouvy dle počtu smluvních stran** (smlouvy dvoustranné¹⁹, mnohostranné²⁰, univerzální),
- **smlouvy dle možnosti přístupu** (smlouvy otevřené²¹, polootevřené²², uzavřené²³).

Základní typologie vnějších smluv uzavíraných EU a třetími zeměmi či dalšími subjekty, lze rozčlenit do čtyř základních kategorií.

Obchodní smlouvy jsou zaměřeny na problematiku extra-unijního obchodu se zbožím a službami. Může se jednat o smlouvy „*mnohostranné*“ nebo „*bilaterální*“. Dvoustranné smlouvy lze rozlišit „*reciproční*“, což jsou smluvní oboustranné dokumenty např. dohoda o vytvoření celní unie (CU) nebo dohody o vytvoření oblasti volného obchodu, druhým typem jsou smlouvy „*jednostranné*“, kdy plyne předem dohodnutá výhoda pouze jedné smluvní straně např. bezcelní přístup.

Smlouvy o spolupráci často obsahují ustanovení o liberalizaci obchodu nebo širší spolupráci v hospodářské oblasti apod. Užívají se v oblastech, kde má EU zájem na vztahu užším, než pouze obchodním, nejedná se však o perspektivu budoucího přistoupení k EU. Řadí se sem „*dohody o partnerství a spolupráci*“, „*dohody o stabilizaci a spolupráci*“, „*dohody o rozvojové spolupráci* nebo také *sektorové dohody*“.

¹⁵ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹⁶ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹⁷ **Právotvorné smlouvy** - slouží k právní úpravě dosud neupravené legislativní sféry států, tedy tvorba nových právních norem.

¹⁸ **Kontraktuální smlouvy** – určují zvláštní práva a povinnosti mezi smluvními stranami, jejich cílem je harmonizace odlišné vnitrostátní právní úpravy smluvních stran. Netvoří nové právní normy, pouze uprevňují stávající.

¹⁹ **Dvoustranné smlouvy** = bilaterální smlouvy.

²⁰ **Mnohostranné smlouvy** = multilaterální smlouvy.

²¹ **Smlouvy otevřené** - nejčastěji mnohostranné, ČS mohou přistupovat.

²² **Smlouvy polootevřené** – přistoupení je možné za splnění určitých podmínek.

²³ **Smlouvy uzavřené** – nejčastěji se jedná o bilaterální smlouvy, přístup není možný.

Dohody o přidružení, jsou tzv. nejtěsnějším nečlenským vztahem třetí země k EU, umožňují mj. podílet se na nejrozličnějších programech EU. Zde je třeba rozlišovat „*dohody o přidružení*“ s perspektivou přistoupení a „*asociační dohody*“ bez perspektivy přistoupení.

Smlouvy v rámci SZBP, v této oblasti se nacházejí tři druhy smluv. „*Participační*“ smlouvy umožňují účast třetího státu na misi EU, „*statusové*“ smlouvy upravují možnosti pobytu vojenské nebo civilní mise ve třetím státě nebo smlouvy „*bezpečnostní*“, které umožňují smluvním stranám se seznamovat s utajovanými skutečnostmi.

EU uzavírá tyto smlouvy v důsledku různých politických zájmů a okolností. Součástí každého tohoto typu vnějších smluv je i několik dalších podkategorií.²⁴

2.2 Vnější ekonomické vztahy EU v současnosti

Evropská unie dbá na to, aby řádně využila svůj globální význam, především v hospodářském a obchodním měřítku, využívá svoji sílu v zájmu třetích zemí ale i svých ČS. EU podporuje šíření prosperity a upevňování demokracie po celém světě, čímž rovněž pomáhá udržovat stabilitu a blahobyt občanů na svém území. Evropská unie se nesnaží vnutit svůj systém druhým, ale v mnoha případech usiluje o zlepšení situace ve světě jako celku.

Integrace nových zemí do EU dále posiluje její úlohu na mezinárodní scéně. V současnosti v Unie zahrnuje 27 ČS, což je bezmála 500 tis. obyvatel, má největší podíl na světovém obchodu a vytváří jednu čtvrtinu celosvětového bohatství. ČS musejí vystupovat jako jeden celek, aby jejich hlas měl větší váhu. EU je současně největším poskytovatelem finanční pomoci a poradenství chudším zemím, aktivně se zapojuje do boje proti terorismu, předcházení konfliktů a udržování míru, v neposlední řadě se Unie aktivně zapojuje do řešení problémů globálního oteplování a snižování nadměrné produkce emise skleníkových plynů.²⁵ Klíčovou složkou vztahů EU se třetími zeměmi je **společná obchodní politika** (SOP), která funguje na dvou doplňujících se úrovních²⁶:

²⁴ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

²⁵ EUROPEAN COMMISSION. *EU ve světě* [online]. EC [29. 1. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/67/index_cs.pdf.

²⁶ EUROPEAN COMMISSION. *EU ve světě* [online]. EC [29. 1. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/67/index_cs.pdf.

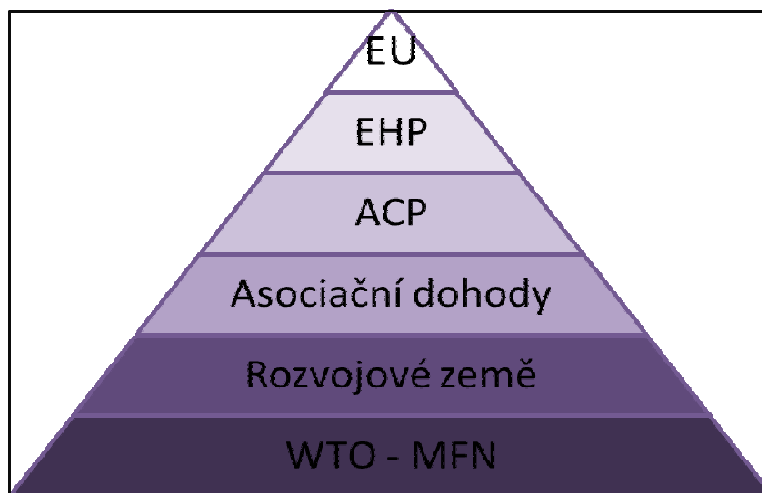
1. **EU v rámci WTO²⁷** se společně se svými partnery po celém světě aktivně podílí na vytváření pravidel pro mnohostranný systém mezinárodního obchodu,
2. **vlastní dvoustranné obchodní dohody** EU s jednotlivými zeměmi a regiony, kde se Unie snaží poskytovat výrobkům z rozvojových zemí snadný přístup na své trhy a také **podporovat oboustranný rozvoj prostřednictvím obchodních vztahů**.

Obchodně politická témata EU konzultuje Evropská komise, na základě výlučné pravomoci se zástupci ČS, na speciálním výboru ustaveném Radou EU a řízeném představitelem aktuálně předsedající země. Komise současně předkládá návrhy opatření a iniciativ k sjednávání mezinárodních dohod.

2.2.1 Preferenční vztahy EU se světem

Na obrázku 2.1 jsou v přehledné pyramidě seřazeny veškeré vnější ekonomické vztahy EU. Pomocí různých preferenčních dohod tak EU poskytuje jednotlivým zemím různé formy zvýhodnění ve sféře obchodu. Velkou roli zde hraje mnoho faktorů jako např. geografická blízkost, závazky vůči bývalým koloniím a závislým územím, snaha o politickou a bezpečnostní stabilitu nebo také rozvojová pomoc tam, kde je třeba.

Obr. 2.1: Pyramida preferenčních vztahů EU

Zdroj: LACINA, Lubor a Jan OSTŘÍŽEK a kol., 2011; vlastní zpracování

²⁷ World Trade Organisation.

Jednotlivé preferenční vztahy jsou realizovány na základě konkrétních dohod EU se třetími zeměmi. Dle výše vyobrazené hierarchie obchodních preferencí jsou tyto vnější vztahy charakterizovány na základě šesti, níže uvedených skupin.

EU, vrchol pyramidy zahrnuje vztahy mezi ČS Unie, trhy mezi nimi jsou v současnosti plně liberalizovány. Jedná se o oblast **Celní unie** (CU) vytváří jedno celní území, cla a jiné úpravy omezující obchod jsou odstraněny v podstatě pro veškerý obchod mezi jejími členy. EU uzavřela dále „*Dohodu o celní unii*“ s Andorrou, San Marinem a Tureckem.

Evropský hospodářský prostor (EHP), funguje na základě „*Dohody o vytvoření Evropského hospodářského prostoru*“. Na této úrovni společné obchodní politiky EU (SOP EU) spolupracuje Unie se zeměmi **Evropského sdružení volného obchodu** (ESVO). Jedná se o Island, Norsko a Lichtenštejnsko.

Vztahy se zeměmi z oblasti Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP), tato skupina v současnosti zahrnuje 79 států, bývalých kolonií států Unie. Tyto vnější vztahy mají základ bilaterální nebo multilaterální, jedná se o „*Dohody o hospodářské spolupráci*“ (EPAs)²⁸.

Asociační dohody jsou podepsány se zeměmi, kde EU upravuje své vztahy od úrovně politické až po úroveň kulturní, je zde předpokládán budoucí vstup do EU. Dohody zahrnují především závazky ekonomické, politické, obchodní nebo reformní, které země přislíbí výměnou za vstup na trh EU. Jedná se o „*Dohody o přidružení*“ v současnosti se do této skupiny řadí ČS **Středoevropské zóny volného obchodu** (CEFTA)²⁹. Dalším druhem aktů mezinárodní spolupráce, jsou „*Dohody o stabilizaci a přidružení*“ a „*Dohody o partnerství a spolupráci*“, které zahrnují země spadající pod **Evropskou politiku sousedství**^{30 31}.

Vztahy s rozvojovými zeměmi (RZ) jsou realizovány na základě jednostranného preferenčního systému, na základě jednostranného autonomního rozhodnutí. EU zde není vázána žádnou smlouvou, neočekává se, že RZ poskytnou stejné preferenční výhody i v prospěch Unie. Může se jednat o preferenční clo, preferenční celní kvóty apod.³²

²⁸ Economic Partnership Agreements.

²⁹ ČS CEFTA – Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Moldavsko, Černá Hora, Srbsko, Kosovo.

³⁰ Alžírsko, Bělorusko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Moldavsko, Palestinská samospráva, Sýrie, Tunisko, Ukrajina, Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie.

³¹ LACINA, Lubor a Jan OSTŘÍŽEK a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

³² FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C.H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

Základním kamenem pyramidy je členství EU ve WTO, **obchodní režim doložky nejvyšších výhod (MFN)**³³. Jedná se o režim uplatňovaný vůči devíti vyspělým ČS WTO, kdy jsou dotyčné státy smluvně zavázány poskytnout si v dané oblasti minimálně stejné výhody, které před uzavřením smlouvy poskytly jiným státům, tedy že smluvní strana bude mít vždy podmínky nejméně stejné jako nejpreferovanější stát. Doložka MFN EU se dnes uplatňuje na dovoz z USA, Austrálie, Kanady, Japonska, Nového Zélandu, Hongkongu, Tchaj-wanu, Korejské republiky a Singapuru.³⁴

Detailní tabulka všech preferenčních vztahů EU se světem je součástí **přílohy 1**.

2.2.2 Vztahy EU se zeměmi ACP

Země Afriky, Karibiku a Pacifiku byly v minulosti koloniemi nebo závislými územími některých států EU. U většiny případů se jedná o bývalé koloniální mocnosti Dánsko, Francii, Nizozemí a Velkou Británii. Ze 79 signatářských zemí se 41³⁵ zemí řadí k nejméně vyspělým zemím světa. V **příloze 2** se nachází mapa světa s vyznačením členů ACP.

V současnosti se postavení zemí ACP v rámci pyramidy stupňovité liberalizace mezinárodního obchodu mění, a to v závislosti na odstraňování překážek obchodu mezi zeměmi ACP a EU. To co platilo v letech 80. a 90. již zcela neplatí v současnosti. Některé státy a oblasti světa se soustavně odvolávaly na diskriminační přístup a přílišné zvýhodňování zemí ACP.

„*Dohody o hospodářské spolupráci*“ se zeměmi ACP představují obchodní dohody rozvojového charakteru, které významně podporují také regionální integraci. Tyto země patří vesměs k nejchudším na světě. Obecně je rámec vztahů s těmito zeměmi dán „*Dohodou o partnerství z Cotonou*“ z roku 2000, uzavřenou na dobu 20 let. Na základě těchto smluv mají tyto země téměř volný přístup na evropské trhy bez cel a kvót. Zvláštní zacházení mají výrobky spadající pod společnou zemědělskou politiku.³⁶

Vzájemné vztahy mají základ jednak bilaterální, jednak multilaterální, komplexně upravují vztahy s těmito zeměmi. První byla „*dohoda z Yaoundé*“ uzavřena roku 1963.

³³ Most Favourite Nation.

³⁴ LACINA, Lubor a Jan OSTŘÍŽEK a kol. Tamtéž.

³⁵ EUROSKOP. *Vnější ekonomické vztahy* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

³⁶ EUROSKOP. *Obchodní politika* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika/>.

Jednalo se o „*Společenství Afrických a Malgašských států*“ ve spolupráci s EHS. Tato smlouva byla dále postupně rozšiřována tzv. „*dohodami z Lomé I – IV*“, které byly uzavřeny mezi lety 1975 až 1998.³⁷

V roce 2000 byla podepsána „*dohoda z Cotonou*“. Zatímco dřívější dohody byly uzavřeny v průběhu procesu dekolonizace a zaměřovaly se primárně na rozvojovou pomoc, poskytovanou těmito zemím, „*dohoda z Cotonou*“ je dohodou, která zahrnuje i jiné aspekty vzájemných vztahů. Smlouva změnila systém obchodních preferencí a k předcházejícím dvou pilířům spolupráce (finanční pomoc a obchodní preference) přibyl také politický dialog. Dohoda byla uzavřena na delší časové období 20 let. Kuba jako jediný člen skupiny ACP novou dohodu nepodepsala. EU se snaží ve vzájemných vztazích prosazovat **princip kondicionality**, který podmiňuje poskytování rozvojové pomoci ekonomickými reformami, zlepšováním stavu demokracie a právního státu v zemích ACP.

K roku 2013 EU vyjednává s regionálními skupinami ACP států, mezi něž patří **Západní Afrika, Střední Afrika, Východní a jižní Afrika, Jižní Africká rozvojová společnost, Karibik, Tichomoří**, tzv. „*Dohody o ekonomickém partnerství*“, které povedou k vzájemnému otevření trhu EU a ACP.

Unie v rámci dohod EPAs otevře svůj trh pro všechny položky zboží³⁸. Partnerské země následně poskytnou preferenční přístup na své trhy po uplynutí přechodného období, a také při uplatnění řady výjimek vztahujících se na citlivé výrobky a rozvíjející se průmysl. Do konce roku 2007 byla podepsána dohoda pouze s Karibským regionem, s ostatními regiony uzavřela EU prozatímní dohody, které slouží jako odrazový můstek pro EPAs.

Jihoafrická republika je členem skupiny ACP. Její obchodní vztahy s Uníí však nevycházejí ze smlouvy z Cotonou, ale z „*Dohody o obchodu, rozvoji a spolupráci*“ z roku 1999, která vstoupila v platnost v roce 2004.³⁹

³⁷ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. *Úvod do rozvojových studií*. 1 vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 297 s. ISBN 80-245-1057-X.

³⁸ Výjimkou jsou na přechodné období cukr a rýže.

³⁹ EUROSOP. *Vnější ekonomické vztahy* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

2.2.3 Vztahy EU se zeměmi Středomoří

Vztahy se Středomořskou oblastí⁴⁰ se řídí partnerstvím, vzniklém na konferenci mezi EU a středomořskými partnery z oblasti, konané v roce 1995. Mapa s vyznačením všech členských států ENP⁴¹ se nachází v **příloze 3** diplomové práce. Jedním z cílů bylo vytvořit do roku 2010 oblast volného obchodu mezi EU a Středomořím, současně také mezi středomořskými zeměmi navzájem. Kromě Sýrie, každá země z euro-středomořského partnerství uzavřela „*dohodu o přidružení s EU*“. Přidružené země mají bezcelní přístup na trh EU pro průmyslové výrobky, dále také preferenční zacházení pro zemědělské produkty a plody rybolovu. Cla mají být postupně odstraňována i pro vývoz EU do regionu Středomoří⁴². Cílem je liberalizace obchodu se zbožím a službami mezi EU a jejími středomořskými partnery. EU podporuje i regionální integraci mezi zeměmi středomořského regionu. V roce 2007 uzavřely Tunisko, Maroko, Jordánsko a Egypt „*dohodu o volném obchodu*“. Tuto dohodu podepsaly také Izrael a Jordánsko. Egypt, Izrael, Maroko, Palestinská území, Sýrie a Tunisko podepsaly dvoustranné dohody s Tureckem.

Další zintenzivnění euro-středomořského partnerství přišel v rámci **evropské politiky sousedství**. V roce 2008 byl proces obnoven v podobě **Unie pro Středomoří**. Unie pro Středomoří zahrnuje 27 členů EU a 16 států jižního Středomoří a Blízkého východu. Projekt přidává nové politické iniciativy a závazek k viditelným regionálním projektům a projektům zahrnujícím několik zemí.

Unie pro Středomoří zavedla rotující předsednictví a sekretariát se sídlem v Barceloně. Bylo určeno šest prioritních oblastí projektů⁴³:

- vyčištění Středozemního moře,
- vytváření námořních a pozemních komunikací,
- Středomořský plán pro solární energii,
- vznik euro-středomořské univerzity ve Slovinsku,
- Středomořské iniciativy rozvoje podnikání zaměřené na malé a střední podniky,
- iniciativy civilní ochrany pro boj proti přírodním a člověkem způsobeným katastrofám.

⁴⁰ Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Palestinská samospráva, Sýrie, Tunisko.

⁴¹ European Neighbourhood Policy.

⁴² Tento proces byl již dokončen v Tunisku.

⁴³ EUROSOP. *Vnější ekonomické vztahy* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

Středomořský region získával od roku 1995 od EU značné finanční prostředky v rámci programu MEDA. Na programové období mezi lety 2007 až 2013 byl spuštěn nový finanční instrument „*European Neighbourhood and Partnership Instrument*“ (ENPI), který disponuje přibližně 12 mld. EUR.⁴⁴

V současnosti představuje evropská politika sousedství jednu z prioritních oblastí vnějších vztahů Unie. Děje se tak z důvodu velkého rozšíření EU v roce 2004. EU napomáhá posilovat v jižní a východní větvi ENP demokracii a dobré vládnutí, podporu ekonomického a sociálního rozvoje, umožňuje předcházet konfliktům a řídit krize v těchto státech apod. Dochází k upevňování vnějších hranic EU a tím k zamezení nežádoucímu přílivu ilegálních migrantů do EU.

Obchod mezi státy Unie a skupinou zemí ACP je rozsahově významný především pro země ACP, zatímco pro EU má pouze okrajový význam.

Tab. 2.1: Vývoz EU podle hospodářských oblastí světa v mld. EUR

Oblast/země	2000	2009	Rozdíl 2000/2009 v %
USA	238,2	204,7	-14,0 %
Kandidátské země (2009) ⁴⁵	39,5	56,5	43,0 %
ESVO	101,6	128,1	26,1 %
Země ACP	40,4	57,3	41,8 %
OPEC	52,3	106,7	103,7 %
Země jižního a východního Středomoří	102,8	149,5	45,5 %
Latinská Amerika	55,6	63,5	14,2 %
Státy střední a východní Evropy	148,0	25,4	-82,8 %
SNS - země bývalého SSSR	33,4	95,1	184,5 %
Čína	25,8	81,6	215,6 %
Japonsko	45,4	35,9	-21,0 %

Zdroj: DELAUNAY, Dominique, 2011; vlastní zpracování

Tabulka 2.1 obsahuje přehled vývozu Unie do významných hospodářských oblastí světa v mld. EUR a také rozdíl v exportu mezi lety 2000 a 2009. Během těchto let se objem vývozu z EU do zemí ACP zvýšil přibližně o 42%.

⁴⁴ EUROSOP. *Evropská politika sousedství* [online]. 2013 [cit. 1. 2. 2013]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>.

⁴⁵ Chorvatsko, Makedonie, Turecko.

Tab. 2.2: Dovoz EU podle hospodářských oblastí světa v mld. EUR

Oblast/země	2000	2009	Rozdíl 2000/2009 v %
USA	206,2	159,5	-22,7 %
Kandidátské země (2009)	22,4	41,6	85,6 %
ESVO	112,3	145,5	29,6 %
Země ACP	44,6	53,7	20,4 %
OPEC	78,2	93,6	19,7 %
Země jižního a východního Středomoří	84,1	116,9	39,0 %
Latinská Amerika	51,2	71,1	38,8 %
Státy střední a východní Evropy	5,6	11,1	101,8 %
SNS - Země bývalého SSSR	76,2	145,0	90,0 %
Čína	74,6	214,7	187,8 %
Japonsko	92,0	55,8	-39,4 %

Zdroj: DELAUNAY, Dominique, 2011; vlastní zpracování

Tabulka 2.2 shrnuje objemy dovozu do EU dle nejdůležitějších hospodářských oblastí světa v mld. EUR a jejich rozdíl mezi lety 2000 a 2009. Ze zemí ACP došlo k nárůstu dovozu o 20%.

2.3 Spolupráce EU s rozvojovými zeměmi

Spolupráce EU s rozvojovými zeměmi (RZ) světa je založena z velké části na finanční a technické pomoci. Původně se tato spolupráce soustředila pouze na Afriku, později byla v 70. letech rozšířena na Asii, Latinskou Ameriku a dále země jižního a východního Středomoří. V této době začala Unie poprvé rovněž poskytovat humanitární pomoc z důvodu přírodních a lidmi způsobených katastrof a konfliktů po celém světě.

2.3.1 Vymezení pojmu a základní pojetí rozvojových zemí

Pro nastartování procesu ekonomického rozvoje v RZ a ekonomikách je důležité tyto země nejdříve identifikovat. Vymezení tohoto pojmu však není zcela jednoduché, pojem „rozvojová země“ označuje většinou nejméně rozvinuté či nejvíce zaostalé státy světa. Odborníci se shodují, že toto označení není zcela výstižné.

Termín „rozvojová země“ se začal používat ve světovém rozsahu od roku 1964, před prvním zasedáním Konference OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD)⁴⁶. Do této doby se v období kolonialismu a následné vlny dekolonizace užíval pojem „zaostalé země“. Zaostalost těchto zemí byla způsobena právě vlivem kolonialismu, který umožňoval pouze velmi pomalý ekonomický růst, způsobující stagnaci těchto států. V období po získání politické nezávislosti byl rozšířen název „méně rozvinuté země“, později pojmenování „země zaostávající ve vývoji“. Představitelé takto označených zemí však nebyli spokojeni s tímto ani s předešlými pojmenováními, nakonec došlo ke shodě a byl zaveden pojem „rozvojová země“ z anglického „*developing countries*“. Tento pojem není významově úplně správný, neboť řada z těchto zemí se nerozvíjí, nýbrž stagnuje, avšak termín RZ se stal všeobecně užívaným a uznávaným v odborné literatuře.⁴⁷

K vymezení rozvojových zemí je třeba znát jejich vývoj jako specifické skupiny světového hospodářství. Pro pochopení základních aspektů vývoje RZ je používáno vymezení z tří hlavních hledisek⁴⁸:

1. **geografické vymezení** rozvojového světa, RZ se nacházejí na třech světových kontinentech v **Latinské Americe** (území od Mexika až po Argentinu), v **Asii** (včetně Oceánie, ale kromě Japonska, Nového Zélandu a Austrálie) a v **Africe** (zde se zahrnuje do skupiny RZ celý kontinent, včetně ostrovních států v Atlantském a indickém oceánu),
2. **historické vymezení**, většina RZ v minulosti patřila do některé koloniální říše, lze tedy tyto země vymezit z hlediska jejich koloniální příslušnosti. Největšími a nejvýznamnějšími kolonizátory jsou Francie, Velká Británie, Španělsko, Portugalsko, Nizozemí a Belgie. Kolonizované země se nacházely na území všech tří zmíněných kontinentů. Koloniální soustavy tvořily **kolonie**⁴⁹, **polokolonie**⁵⁰ nebo **závislá území**⁵¹. Zatímco kolonie a polokolonie byly zrušeny, řada závislých území existuje

⁴⁶ United Nations Conference on Trade and Development.

⁴⁷ ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza Němečková. *Rozvojová ekonomika*. 1.vyd. Praha: VŠE v Praze, 2009. 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

⁴⁸ ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza Němečková. Tamtéž.

⁴⁹ **Kolonie** jsou hospodářsky a politicky závislá území. Pro kolonie je specifické, že dochází k přesunu bohatství a důchodu z kolonií do metropolí, dále také v politické nadvládě metropolí nad kolonií.

⁵⁰ **Polokolonie** nejsou plně politicky podřízeny, avšak jsou s metropolemi obvykle svázány nerovnoprávnými hospodářskými smlouvami.

⁵¹ **Závislá území** jsou obvykle politicky samostatná, ale jsou různými politickými či ekonomickými vazbami podřízena koloniálním zemím.

dodnes, např. ČS EU mají dohromady celkem 26⁵² zámořských území a teritorií, označovaných jako OCTs⁵³. Jedná se zejména o malé ostrovy umístěné mimo kontinentální Evropu s vazbami na jeden z těchto ČS EU - Dánsko, Francie, Nizozemsko a Spojené království. I když jejich příslušníci jsou v zásadě občany EU, tato území nejsou součástí EU a nepodléhají právu EU. Podrobný výčet zemí OCT se nachází v **příloze 4**,

3. **ekonomické vymezení**, měříme zde nejčastěji ukazatel hrubého domácího produktu na obyvatele (HDP/ob.). Ekonomická úroveň RZ je ve vztahu k rozvinutým zemím relativně nízká. Dalším charakteristickým znakem RZ je nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP a strukturou nezaměstnanosti tzn., že většina obyvatelstva RZ je zaměstnána v sektoru zemědělství. Třetím znakem ekonomického vymezení RZ je nedokonale rozvinutý tržní sektor. V neposlední řadě je zde ještě jedním faktorem, který lze chápat jako vnější, jedná se o přetrvávající závislost RZ na zemích rozvinutých ve vnějších ekonomických vztazích. Tento problém se projevuje v teritoriální struktuře zahraničního obchodu RZ, avšak závislost je postupem let neustále snižována, RZ stále více realizují obchod mezi sebou navzájem.

Tab. 2.3: Užší a širší koncepce rozvojových zemí

Užší koncepce RZ (UNCTAD)	Širší koncepce RZ (IBRD)
Rozvojové země	Rozvojové země s nízkým a středním důchodem
Rozvinuté tržní ekonomiky	
Země východní Evropy	Země s vysokým důchodem
Socialistické země Asie	

Zdroj: CIHELKOVÁ, Eva a kol., 2000; *vlastní zpracování*

Není ustálená jednotná klasifikace RZ, proto se ve světě rozlišuje mnoho přístupů a koncepcí. Za nejrozšířenější a všeobecná požívaná pojetí pojmu RZ lze označit tzv. širší a užší koncepci. Užší koncepce je užívána Konferencí OSN pro obchod a rozvoj, dále UNCTAD, širší koncepci stanovila Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, dále IBRD⁵⁴. Tabulka 2.3 obsahuje základní rozlišení zemí dle koncepce UNCTAD a IBRD.

⁵² EUROPEAN COMMISSION. *EU relations with Overseas Countries and Territories* [online]. 2013 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/octs_and_greenland/index_en.htm.

⁵³ Overseas countries and territories.

⁵⁴ International Bank for Reconstruction and Development.

Hlavními kritérii **užší koncepce** pojetí RZ je charakter sociálně-ekonomických vztahů a hledisko politické samostatnosti. Řadí se sem všechny země a teritoria v Africe, Americe, Asii a Oceánii, která získala nezávislost a nejsou zařazeny do rozvinutých ekonomik⁵⁵, jižní a jihovýchodní Evropy a Společenství nezávislých států (SNS).⁵⁶ Dle UNCTAD se rozvojové ekonomiky člení na tři skupiny dle HDP/ob.⁵⁷:

1. ekonomiky s více než 4500 USD na obyvatele,
2. ekonomiky s HDP/ob. mezi 1000 a 4500 USD,
3. ekonomiky s méně než 1000 USD na osobu.

Širší koncepce dle IBRD vychází pouze z jednoho ukazatele a tím je HDP/ob. Z tohoto hlediska se začleňují do skupiny RZ ekonomiky, které se nacházejí ve skupinách s nízkým a středním příjmem. Širší pojetí RZ je velmi odlišné od užší koncepce, neboť do skupiny RZ jsou řazeny také tzv. rozvojové ekonomiky s vysokým důchodem⁵⁸, a to z důvodu jejich ekonomické struktury a chování vlád jednotlivých zemí. Dále se tedy k rozvojovým ekonomikám řadí i ekonomiky transformující se. Podobnou koncepci uplatňuje také Mezinárodní měnový fond (MMF).⁵⁹

2.3.2 Hlavní problémy rozvojového světa

Problémů v zemích rozvojového světa je celá řada a to ekonomického, sociálního i environmentálního rázu. Mezi RZ navzájem klesá soudržnost, mnohdy je zde jedinou hybnou silou ekonomiky stát, zejména z důvodu získání kontroly nad přírodním bohatstvím v mnohých těchto zemích.

Špatná úroveň vzdělanosti

Většina RZ nemá finanční, technickou ani akademickou základnu k vybudování kvalitního školství, rodiny nemají peníze na financování vzdělávacího procesu svých dětí.

⁵⁵ Země EU, Andorra, Faerské ostrovy, Gibraltar, Island, Lichtenštejnsko, Monako, Norsko, Ostrov man, Ostrovy kanálu la Manche, San Marino, Švýcarsko, Vatikán, USA, Kanada, Izrael, Japonsko, Austrálie, Nový Zéland.

⁵⁶ Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá hora, Chorvatsko, Makedonie, Rumunsko, Srbsko, Státy SNS (Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldávie, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a uzbekistán).

⁵⁷ TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol. *Světová ekonomika – učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.

⁵⁸ např. Hongkong, Izrael, Kuvajt, Spojené Arabské Emiráty, Singapur apod.

⁵⁹ TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol. Tamtéž.

Vzdělání je významný indikátor pro rozvoj ekonomiky, je zahrnuto v **indexu lidského rozvoje (HDI)**⁶⁰, v této souvislosti je zde započítáván index míry gramotnosti obyvatelstva nad 15 let. V budoucnu je třeba se dále věnovat rozšíření přístupného a bezplatného vzdělání pro všechny, samozřejmě také uplatnění vzdělaných osob na trhu práce RZ.

Hodnota HDI se pohybuje v rozmezí od 0 do 1, přičemž čím více hodnota indexu směřuje k 1, tím je na tom v oblasti lidského rozvoje daný stát lépe. Dle HDI se země světa člení na čtyři skupiny, jedná se o státy s velmi vysokou hodnotou indexu HDI ($> 0,793$), státy s vysokým indexem lidského rozvoje ($0,698 - 0,793$), státy se střední hodnotou indexu HDI ($0,522 - 0,698$) a země s nízkým indexem lidského rozvoje ($< 0,522$). Součástí **přílohy 5** je mapa světa s vyznačením zemí všech čtyř skupin hodnot indexu lidského rozvoje. Největší koncentrace zemí vykazujících s nízkou hodnotu indexu HDI je dle očekávání na Africkém kontinentu.⁶¹

Populační růst

Již ve druhé polovině 20. století došlo k obrovskému nárůstu populace, predikce budoucího vývoje předpokládají v horizontu desítek i stovek let další nárůst obyvatelstva planety. Mezi jednotlivými regiony rozvojových zemí však existují v této oblasti rozdíly. Nejkritičtější přírůstky obyvatelstva jsou evidovány v Africe.

Chudoba

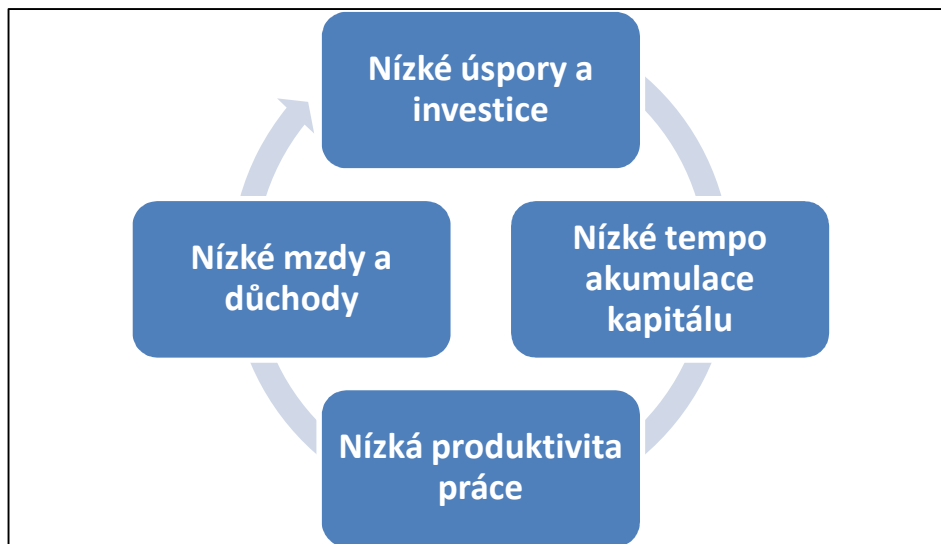
Chudoba je jedním z nejpalčivějších problémů ve světě. Boj proti chudobě vychází z jevů, které jsou s ní ruku v ruce spojeny např. příliv migrantů do vyspělých ekonomik, nelegální obchod s lidmi, drogami nebo terorismus. Nejrozšířenějším způsobem měření chudoby je **hranice chudoby**, která vyjadřuje minimální hranici příjmů nutnou k uspokojení základních životních potřeb. Mezi základní potřeby jde v tomto slova smyslu o zajištění potravy, obydlí a ošacení. Pomocí obr. 2.2 lze jednoduše ilustrovat problém zvaný bludný kruh chudoby. Princip spočívá v tom, že komponenty, které ovlivňují chudobu, na sebe navazují a jsou vzájemně kruhově propojeny. Nízké důchody vedou k nízkým úsporám,

⁶⁰ Human Development Index.

⁶¹ INTERNATIONAL HUMAN DEVELOPMENT INDICATORS. *Human development index value*. Hdr.undp.org [online]. 2013 [4.2.2013]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/data/map/>.

následně dochází ke zpomalování růstu kapitálu, nedostatečný kapitál brání zavádění strojů a růstu produktivity práce, což vede opět na začátek k nízkým důchodům.⁶²

Obr. 2.2: Bludný kruh chudoby

Zdroj: TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol., 2007; vlastní zpracování

Zdraví

Zdraví je podobně jako vzdělání jedním z podmínek rozvoje RZ a zahrnuje se do indexu HDI. Zdraví v tomto kontextu vyjadřuje celkový fyzický, duševní a sociální blahobyt. V RZ je zdraví dlouhodobě na horší úrovni než ve státech rozvinutých. Lidé v RZ se dožívají nižšího věku, umírají většinou na infekční onemocnění, kterému by se dalo předejít. Z hlediska zdraví řadíme v rozvojovém světě k největším problémům AIDS, malárii, tuberkulózu, podvýživu spojenou s dětskou a mateřskou úmrtností, přístup k pitné vodě, neexistenci vzdělání.⁶³

Životní prostředí

Tato problematika je velmi úzce propojena s problematikou chudoby a zdraví RZ. Změny klimatu, rozšiřování pouští, nelegální kácení lesů a ustavičné znečišťování vodních toků silně narušují a zpomalují rozvoj ekonomik, které jsou značně závislé na zemědělské produkci a rybolovu.

⁶² TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol. Tamtéž.

⁶³ TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol. Tamtéž.

Bezpečnost

Bezpečnostní otázku nelze spojovat pouze s válečnými konflikty, nepokoji a obchodu se zbraněmi, ale také s organizovaným zločinem, terorismem, šířením chorob a přírodními katastrofami.

2.3.3 Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc z EU

Důležitým zájmem Unie je bránit chudobě, nestabilitě a konfliktům kdekoli ve světě.

Hlavním cílem rozvojové pomoci je **snížení a ve výsledku i vymýcení chudoby**.

Hlavní cíl může být naplňován pouze v souladu s obecnými cíli vnějších vztahů EU a s přihlédnutím k cílům OSN a dalších mezinárodních organizací, a to podporou trvalého hospodářského a sociálního rozvoje RZ a podporou jejich zapojování do světové ekonomiky. Postupné začlenění RZ do plynulého chodu světové ekonomiky probíhá pomocí naplňování dvou dílčích cílů⁶⁴:

1. pomoc rozvojovým zemím,
2. dodržování demokracie, právního státu a respektování lidských práv a hodnot.

Pojem rozvojové spolupráce zahrnuje: „Ty toky peněz, materiálu či technické pomoci do rozvojových zemí, které jsou poskytovány oficiálními vládními institucemi dárcovské země, s cílem udržitelného sociálně – ekonomického rozvoje na rozdíl od toků, jejichž cíle nejsou rozvojové, ale komerční či bezpečnostní.“⁶⁵

EU je dnes největším světovým poskytovatelem rozvojové pomoci, plyne odsud 55 % všech světových prostředků určených na rozvojovou pomoc. Z celkové rozvojové pomoci řídí pětinu Evropská komise, zbytek pak spravují jednotlivé členské státy. Rozvojová pomoc EU je realizována prostřednictvím řady podpůrných programů financovaných přímo z rozpočtu EU. V rámci položky „*EU jako globální hráč*“. Kromě toho je pro programové období mezi lety 2007 až 2013 bylo mimo rozpočet vyčleněno 22,68 mld. EUR na pomoc zemím ACP a OCT z **Evropského rozvojového fondu (EDF)**⁶⁶. EDF funguje na základě dohody

⁶⁴ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

⁶⁵ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

⁶⁶ European Development Fund.

mezi ČS EU, je spravován Komisí a na jeho fungování dohlíží jako členové výboru EDF zástupci ČS.⁶⁷

Spolupráce se zeměmi mimo ACP je financována přes **Nástroj pro rozvojovou spolupráci (DCI)**⁶⁸, z rozpočtu EU na léta 2007 až 2013 je na něj alokováno 17 mld. EUR.⁶⁹

Rozvojová spolupráce EU se dle primárního práva⁷⁰ Unie řídí několika vzájemně provázanými zásadami⁷¹:

- **soudržnost** mezi všemi vnějšími činnostmi navzájem a vůči ostatním politikám EU,
- **komplementarita** tzn., že rozvojové politiky EU a ČS se vzájemně posilují a doplňují,
- **koherence**, dle tohoto principu EU při provádění ostatních politik přihlíží k cílům rozvojové spolupráce,
- **dodržování mezinárodních závazků a cílů**, kterými jsou EU a ČS EU vázány v rámci OSN a dalších mezinárodních organizací vytváří širší rámec rozvojové spolupráce EU. Zde patří „*Deklarace tisíciletí OSN*“ a „*Pařížská deklarace OECD o účinnosti pomoci*“.

SFEU rozlišuje nejen rozvojové akce EU, ale i spolupráci EU a jejich ČS. Samostatné činnosti EU v oblasti rozvojové spolupráce zahrnují víceleté programy spolupráce s RZ či tematicky zaměřené programy. Jedná se o sekundární legislativní akty, vnější rozvojové smlouvy se třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi nebo rozhodnutí o naléhavé finanční pomoci. Jak je již výše zmíněno, v oblasti rozvojové pomoci může dále probíhat spolupráce také v rámci nečlenských států EU či příslušných mezinárodních organizací. Jedná se především o spolupráci s OSN.

Společné prohlášení Rady, Evropské komise a Evropského parlamentu k rozvojové politice EU z listopadu 2005 - „*Evropský konsenzus o rozvoji*“ je zásadním dokumentem pro určení cílů rozvojové politiky EU, kdy Unie poprvé vytvořila společný rámec hodnot a zásad, které Unie, které podporují a prosazují všechny ČS a Komise (EK). V souladu s rozvojovými cíli tisíciletí usiluje tato politika o zmírnění chudoby. EU se přihlásila k plnění

⁶⁷ EUROSOP. *Rozvojová politika* [online]. 2013 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

⁶⁸ Development Cooperation Instrument.

⁶⁹ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

⁷⁰ SEU a SFEU.

⁷¹ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs)⁷² OSN přijatých roku 2000. Všichni ČS OSN se zavázali k naplňování osmi konkrétních cílů, směřujících k odstranění chudoby v RZ. MGDs jsou dále rozpracovány do osmnácti dílčích úkolů a měřeny více než čtyřiceti ukazateli. V následující tabulce je uvedeno osm rozvojových cílů tisíciletí v jejich plném znění, velmi úzce navazují a snaží se vyřešit hlavní problémy, které trápí současný rozvojový svět.

Tab. 2.4: Rozvojové cíle tisíciletí z roku 2000

Jednotlivé cíle
1. cíl: Odstranit extrémní chudobu a hlad
2. cíl: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny
3. cíl: Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti
4. cíl: Snížit dětskou úmrtnost
5. cíl: Zlepšit zdraví matek
6. cíl: Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
7. cíl: Zajistit udržitelný stav životního prostředí
8. cíl: Budovat světové partnerství pro rozvoj

Zdroj: EUROSKOP, 2013; vlastní zpracování

Institucionální struktura Rozvojové politiky EU byla do 80. let zaměřena na jeden nástroj a pouze jedno generální ředitelství Komise. Změna nastala rokem 1999, kdy byly do rozhodování a implementace rozvojové politiky zapojeno několik dalších generálních ředitelství Komise, Evropský parlament a Rada EU. EK je zodpovědná za tvorbu legislativy a provádění rozvojové politiky. V současnosti je v rámci EK za vztahy EU s více než polovinu zemí světa zodpovědné⁷³:

- **DG Development** spravuje vztahy se zeměmi ACP, Africkou unií, regionálními hospodářskými společenstvími a OCT, Generální ředitelství pro rozvoj připravuje návrhy strategií spolupráce s výše uvedenými zeměmi, koordinuje a monitoruje financování poskytované prostřednictvím EDF a DCI,
- za vnější vztahy EK s mezinárodními organizacemi, jako jsou OSN, nebo např. Rada Evropy i v oblasti rozvojové politiky a se zeměmi Střední Asie, zeměmi Středomoří, Blízkého východu, Latinské Ameriky, Tichomoří a Asie je zodpovědné **Generální ředitelství pro vnější vztahy**, v jehož gesci funguje **Generální ředitelství**

⁷² Millenium Development Goals.

⁷³ EUROSKOP. *Rozvojová politika* [online]. 2013e [cit 4. 2. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

pro obchod, neboli DG Trade, jež se podílí na rozvojové politice prostřednictvím pomoci chudým zemím rozšířit jejich zahraniční obchod, především zlepšením přístupu na trh EU. Dále pod oblast vnějších vztahů spadá **Generální ředitelství pro rozšíření**, které dohlíží na finanční pomoc potenciálním budoucím ČS EU a také státům tzv. Východního partnerství,

- **Úřad pro humanitární pomoc (ECHO)**⁷⁴, který poskytuje přímou pomoc při mimořádných událostech obětí katastrof a válek mimo EU.

Humanitární pomoc je určena především RZ, je poskytována prostřednictvím **nástroje pro humanitární pomoc**⁷⁵. Nástrojem jsou financovány urgentní operace, mající za cíl zejména⁷⁶:

- poskytovat obyvatelstvu podporu, pomoc a ochranu,
- poskytovat potravinovou pomoc a pomoc uprchlíkům,
- podporovat činnosti týkající se příprav na katastrofu a následné obnovy po ní.

Operace jsou vedeny se zřetelem k potřebám a zájmům obětí, v souladu s mezinárodním právem a zásadami nestrannosti, neutrality a nediskriminace vyjádřenými v „*Evropském konsensu o humanitární pomoci*“.

2.4 Základní charakteristika Afrických regionů

2.4.1 Sociálně-geografické podmínky na Africkém kontinentu

Afrika je druhým největším kontinentem na světě. Má rozlohu 30 221 532 km²⁷⁷, což představuje 20,3 %⁷⁸ celkového povrchu souše na Zemi. Jeho převážná část leží na východní polokouli. Afrikou prochází rovník, obratníky Raka a Kozoroha a nultý poledník. Vyznačení afrického kontinentu na mapě světa je součástí **přílohy 6**. Největším ostrovem je Madagaskar⁷⁹, Od pevniny ho odděluje Mosambický průliv. Dalším ostrovem je ostrov Sokotra v Indickém oceánu. K africkému kontinentu se také řadí několik menších souostroví,

⁷⁴ European Community Humanitarian Office.

⁷⁵ Instrument for humanitarian aid.

⁷⁶ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu* [online]. 2011 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r10003_cs.htm.

⁷⁷ GEOGRAFICKÝ WEB. *Afrika - obecná charakteristika* [online]. 2011 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/svet/afrika/charakteristika>.

⁷⁸ LIDÉ A ZEMĚ. *Afrika* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.lideazeme.cz/kontinent/afrika>.

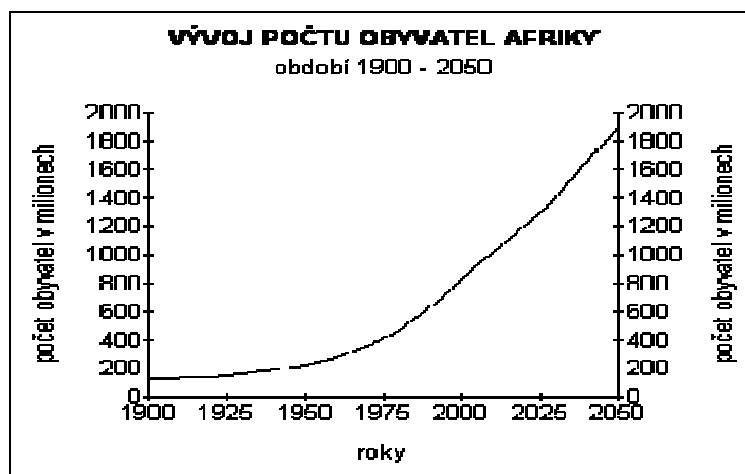
⁷⁹ Rozloha: 586 588 km².

jedná se o Komory, Maskarény a Seychely v Indickém oceánu, Kapverdské ostrovy a Kanárské ostrovy v Atlantském oceánu. Jediným významným poloostrovem je Somálský poloostrov na východě Afriky. Africké břehy omývá Atlantský a Indický oceán a mnoho moří mj. Středozemní moře, které odděluje Afriku od Evropy a zálivy jako známý Guinejský záliv. Na řece Zambezi jsou světoznámé Viktoriiny vodopády. Nejdelší řekou Afriky je Nil, ale nejvodnatější a zároveň druhá nejdelší je Kongo.

Afrika má velké zásoby nerostných surovin. Na severu a při Guinejském zálivu se nachází velké zásoby zemního plynu a také ropy, na severozápadě se nacházejí bohatá ložiska fosfátů. Na jihu Afriky jsou významná těžba neželezných rud, vzácných kovů a černého uhlí. Na ostrově Madagaskar jsou zase významná ložiska tuhy.

Afrika má více než přes jednu miliardu obyvatel, což je přibližně jedna šestina celkové populace Země. V severní Africe žije cca 200 milionů obyvatel, v subsaharské Africe žije cca 750 milionů obyvatel. Obr. 2.3 schematicky vymezuje populační vývoj na africkém kontinentu. Roku 2003 měla Afrika 885 milionů obyvatel, odhaduje se, že roku 2025 bude mít 1,3 miliardy obyvatel a roku 2050 1,9 miliardy obyvatel. Tento růst obyvatelstva je způsoben tím, že Afrika má vysoký populační základ, kde i procentuálně malý přírůstek, z důvodu velké dětské a mateřské úmrtnosti, AIDS aj., má vysokou hodnotu v absolutním vyjádření.

Obr. 2.3: Vývoj počtu obyvatel Afriky mezi lety 1900 až 2050

Zdroj: GEOGRAFICKÝ PORTÁL ZEMĚPIS, 2013

Průměrná hustota zalidnění je zde 30,5 obyvatele na km². Největší hustota zalidnění se nachází v oblastech při Guinejském zálivu, ve vysokohorské Africe, údolí Nilu a Nigeru, při pobřeží Středozemního moře a Indického oceánu. Nejmenší hustotu zalidnění pak lze nalézt na Sahaře, konkrétně od 1 do 10 obyvatel na km².⁸⁰

Na území Afriky se nachází 51 republik, tři monarchie⁸¹ a pět federací⁸². Dále se na tento kontinent řadí některá závislá území, např. Kanárské ostrovy patří Španělsku, ostrov Madeira patří Portugalsku, ostrov Sokotra patří Jemenu, ostrov Svatá Helena patří Spojenému království a ostrovy Mayotte a Réunion patří Francii aj.⁸³

Členění na regionální celky je však nejednotné, používá se členění dle OSN, tedy geograficky na Severní, Západní, Střední, Východní a Jižní oblast. V **příloze 7** se nachází tabulka s podrobným výpisem Afrických států a jejich hlavních měst rozdělených dle těchto pěti regionů. Africký kontinent se ale také často člení pouze na dvě velké části, a to severní a subsaharskou Afriku.

Africký megaregion je specifický nepříznivými přírodními podmínkami a vysokými populačními přírůstky. Panuje zde rasová, kulturní, náboženská a politická nesourodost z důvodu umělých státních hranic u mnohých států, rozdílné úřední jazyky, fragmentace a kmenová nevraživost a celková politická nestabilita kontinentu.

2.4.2 Severní Afrika

Severní neboli Arabská Afrika, je od zbytku afrického území oddělena pouští Sahara. Představuje nejsevernější část kontinentu. V západní části severní Afriky leží sporné území Západní Sahara, které je okupováno Marokem. Jen úzký pruh pobřeží Středozemního moře a povodí dolního Nilu má příjemné subtropické podnebí. Zde jsou příznivější podmínky pro život, přirozeně je zde nejhustší osídlení. V Severní Africe jinak převažují rozsáhlé pouště. Od ostatních částí Afriky se tato oblast výrazně odlišuje nejen krajinou, ale i lidmi.

⁸⁰ GEOGRAFICKÝ PORTÁL ZEMĚPIS. *Sociální geografie Afriky* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/obyvafriky.php>.

⁸¹ Maroko, Lesotho, Svazijsko.

⁸² Etiopie, Komory, Nigérie, Súdán a Jižní Súdán.

⁸³ GEOGRAFICKÝ WEB. *Afrika - regiony a státy* [online]. 2011b [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/svet/afrika/charakteristika>.

Severní Afrika je přirozeně dělena do tří kulturních regionů, konkrétně Maghreb (Severozápadní Afrika), Sahara a údolí Nilu.⁸⁴

2.4.3 Subsaharská Afrika

Za subsaharskou Afriku se považuje téměř celý kontinent bez severoafrických arabských států, které mají kulturně a společensky velmi blízko k blízkému a střednímu východu. Někdy je používán také název „Tropická Afrika“. V 19. století byla subsaharská Afrika kvůli barvě kůže jejích domorodých obyvatel známá také jako „Černá Afrika“, od tohoto výrazu se později upustilo. Jedná se o africké území, které zahrnuje oblast subsaharské Afriky, kterou tvoří území střední, východní, jižní a západní Afriky, šest ostrovních států a dvě francouzská zámořská území.

2.5 Integrační předpoklady rozvojových zemí v Africe

Integrační teorie většinou zohledňují poznatky z procesů, které probíhají při integraci rozvinutých zemí, z části je lze aplikovat při sbližování všech zemí, avšak u států rozvojového světa se vytvářejí i podmínky odlišné specifické pouze pro RZ.

2.5.1 Obecná specifika integrace rozvojových zemí světa

U RZ existují následující formy realizace integračních tendencí⁸⁵:

- zakládání vlastních regionálních seskupení,
- participace na integračních seskupeních rozvinutých ekonomik,
- spoluúčast v mezikontinentálních seskupeních,
- zařazení dekolonizovaných území jako samosprávná území do rámce existující integrace rozvinutých zemí,
- bilaterální dohody o volném obchodu s vyspělými zeměmi nebo integracemi,
- volné formace asociace k existujícím integračním seskupením a
- vytváření celo-kontinentálních integrací.

⁸⁴ VOTRUBEC, Ctibor. *Afrika – zeměpisný přehled kontinentu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 593 s. ISBN 14-592-73.

⁸⁵ MAJEROVÁ, Ingrid. *Rozvojové ekonomiky*. 1. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7248-459-1.

Za rozhodující formu hybných sil integračních procesů v RZ lze považovat samostatné regionální integrační organizace, které vytváří rozvojové ekonomiky mezi sebou. Jejich stabilita a životnost však byla a do jisté míry stále je narušována z důvodů existence některých ekonomicko-sociálních a politicko-historických faktorů. Tyto vlivy působí při prosazování integračních snah v nepřímné úměře, čím méně vyspělá je zkoumaná ekonomika, tím je negativní vliv těchto faktorů vyšší.

Mezi takovéto **ekonomicko-sociální faktory** se řadí nízká ekonomická úroveň, jednostranná strukturální skladba, nerozvinutá sektorová ekonomika, nedostatek kapitálových zdrojů, nízká úroveň důchodů obyvatel, specifická sociální struktura obyvatelstva, jednostranná závislost na vnějších ekonomických vztazích, velké sociální rozdíly, nízká úroveň vzdělanosti a kvalifikace obyvatel spojená s únikem mozků.⁸⁶

Dalšími jsou **faktory politicko-historické**, kdy dochází k ovlivňování integračních procesů z důvodů nestabilní politické struktury, nestabilita vzájemných vztahů mezi RZ, nedokončené procesy formování národních států, závislost bývalých kolonií na vyspělých zemích.⁸⁷

Existují však i pozitivní prointegrační tendence jako je **efekt koheze**, kdy je hlavním cílem překonání nerozvinutosti, nastartování ekonomického rozvoje nebo také proniknutí na světové trhy. **Efekt nápodoby**, kde lze předpokládat, že se státy navzájem budou napodobovat ve svých úspěšných řešení konkrétních problémů.

RZ nejsou mezi vůči sobě na světovém poli komplementární, jejich produkce je velmi podobná, proto si konkurují na trzích třetí zemí. Z těchto důvodů nemá vzájemné propojování ekonomik RZ žádoucí efekt dodatečného odbytu nebo úspor z rozsahu. Integrace se tak v této oblasti ubírá směrem k jiným formám spolupráce např. budování infrastruktury, omezování zaostalosti, snižování chudoby apod.

2.5.2 Integrační tendence Afrických států

Afrika je kontinentem s dlouhodobě politicky, ekonomicky i bezpečnostně nejrozdílnějším prostředím světa. Děje se tak mimo jiné z důvodu nárůstu počtu slabých či rozpadlých států. Příliš prospěšná není ani socialismu a diktatuře nakloněná ekonomika

⁸⁶ MAJEROVÁ, Ingrid. Tamtéž.

⁸⁷ ZLÝ, Bohumír. *Základy teorie integračních procesů*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2006. 104 s. ISBN 80-248-0657-6.

režimů některých států. Jedním z významných nástrojů, který podporuje zapojení afrických zemí do mezinárodního politického a ekonomického systému je tzv. **regionální ekonomická integrace** (REI). Africké REI se začaly formulovat v období dekolonizace v 60. letech minulého století. S různou měrou úspěšnosti probíhají integrační tendence dodnes, avšak i přes všeobecnou snahu podporovat takováto seskupení na Africkém kontinentu velká část afrických integračních procesů stagnuje nebo zaostává za plánovaným vývojem. Zajímavý je i poznatek, že většina názvů afrických integračních uskupení neodpovídá jejich reálně dosaženému integračnímu stupni.

Mezi největší překážky integračního rozvoje afrického regionu patří překážky ekonomického charakteru, jako např. makroekonomická nerovnováha, velká zahraniční zadluženost, nedostatek financí, vysoké obchodní bariéry apod. Společně s tímto působí i fakt že ekonomické náklady z účasti v integračních uskupeních jsou konkrétní a bezprostřední např. v podobě nižších příjmů z cel. Ekonomické výnosy z integrací jsou dlouhodobého a nejistého rázu, navíc jsou nerovnoměrně rozdělovány mezi ČS jednotlivých integrací. Integrační procesy nejsou dále příliš podporovány soukromým sektorem a veřejností v dotčených státech, je v nich viděna spíše drahá byrokracie než možnost růstu a dalšího rozvoje.⁸⁸

Přes všechny nedostatky afrického světadílu je to kontinent s nejvyšším počtem integračních tendencí ve světě. V následujícím textu budou detailněji rozepsány některá klíčová regionální integrační uskupení v Africe.

2.5.3 Regionální integrační seskupení v Severní Africe

Unie Arabského Maghrebu (UAM)⁸⁹, se nachází v oblasti, která je často označována jako přirozená oblast pro integraci z národnostního, jazykového, kulturního i náboženského hlediska. Zúčastněné státy jsou velmi těsně spjaty svými obchodními vazbami s EU. UAM vznikla v roce 1989 a má pět ČS, tedy Alžírsko, Maroko, Tunisko, Libye, Mauretánie. Uskupení funguje na principu pásma volného obchodu, cílem je však společný trh.

⁸⁸ MAJEROVÁ, Ingrid. Tamtéž.

⁸⁹ Union of Arab Maghreb.

Tento integrační proces mezi zeměmi UAM však v praxi probíhá s obtížemi a byl několikrát pozastaven, především kvůli místním konfliktům jako je spor o Západní Saharu⁹⁰, problémy v zemích tzv. „Arabského jara“⁹¹.

2.5.4 Regionální integrační seskupení v Subsaharské Africe

Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS)⁹² bylo založeno v roce 1975, jedná se o nejméně rozvinuté ekonomiky světa. Společenství se nachází v oblasti dodnes silně poznamenané kolonialismem, který rozdělil region Západní Afriky na oblast frankofonní a anglofonní. Integračním cílem ECOWAS je jednotný vnitřní trh, tedy volný pohyb zboží, kapitálu a osob. Uskupení má 14 ČS, státy tohoto uskupení však rozděleně postupují k dalšímu stupni integrace, byla vytvořena **Západoafrická hospodářská a měnová Unie (WAEMU)**⁹³ se společnou měnou CFA frank⁹⁴, zastupující Frankofonní větev ECOWASu. Oproti tomu v anglofonních zemích vznikla **Západoafrická měnová zóna (WAMZ)**^{95 96}.

Tab. 2.5: Dvě větve Hospodářského společenství západoafrických států

ECOWAS	
WAEMU	WAMZ
Benin	Gambia
Burkina Faso	Ghana
Côte d'Ivoire	Guinea
Guinea-Bissau	Liberia
Mali	Nigeria
Niger	Sierra Leone
Senegal	
Togo	

Zdroj: THE WORLD BANK, 2013; vlastní zpracování

⁹⁰ Alžír je pro uznání Západní Sahary jako samostatného státu, Maroko je proti.

⁹¹ Revoluční hnutí, které vedlo ke svržnutí některých afrických autoritářských režimů - Tunisko, Egypt a Libye.

⁹² Economic Community of Western African States.

⁹³ West African Economic and Monetary Union.

⁹⁴ Communauté Financière Africaine, tj. Měnové společenství Afriky, zejména států západní a střední Afriky, které jsou členy zóny franku.

⁹⁵ West African Monetary Zone.

⁹⁶ HONOVÁ, Iva. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1. vyd. Ostrava: VŠB -Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2007. 101 s. ISBN 978-80-248-1411-7.

Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky (CEMAC)⁹⁷ vzniklo v roce 1994, zahrnuje šest zemí Kamerun, Kongo, Gabon, Rovnická Guinea, Středoafriická republika a Čad. Posláním CEMAC je podporovat harmonický rozvoj členských států v rámci vytvoření společného trhu.⁹⁸

Společný trh pro východní a jižní Afriku (COMESA)⁹⁹, uskupení bylo vytvořeno v roce 1994. COMESA má v současnosti 19 členů mezi které patří Burundi, Džibuti, Egypt, Eritrea, Etiopie, Keňa, Komory, Kongo, Libye, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Rwanda, Seychely, Súdán, Svazijsko, Uganda, Zambie, Zimbabwe. Do pásma volného obchodu **Comesa - FTA**¹⁰⁰ se však zapojilo pouze 13. Hlavním cílem uskupení je rozvíjet regionální hospodářskou integraci pomocí obchodu a investic. Nejvyšší integrační cíl je měnová unie.¹⁰¹

2.5.5 Panafrická integrace

Africká unie (AU)¹⁰² byla založena v roce 2001, jejímž východiskem byla tzv. Organizace africké jednoty. Jedním z motivů je dovést do roku 2025 postupné vytváření **Afrického hospodářského společenství (AEC)**¹⁰³.

AU si klade za cíl pohánět sjednocený kontinent vstříc prosperitě a míru. Unie zahrnuje všechny státy afrického kontinentu kromě Maroka. Měla by podporovat politickou a ekonomickou integraci svých 53 ČS, usilovat o jejich rozvoj a snažit se zařadit strádající Afriku do světové ekonomiky.¹⁰⁴

2.6 Dílčí shrnutí

Země situované na africkém kontinentu mají pro EU velký potenciál hned v několika oblastech, spolupráce EU a Afrických zemí probíhá v rovině obchodu, kontroly a ovlivňování bezpečnosti, rozvojové a humanitární pomoci. Vzhledem k tomu, že státy Subsaharské Afriky

⁹⁷ La Communauté Économique et Monétaire des Etats de l'Afrique Centrale.

⁹⁸ COMMUNAUTE ECONOMIQUE ET MONETAIRE DE L'AFRIQUE CENTRALE. *Présentation de la CEMAC* [online]. 2013 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.cemac.int/presentationCEMAC.htm>.

⁹⁹ The Common Market for Eastern and Southern Africa.

¹⁰⁰ Free Trade Area.

¹⁰¹ ABOUT COMESA. *Welcome to about comesa website*. About.comesa.int [online]. 2013 [6.2.2013]. Dostupné z: <http://about.comesa.int/>.

¹⁰² African Union.

¹⁰³ African Economic Community.

¹⁰⁴ NOVINKY. *Africká unie*. Novinky.cz [online]. 2013 [6.2.2013]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/afrika-unie>.

zaujímají vysoký podíl členů zemí ACP, je pro tyto státy spolupráce mezi EU a zeměmi ACP důležitým východiskem.

V rámci Společné obchodní politiky je spolupráce mezi EU a zeměmi ACP založena na „*Dohodě o partnerství z Cotonu*“. V obchodní oblasti EU také vyjednává s regionálními skupinami ACP států „*Dohody o ekonomickém partnerství*“, které povedou k vzájemnému otevření trhu EU a ACP. Na území Afriky se tyto dohody týkají celkem pěti regionů.

Na základě rozvojové a humanitární pomoci EU se Unie snaží v Afrických státech bránit chudobě, nestabilitě a konfliktům. Hlavním nástrojem k poskytování pomoci rozvojovým státům ACP je Evropský rozvojový fond.

Pravidelné dialogy mezi Evropskou a Africkou unií jsou pořádány na základě Partnerství EU – AU. Cílem je posílení dialogu za účelem vytvoření strategického partnerství EU s celým Africkým kontinentem, pomocí pravidelných summitů.

3 Vývoj euro – africké spolupráce

Vznik ekonomických vztahů mezi nejvýznamnějšími zeměmi západní Evropy a státy, zejména v subsaharské Africe nově ustanovených v důsledku dekolonizačního procesu představovalo přidružení rozvojových zemí k Evropskému hospodářskému společenství (EHS). Jednalo se o novodobý jev ekonomických vztahů mezi těmito skupinami zemí.¹⁰⁵

3.1 Historie spolupráce mezi EU/ES a africkými zeměmi

Vyhlášení politické nezávislosti na počátku 60. let znamenalo pro africké subsaharské země začátek vytváření regionálních ekonomických procesů. Tyto procesy byly v různé míře úspěšné či neúspěšné, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole. Africké regiony jsou mezi všemi regiony rozvojového světa charakteristické největším počtem integračních seskupení s různým stupněm rozvinutosti a zaměřením, především z důvodu stále probíhajících procesů. Hlavním důvodem jejich vzniku byl na začátku 60. let především problém s nastartováním ekonomického rozvoje, kumulace nedostatečných finančních zdrojů pro realizaci rozvojových programů a projektů a také úsilí o snížení ekonomické závislosti na bývalých kolonizátorech. Následující desetiletí byla hlediska jednotlivých afrických ekonomik i z hlediska rozvoje regionálních ekonomických integrací neúspěšná. Africký region vstoupil do ekonomické krize, která výrazně zpomalila či úplně zastavila integrační procesy. Dalšími neekonomickými faktory, které měly negativní vliv na vývoj v afrických zemích, byly také etnické konflikty, skupinové zájmy, nepříznivé klimatické podmínky, nemoci atd.¹⁰⁶

Většina afrických zemí, které byly koloniemi členských států EU, se osamostatnila po uzavření Smlouvy ES.¹⁰⁷ Tato smlouva zaručovala svým zámořským územím zvláštní obchodní režim. Nově vzniklé státy si ponechaly zvýhodněné vztahy s EU prostřednictvím úmluv o přidružení, které prošly následujícími etapami¹⁰⁸:

¹⁰⁵ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁰⁶ ADAMCOVÁ, Lenka a Ivo GOMBALA. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*, 1. vyd. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů, 2001. 117 s. ISBN 80-245-0152-X.

¹⁰⁷ Jedna z tzv. Římských smluv, zakládajících EHS, později ES. Vstoupila v platnost 1. 1. 1958. Lisabonská smlouva SES pozměnila na Smlouvu o fungování EU.

¹⁰⁸ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

- První Evropské rozvojové fondy,
- úmluvy z Yaoundé,
- úmluva z Arushi,
- úmluvy z Lomé,
- úmluva z Cotonu.

3.1.1 Evropské rozvojové fondy

Na základě Římské smlouvy byly od roku 1958 vytvořeny Evropské rozvojové fondy z příspěvků členských států EU. Fondy poskytovaly finanční a technickou pomoc původně africkým zemím, které byly pod koloniální nadvládou, a se kterými měly ČS historické vazby. Dnes je EDF určen pro financování rozvojové spolupráce a pomoci zemím ACP. Každý EDF je uzavřen na víceleté období, obvykle pětileté. EDF je tvořen z několika nástrojů, mezi které patří granty, rizikový kapitál nebo úvěry soukromého sektoru.¹⁰⁹

Od uzavření první úmluvy z roku 1964 se období EDF obecně s těmito obdobími shoduje.¹¹⁰ Tabulka 3.1 zobrazuje propojenost období mezi EDF a jednotlivými úmluvami.

Tab. 3.1: Propojenost mezi EDF a jednotlivými úmluvami

EDF	Období	Úmluva/Dohoda
První EDF	1959 – 1964	
Druhý EDF	1964 – 1970	Yaoundé I.
Třetí EDF	1970 – 1975	Yaoundé II.
Čtvrtý EDF	1975 – 1980	Lomé I.
Pátý EDF	1980 – 1985	Lomé II.
Šestý EDF	1985 – 1990	Lomé III.
Sedmý EDF	1990 – 1995	Lomé IV.
Osmý EDF	1995 – 2000	revize Lomé IV.
Devátý EDF	2000 – 2007	Coton
Desátý EDF	2007 – 2013	revize Coton

Zdroj: EUROPA, 2013; vlastní zpracování

¹⁰⁹ EUROPEAN COMMISSION. *European Development Fund* [online]. 2012 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/edf_en.htm.

¹¹⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Evropský rozvojový fond* [online]. 2007 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_cs.htm.

3.1.2 Úmluvy z Yaoundé a Arushi

Vztahy mezi zeměmi ES a rozvojovými zeměmi byly v období let 1963 – 1975 dány dvěma úmluvami z Yaoundé¹¹¹. Tyto úmluvy z roku 1963¹¹² a 1969¹¹³ tvořily významný posun v historickém vývoji těchto vztahů a upravovaly je především pro frankofonní africké a malgažské státy (EMEA)¹¹⁴. Ze strany zemí ES dohody z Yaoundé nabízely pomoc založenou na bázi „rovného partnerství“ a staly se první kodifikovanou podobou přidružení.¹¹⁵

Významným mezníkem, nejen v rámci hospodářské spolupráce mělo být podepsání asociační dohody z Arushi¹¹⁶ v roce 1968 mezi ES a třemi státy Commonwealthu¹¹⁷, respektive třemi anglofonními zeměmi Afriky¹¹⁸. Tato dohoda nevstoupila v platnost, neboť nebyla ratifikována a stejně jako v roce 1969 byla podepsána druhá úmluva z Yaoundé, byla téhož roku podepsána i druhá úmluva z Arushi.¹¹⁹

Úmluva z Arushi II., na rozdíl od Yaoundské úmluvy II., neobsahovala ustanovení o finanční pomoci a technické spolupráci. Dalším rozdílem oproti úmluvám s Yaoundé byla asymetričnost vzájemných vztahů, které se staly základem pro pozdější dohody z Lomé.¹²⁰

Cílem obou úmluv byl rozvoj hospodářských vztahů se zeměmi ES na základě rovných práv a přátelských vztahů, přičemž mají být partneři vedeni snahou ulehčovat rozčlenění hospodářství a průmysl přidružených zemí a brát ohled na upevnění hospodářské rovnováhy. Úmluvy byly ve shodě s ustanoveními Římské smlouvy. Liberalizace vzájemného obchodu se zbožím a službami, pohyb osob a pohyby kapitálu byly definovány za hlavní oblasti spolupráce.¹²¹

3.2 Dohody z Lomé

Vstup Velké Británie do EU v roce 1973 znamenal podstatný okamžik pro vývoj spolupráce mezi RZ a ES. V důsledku postupujícího dekolonizačního procesu se počet

¹¹¹ Yaoundé je hlavní město Kamerunu.

¹¹² Úmluva z Yaoundé I.

¹¹³ Úmluva z Yaoundé II.

¹¹⁴ Europe, the Middle East and Africa.

¹¹⁵ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹¹⁶ Arusha je město ve státě Tanzánie.

¹¹⁷ Commonwealth of Nations je volné sdružení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

¹¹⁸ Keňa, Tanzánie, Uganda.

¹¹⁹ Úmluva z Arushi II.

¹²⁰ Lomé je hlavní město Toga.

¹²¹ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

suverénních zemí rozvojového světa rozšiřoval, což vedlo v roce 1973 země ES a skupinu zemí ACP k jednání v Abidjanu.¹²² Předchozí jednání byly především se státy afrického kontinentu. V roce 1975 došlo úmluvou z Georgetownu k rozšíření na další země Commonwealthu a vznikl blok 71 zemí ACP, se kterými byly mezi roky 1975 – 2000 uzavřeny 4 dohody z Lomé. Dohody z Lomé I. – III. určovaly směr a způsob spolupráce na pětiletá období, dohoda z Lomé IV. už na období desetileté, do roku 2000.¹²³

Loménské dohody byly největším programem pomoci rozvojovým zemím, vždy podpořené určitým EDF. Dohody z Lomé měly čtyři pilíře¹²⁴:

1. nerekiproční bezcelní spolupráce,
2. ekonomická podpora,
3. průmyslová a technická spolupráce,
4. politické aspekty.

V rámci **nerekiproční bezcelní spolupráce** mělo přes 90 % vývozu zemí ACP volný přístup na trh EU. U některých zemědělských produktů platila omezení za účelem ochrany společné zemědělské politiky. Naopak země EU takto volný přístup na trhy ACP zemí neměly. Pro EU platil zákaz rozlišování nebo diskriminace mezi jednotlivými státy ACP, a to při provádění obchodní spolupráce.¹²⁵

Ekonomická podpora byla ze strany zemí EU poskytována ve formě grantů a půjček EIB. Následující tabulka 3. 2 zobrazuje výši grantů vůči jednotlivým dohodám.

Tab. 3.2: Výše ekonomické podpory EU pro jednotlivé dohody z Lomé

Dohoda	mld. ECU
Lomé I.	3
Lomé II.	4,7
Lomé III.	7,4
Lomé IV.	10,8
revidovaná Lomé IV.	12,9

Zdroj: SVOBODA, Pavel, 2011; vlastní zpracování

¹²² Abidjan je město ve státě Pobřeží slonoviny.

¹²³ KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. 1 vyd. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2007. 347 s. ISBN 978-80-246-1212-6.

¹²⁴ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹²⁵ Stejně zacházení všem, na základě Národních indikativních programů.

Průmyslová a technická spolupráce spočívala v poskytování know – how zemím ACP.

Od Lomé IV. byl vytvořen čtvrtý pilíř, **politické aspekty**, který byl podmíněn dodržováním lidských práv, právního státu a demokracie.

Po vypršení dohod z Lomé musel být tento systém změněn z důvodu jeho selhání a nejednotného souhlasu s pravidly WTO.

V období platnosti dohod z Lomé od roku 1975 do roku 2000 došlo k prohloubení chudoby afrických zemí, i přesto, že obdržely podstatnou finanční podporu z EDFs. Podíly výrobků jednotlivých rozvojových zemí se na trzích EU se snižovaly. Neproběhla ani diverzifikace hospodářství nebo industrializace afrických zemí. V zemích ACP nedošlo k vytvoření přirozeného tržního prostředí, jako základního předpokladu pro rozvoj ekonomiky. To byl důvod pro snižování členských příspěvků států EU do EDF na 0,23 % HDP z původních 0,33 % HDP.

Systém Lomé nebyl jednotný s pravidly WTO. Doložka nejvyšších výhod, která klade důraz na princip vzájemné nediskriminace mezi jejími členy, nepřipouští jednostranné preference. Je možné přiznat preference pro rozvojové země, ale nesmí docházet k diskriminaci mezi nimi samotnými, což režim pro země ACP porušoval.¹²⁶

Dohody z Lomé tedy za celou dobu své existence v zemích ACP neprokázaly účinnost svých nástrojů zejména pro zajištění kladného ekonomického a sociálního rozvoje. Jako součást mechanismů tržního hospodářství nemohly zabránit nepříznivým dopadům vývoje ve světě.¹²⁷

3.2.1 Dohoda z Lomé I.

V roce 1973 proběhlo jednání v Abidjanu, mezi zeměmi ES a již skupinou zemí ACP, nikoli jen se zeměmi Afriky, jak je uvedeno již v předchozí kapitole. Důsledkem odlišného přístupu k negociacím bylo uzavření dohod z Lomé I. – IV.¹²⁸

Dne 28. února 1975 byla podepsána dohoda z Lomé I. Podepsalo ji 9 členských zemí ES¹²⁹ a 46 rozvojových zemí. Od roku 1975 bylo pro tyto rozvojové země používáno

¹²⁶ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹²⁷ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹²⁸ KUČEROVÁ, Irah. Tamtéž.

označení ACP. Skupina původních přidružených zemí tak byla rozšířena o dalších 25 členů¹³⁰ a v průběhu platnosti této pětileté dohody jich přistoupilo dalších 12.¹³¹ Výčet přidružených zemí se zvýšil na 58, celkem tedy 67 zemí.

Dohoda z Lomé I. neobsahovala obecná ustanovení, která by vymezovaly určité cíle, což je důvodem proč se neodchýlila od cílů v dohodách z Yaoundé a Arushi. I když na tyto předcházející dohody v podstatě navazovala, vznikly určité změny týkající se dvou oblastí spolupráce. Jednalo se o zahraničně obchodní vztahy a vytvoření nového nástroje pro stabilizaci exportních příjmů STABEX, které mohly přispět k lepší ekonomické situaci v přidružených zemích.

V zahraničně obchodní oblasti země ACP vůči zemím ES dosáhly ústupku převedením recipročních preferencí na preference nerekiproční. Ve srovnání s předcházející etapou přidružení, tak země získaly určitou výhodu. Preference uvolnění ze strany trhu zemí ES pro zboží původu ze zemí ACP nebyly vázány na poskytnutí podobných preferencí pro dovozy zboží z ES do ACP. Členské státy ES chápaly tyto státy jako státy se stejným režimem pro vývoz a dovoz zboží.

Po dobu trvání dohody Lomé I. v důsledku opakovaně předkládaných požadavků od přidružených zemí byl v oblasti finanční a technické spolupráce zvýšen objem finančních zdrojů určených pro převod do zemí ACP. Celkové finanční zdroje byly stanoveny ve výši 3,46 mld. ECU¹³² a měly přispět zejména k rozvoji regionálních a subregionálních integračních seskupení, k podpoře rozvoje malých a středních podniků především při financování programů rozvoje venkova a zemědělské malovýroby.

Pro přesun technických poznatků a tak i vytvoření lepších podmínek pro rozvoj průmyslové spolupráce byly založeny dvě instituce. Jednalo se o Centrum pro průmyslový rozvoj (CDI)¹³³ a Radu pro průmyslovou spolupráci (CCI).¹³⁴ Mimo spolupráci v průmyslové

¹²⁹ Jednalo se o státy Beneluxu, Francii, Itálii, Německo, Dánsko, Irsko a Velkou Británii.

¹³⁰ Z afrických zemí, mimo zemí, které byly přidruženy v rámci Yaoundských a Arushských dohod, z bývalých britských kolonií přistoupily tyto státy: Botswana, Gambie, Ghana, Lesotho, Libérie, Malawi, Nigérie, Sierra Leone, Svazijsko a Zambie. Z ostatních afrických zemí to byla Etiopie, Guinea, Guinea – Bissau, Rovníková Guinea, Somálsko, Súdán a další země z oblasti karibské a pacifické.

¹³¹ Belize, Antigua a Barbuda, Džibuti, Dominika, Komory, Kapverdské ostrovy, Ostrov Sv. Tomáše a Princípův ostrov, Seychely, Sv. Vincent a Granadiny, Sv. Lucie, Šalamounovy ostrovy, Papua – Nová Guinea.

¹³² European Currency Unit. Evropská účtovací jednotka vznikla v roce 1979 v rámci EMS. Od 1. 1. 1990 tuto kořovou měnu nahradilo Euro.

¹³³ Centre du développement industriel.

¹³⁴ Conseil de la coopération industrielle.

výrobě přispívaly instituce i k zakládání společných podniků se zeměmi ES a kapitálem těchto zemí.

Vývoj přidružení v afrických zemích, na rozdíl od zemí jižní a jihovýchodní Asie, kde bylo zaznamenáno vysoké tempo růstu, se v 80. letech ekonomická situace prudce zhoršila. V rámci rozvojových zemí na celém světě je toto období označováno jako tzv. „ztracená dekáda“.¹³⁵

3.2.2 Systém STABEX

Pro vývoz zemědělských plodin, které byly podstatnou exportní komoditou států ACP, byl v období dohody z Lomé I. ES zaveden **nástroj pro stabilizaci exportních příjmů STABEX**.¹³⁶ Důvodem jeho zavedení byla ekonomická závislost většiny zemí ACP na vývozu několika komodit, které byly pod tlakem výkyvů vývoje jejich cen na světových trzích. Tyto komodity neměly stálou hladinu exportních příjmů. Systém STABEX v období Lomé I. ve výčtu obsahoval 34 položek. Podmínkou čerpání postižené země byl pokles příjmu z vývozu zemí k dané komoditě o 5 % ve srovnání s předchozím rokem. V rámci řešení problémových komodit byly k dohodě připojeny zvláštní Protokoly o cukru, o banánech, o hovězím mase a o rumu, které přispívaly k zajištění takových vývozních podmínek, jaké odpovídaly platným preferencím v koloniálním období.

3.2.3 Dohoda z Lomé II.

Rozvojové země ACP si v hierarchii vztahů k zemím ES zachovaly zvýhodněné postavení i v 80. letech. Po vypršení platnosti dohody z Lomé I. byla mezi 9, později 10¹³⁷ státy ES a 58 zeměmi ACP podepsaná další pětiletá dohoda z Lomé II. K 58 zemím ACP v průběhu platnosti dohody a vyhlášení nezávislosti přistoupily Angola, Mozambik a Zimbabwe.

Dopady, již výše zmíněné horšící se ekonomické situace, v době realizace dohod z Lomé II., byla poznamenána většina zemí ACP. Klesající vývoj světového hospodářství na přelomu 70. a 80. let, byl způsoben nízkými cenami surovin v důsledku již druhého

¹³⁵ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹³⁶ KUČEROVÁ, Irah. Tamtéž.

¹³⁷ V roce 1981 vstoupilo do ES Řecko.

ropného šoku. Dalšími příčinami byly nepříznivé klimatické podmínky, hladomory, především v subsaharské Africe mezi lety 1984 – 1985 či zhoršující se ekologické podmínky.

Dohoda z Lomé II., stejně jako dohoda z Lomé I. neformulovala žádné cíle přidružení. Dále pokračovala a potvrzovala v rozvíjení oblastí spolupráce, které byly ustanoveny již v předchozích dohodách. Novinkou byla spolupráce v oblasti zemědělství, kde bylo vytvořeno i Centrum pro zemědělskou spolupráci (CCA)¹³⁸ a také spolupráce v mořském rybolovu nebo námořní dopravě. Nejvýznamnější inovací bylo vytvoření stabilizačního mechanismu SYSMIN.¹³⁹

3.2.4 Systém SYSMIN

Stabilizační mechanismus SYSMIN, který podporoval těžbu vybraných nerostných surovin, fungoval zcela analogicky jako systém STABEX v oblasti zemědělských plodin.¹⁴⁰ Cílem tohoto nástroje zavedeného v období dohod Lomé II., měla být pomoc v oblasti snížení problémů těžebního průmyslu v zemích ACP, a to v případě poklesu vývozu jedné z komodit zařazených do tohoto systému, ve srovnání s předchozím rokem o více než 10 %. Další podmínkou byl také 15 % podíl jednotlivé komodity v exportní struktuře dané země.

3.2.5 Dohoda z Lomé III.

Jednání o obsahu dohody z Lomé III., byla z důvodu nepříznivého hospodářského vývoje v období 70. – 80. let v oblasti finanční spolupráce problematická. Cílem přidružených zemí bylo zvýšit objem finančních příspěvků z původních 5,5 mld. ECU, které byly určeny pro dohody z Lomé II. na 8,3 mld. ECU pro dohody z Lomé III. Rozvojové země zdůvodňovaly tento požadavek rostoucí inflací, zvýšeným počtem přidružených zemí a rostoucím počtem jejich obyvatel.

Výsledek obtížných jednání týkající se přípravy a změn především v oblasti spolupráce dohody z Lomé III. byl znám po 18ti měsících. Důležitou roli hrála pozornost věnována strategii ekonomického rozvoje, která by přispěla k oživení a ekonomickému růstu, zabezpečení soběstačnosti produkce potravin, realizaci endogenní industrializační rozvojové strategie a respektování základních potřeb pro obyvatele rozvojových zemí.

¹³⁸ Centre de la Coopération Agricole.

¹³⁹ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁴⁰ KUČEROVÁ, Irah. Tamtéž.

Dohoda z Lomé III., opět s pětiletou platností, byla v roce 1984 podepsána 12¹⁴¹ státy ES a 66 zeměmi ACP, ke kterým přibýly rozvojové země Pacifiku. V dohodě byly poprvé uvedeny obecně zformulované cíle. **Hlavním cílem byla podpora ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje zemí ACP, včetně upevnění a diversifikace vztahů s ES.** Tato dohoda upřesnila strategii pro rozvoj vzájemných vztahů mezi RZ a ES, nástroje pro rozvoj spolupráce a kompetence hlavních institucí. Cílem těchto opatření bylo hlavně zjednodušení a urychlení postupů při projednávání rozvojových projektů. Objem finanční alokace v rámci dohody z Lomé III. byl stanoven na 8,5 mld. ECU, který si země ACP vynutily.

Záměry s rozmístěním finančních zdrojů, které byly poskytovány v rámci dohody Lomé I., byly převzaty i do následujících dohod z Lomé I. – III. a ani v jiných důležitých oblastech se jejich obsah nelišil.

I když se v období realizace dohody z Lomé III. objevovaly pozitivní prvky, jako rozšíření systému STABEX o tři komodity a jeho mechanismy byly upřesněny a finančně posíleny a také systém SYSMIN byl stabilizován, bylo toto období hodnoceno negativně. Ekonomická situace se ani ke konci 80. let nezlepšovala.

3.2.6 Dohoda z Lomé IV.

Dohoda z Lomé IV. je oproti jejím předchůdkyním mnohem obsáhlejší a propracovanější a tvořila také právní základ vztahů mezi přidruženými zeměmi ACP k ES po celá 90. léta. Svým rozsahem přesahuje všechny dohody, které ES uzavřelo s rozvojovými zeměmi v minulosti.

Dne 15. prosince 1989 byla s účinnou platností od 1. března 1990 podepsána dohoda z Lomé IV. Účastnilo se jí 12 členských států ES a 66 zemí ACP. Jejím podpisu ovšem předcházela řada jednání mezi oběma skupinami zemí. Jednání byla často dramatická, odpovídající reakcím zúčastněných stran v důsledku změn v ekonomickém a politickém klimatu především v zemích střední a východní Evropy na konci 80. let a v důsledku zhoršení ekonomické situace v zemích Afriky po celá 80. léta.

U jediné této loménské dohody byla prodloužená její platnost na 10 let. Důvodem byly pravděpodobně v minulosti dlouhé vyjednávací procedury, které tvořily asi jednu třetinu

¹⁴¹ V roce 1986 vstoupilo do ES Španělsko a Portugalsko.

z doby jejich platnosti. Výjimkou byla doba platnosti finančního protokolu, která zůstala pětiletá. Výše prostředků finančního protokolu na druhých pět let byla stanovena na základě vyhodnocení plnění dohody v polovině její platnosti, tedy při její revizi. Důvodů pro prodloužení platnosti dohod byla mimo délky projednávání procedur celá řada. Například realizace důležitých investičních projektů trvala tři, pět, ale i více let. Také mechanismus projednávání jednotlivých projektů od předložení jejich návrhů ze strany zemí či země po jeho schválení ES byl zdoluhavý. Tato procedura trvala i několik let a procedurální otázky přesahovaly platnost dohod z Lomé. Do poloviny 90. let nebyly do dalšího období převoditelné finanční prostředky pro jednotlivé dohody, respektive převoditelné finance mezi EDFs.¹⁴² Tato dlouhá a složitá jednání se promítla zejména ve větším rozsahu dohody. Formální složení dohody Lomé IV. je následující¹⁴³:

- hlava I. Preamble,
- hlava II. Obecná ustanovení o spolupráci ACP – ES,
- hlava III. Oblasti spolupráce ACP – ES,
- hlava IV. Nástroje spolupráce ACP – ES,
- hlava V. Fungování institucí,
- hlava VI. Závěrečná ustanovení.

Cíl Lomé IV. spočíval podobně jako v dřívějších dohodách v urychlení rozvoje zemí ACP a také urychlení rozvoje vzájemné spolupráce s ES. **Na rozdíl od předešlých dohod kladla Lomé IV. důraz na rovnováhu mezi ekonomickými cíli, udržování životního prostředí, zhodnocování přírodních a zhodnocování lidských zdrojů v souladu s koncepcí trvale udržitelného rozvoje,** která byla v rámci zájmu mnoha mezinárodních organizací. Také kladla důraz na přístup k naplňování cíle a principů dohody Lomé IV. s ohledem na různé podmínky v zemích ACP. Země ACP byly vyzývány ke tvorbě vlastních národních rozvojových strategií. Strategii, která byla formulována v Lomé IV., si mohly země přizpůsobovat svým specifickým podmínkám, samozřejmě s dodržováním a respektováním Základních ustanovení, závazků a pravidel.

Dohoda z Lomé IV. obsahuje na rozdíl od svých předchůdkyň aktuální a obecné principy. Novinkou bylo věnování pozornosti v rámci problematiky lidských práv

¹⁴² ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁴³ CARICOM. *CARIFORUM – EU Economic Partnership Agreement* [online]. CARICOM [28. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.caricom.org/jsp/community_organs/epa_unit/Cotonou_Agreement_&_Lome4_lome4.pdf

s nasměrováním k různým dokumentům, jako Charta OSN a další. Jednalo se o zajištění občanských, politických, ekonomických, sociálních a kulturních práv. Explicitně je bráněno jakékoliv formě diskriminace, v důsledku volného pohybu pracovních sil, studentů aj. na území států ACP nebo zemí ES, které se bohužel vůči obyvatelům států ACP nepodařilo odstranit. Dalším problémem, který se promítl do Lomé IV, je účast samotných obyvatel na rozvoji, především zdůraznění významu úloh žen ve společnosti.

Nový přístup byl také v oblasti podpory formy spolupráce. Prakticky se mělo jednat o postupné ustupování od centrálně řízené spolupráce ve prospěch rozvoje družstevních, rodinných nebo kmenových uskupení, malých a středních podniků, zakládání a udržování vzdělávacích středisek, sdružení a nevládních organizací. Mezi hlavní oblasti spolupráce patřily odvětví ekologie, ekonomiky, sektoru služeb, spolupráce v rámci vědecko - technické či sociálně – kulturní činnosti.

Od dohody Lomé IV zaujímá důležitou roli **ekologická problematika**. Největší priority jsou soustředěny na ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů. Cílem je zamezit pokračující desertifikaci¹⁴⁴ a deforestaci¹⁴⁵, ekonomická rovnováha, ochrana přírodních zdrojů a jejich využití, ochrana sladkovodních zdrojů a mořských pobřežních vod, které hrají pro země ACP a jejich rybolov důležitou roli. Pro dosažení těchto cílů byly vyčleněny tyto tři přístupy¹⁴⁶:

1. preventivní – má předejít vzniku problémů;
2. systematický – má být použitelný pro veškeré stádia;
3. průřezový – má zahrnovat více sektorů.

Země ES měly zákaz vývozu radioaktivního a nebezpečného odpadu a země ACP se zavázaly zachovat zákaz dovozu tohoto odpadu.

V rámci **ekonomické oblasti** byl pro provádění strukturálních reforem vytvořen Program strukturálního přizpůsobování (SAPs).¹⁴⁷ Byl vypracován již v období 80. let Světovou bankou pro státy subsaharské Afriky a postupně byl ve většině zemí Afriky realizován. Rozvoj průmyslu se stal rovným vůči rozvoji zemědělství, které bylo doposud upřednostňováno. Výsledkem tohoto procesu mělo být překonání ekonomické a sociální

¹⁴⁴ Rozšiřování pouště v důsledku činnosti člověka.

¹⁴⁵ Odlesnění.

¹⁴⁶ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁴⁷ Structural Adjustment Programmes.

zaostalosti, rozvoj technické infrastruktury, tržních vztahů aj. Speciální pozornost věnována průmyslu měla za cíl dosažení většího podílu produkce zpracovatelského průmyslu na celkových ukazatelích. Byla zdůrazněna potřeba diversifikace, modernizace, racionálního využití surovin, kde byla v rámci integrovaného ekonomického rozvoje předpokládána pomoc malým a středním podnikům.

Vzájemné vztahy mezi ES a ACP oblastí byly obohaceny o rozvoj v **oblasti služeb**. Mimo stimulaci procesů regionální ekonomické integrace v něm země ES spatřovaly nástroj pro snížení tlaku platební bilance zemí ACP. Pozornost byla zaměřena na zlepšení fungování exportních podniků a na jejich řízení, technickou úroveň nebo zlepšení právního a rozpočtového rámce. Podpořena byla i spolupráce cestovního ruchu a také letecké či námořní dopravy.

Významně posílena byla **kulturní a sociální oblast**, která se vůbec poprvé objevila v dohodě Lomé III. Tato spolupráce se protínala do všech odvětví a většiny projektů a programů s cílem zapojení co nejvíce osob do ekonomické činnosti. Řešily se zejména otázky v oblasti postavení žen a mladých lidí ve společnosti nebo nutnost přípravy mezikulturního dialogu pro vzájemné poznání a porozumění.

Vědecká a technická spolupráce byla rovněž v této dohodě oproti dohodám předcházejícím lépe vymezena a více odpovídala podmínkám jednotlivých zemí ACP. Pro ekonomický rozvoj byly použity méně náročné a jednodušší technologie. Jejich cílem bylo zohledňování a zlepšování životních podmínek zahrnující dosažitelnou zdravotní péči a zabezpečení výživy. Zapojení místních obyvatel bylo v rozvoji regionální spolupráce nezbytné.¹⁴⁸

Pozornost v období Lomé IV byla vedle nástrojů obchodní politiky a opatřením ve finanční a technické spolupráci zaměřena i na fungování systémů STABEX a SYSMIN.¹⁴⁹

3.2.7 Fungování systému STABEX a SYSMIN

Dohoda Lomé IV upravila mechanismus fungování **systému STABEX**. Převádění zdrojů z fondu na základě zhodnocení vzájemných priorit zůstalo zachováno. Priority se týkaly daného odvětví, závislého na subvenci nebo odvětví, které mohly být perspektivně

¹⁴⁸ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁴⁹ FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. Tamtéž.

rozlišeny. Počet komodit v seznamu STABEX se zvýšil na 47. Obchod měl být realizován dle pravidel GSP¹⁵⁰ a jiných preferenčních výhod pro země ACP. Pravidla se mohla automaticky měnit, například v případě, kdy komodity uvedené v seznamu nebyly v průběhu 2 předešlých let více než ze 70 % u zemí ACP a z více než 60 % u zemí LDC exportovány do zemí ES, byly ze seznamu odstraněny. Schvalovací mechanismus systému STABEX byl stále charakterizován příliš dlouhým úředním postupem. Země ACP mohly podat oficiální žádost o poskytnutí náhrady vždy do 31. března daného roku, která byla dále postoupena pro posouzení statistickému centru ES. Úkolem centra bylo doplnit žádost o potřebné statistické údaje, na jejichž základu bylo přijato rozhodnutí o převedení či nepřevedení finančních zdrojů.¹⁵¹

Systém SYSMIN, stejně jako systém STABEX, v základních podmínkách nezaznamenal žádné větší změny. V seznamu komodit přibyl uran. Právo na převod zdrojů měly země, které splňovaly alespoň jednu ze dvou podmínek, a to když jejich příjem z jedné komodity ze seznamu klesl za poslední 4 roky o 15 – 10 % nebo když příjem ze všech surovin uvedených v seznamu, mimo drahých kovů, ropy a zemního plynu, klesl za poslední 4 roky o 20 – 12 %. Mechanismus mohl být zprovozněn jak v případě poklesu těžby, tak v případě poklesu celkových příjmů z exportu o více než 10 % v porovnání s předešlým rokem. Systém byl určen zemím nejméně rozvinutým, vnitrozemským a ostrovním.¹⁵²

3.2.8 Revidovaná dohoda z Lomé IV

Od podpisu dohody z Lomé IV v roce 1989 došlo na mezinárodní úrovni k významným politickým a hospodářským změnám. Jednalo se o ukončení studené války, intenzivní proces globalizace světové ekonomiky a liberalizaci mezinárodního obchodu. Transformace zemí střední a východní Evropy zaujala ES a do těchto zemí začaly proudit nemalé finanční částky, což vedlo země ACP k obavám z budoucího finančního poklesu podpory ze strany ES.¹⁵³

Společnou žádost o revizi dohody z Lomé IV podaly obě strany 28. února 1994. Tzv. revidovaná dohoda z Lomé IV byla dne 5. května 1995 spolu s finančním protokolem na léta

¹⁵⁰ Generalised System of Preferences.

¹⁵¹ FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. Tamtéž.

¹⁵² ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁵³ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.

1996 – 2000 podepsána. Původní znění bylo opraveno, zrušeno či doplněno. Nově bylo připojeno celkem 71 článků a byly pozměněny dva protokoly o hovězím a telecím mase a o banánech. Také nově vznikl Protokol o lesním bohatství ACP. **Revize přispěla k zavedení politického dialogu mezi zeměmi, včetně rozšíření o oblasti ze zahraniční politiky a bezpečnosti.** Nástrojem pro rozvoj spolupráce EU s jednotlivými regiony byl na začátku 90. let dán právě tímto dialogem.

V rámci obchodní spolupráce se v revidované dohodě Lomé IV začalo diskutovat o hledání způsobu k posílení vazeb mezi zeměmi ACP a EU a o pomoci EU týkající se zapojení rozvojových zemí do světové ekonomiky. Tento přístup ovšem znamenal, že by již země ACP neměly dané preference při vstupu na evropské trhy. Jeho význam, jakožto nástroj rozvojové politiky klesal. EU v této oblasti přislíbila finanční podporu založenou na Národních indikativních programech (NIP)¹⁵⁴ a Regionálních indikativních programech (RIP).¹⁵⁵ Tyto programy mají bilaterální nebo multilaterální charakter s cílem podpory spolupráce mezi zeměmi ACP.

Odpovědnost za vedení a řízení **finanční a technické spolupráce** měla EIB¹⁵⁶ a CDI¹⁵⁷. Na rozdíl od předešlých let byla v rámci technické a finanční pomoci zaměřena podpora v oblasti soukromého sektoru, zejména pomoc malým a středním podnikům. Rozvoj měl být zaměřen na následující typy partnerství¹⁵⁸:

- s místními podniky,
- na mezivládní úrovni, kde byl určen cíl v podobě tvorby prostředí vlídného pro investory a
- s evropskými investory s cílem zlepšit jejich informovanost o dění v zemích ACP a zvýšení zájmů o investiční aktivity v těchto zemích.

Revidovaná Lomé IV zaznamenala největší změny na rozdíl od jejího původního znění právě v oblasti řízení finanční a technické spolupráce. Cílem EU bylo podpořit i sociální rozvoj, podporu občanské vybavenosti a demokracii. Nástrojem měly být programy hospodářských reforem vytvořeny ve spolupráci Komise, Mezinárodního měnového fondu a

¹⁵⁴ National Indicative Programm.

¹⁵⁵ Regional Indicative Programm.

¹⁵⁶ European Investment Bank.

¹⁵⁷ Centre du développement industriel

¹⁵⁸ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

Světové banky. Reformy byly na rozdíl od programů z 80. let přizpůsobeny jednotlivým podmínkám rozvojových zemí.

Příprava dohody z Lomé IV se odehrávala na přelomu 80. a 90. let, což znamenalo, že jejich znění bylo ovlivněno spíše průběhem vývoje v 80. letech, tedy nepříznivým vývojem cen exportovaných prvovýrobků a surovin na světových trzích, zvyšujícím se zadlužením a obavami z negativních dopadů připravujícího se jednotného vnitřního trhu ES na ekonomiku rozvojových zemí. Příprava Lomé IV brala ohled na realizaci Lomé III, která nebyla žádným větším přínosem či východiskem z ekonomické krize zemí ACP. Revize Lomé IV přinesla roku 1995 určité nové jevy. Aby země EU nadále obstály ve vztazích s rozvojovými zeměmi, kde se neustále měnily podmínky světového hospodářství, musí přistoupit k neústupným úpravám. Ukončení platnosti Lomé IV v roce 1998 přineslo jednání o tom, jak bude vypadat podoba přidružení. Pozornost byla mimo ekonomických otázek zaměřena i na politický dialog, na význam nevládních organizací v boji proti chudobě nebo na podporu demokratických principů. Dlouhodobé hodnocení procesu přidružení však ukázalo, že výsledky zaostaly daleko za původními plány.¹⁵⁹

3.3 Shrnutí finanční spolupráce dohod Lomé I – IV

Loménské dohody byly nejobsáhlejší dohody, které v rámci euro – africké spolupráce byly uzavřeny. Za celou dobu jejich bytí se měnily jejich cíle, nástroje a oblasti spolupráce, počet členů a výše příspěvků zemí EU do EDF, které jsou zobrazeny v tabulce níže.

Tab. 3.3: Finanční příspěvky EDF v období 1975 – 2000 v mld. ECU/EUR

Pořadí EDF	Dohoda	Období	Částka
4.	Lomé I.	1975 - 1980	3,07
5.	Lomé II.	1980 - 1985	4,72
6.	Lomé III.	1985 - 1990	7,40
7.	Lomé IV.	1990 - 1995	10,80
8.	revize Lomé IV.	1995 - 2000	12,97

Zdroj: CIHELKOVÁ, Eva, 2003; *vlastní zpracování*

¹⁵⁹ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

I přes poskytování obchodní výhod zemím ACP ze strany zemí EU se podíl dovozu EU ze zemí ACP snížil z 6,7 % v roce 1976 na pouhé 3 % v roce 1998. Dohody z Lomé I – IV přispěly jen čtyřem zemím v jejich růstu. V zemím subsaharské Afriky rostl podíl HDP/osobu každoročně asi o 0,4 %, což je ve srovnání s ostatními rozvojovými zeměmi, kde byl podíl růstu HDP zaznamenán na úrovni 2,3 % , velmi chabý výsledek. Neúspěch loménských dohod byl také poznamenán zneužitím velkého množství prostředků, které byly namísto zlepšení ekonomiky určeny ke zbrojení vlády, vedení válek nebo obohacování. Docházelo k problémům s převodem prostředků tam, kde byly prostředky určeny k dlouhodobému rozvoji. Fungování nástroje EDF se po dobu 25 let mnohdy stalo nepřehledným a složitým mechanismem.¹⁶⁰

Jak již bylo zmíněno dříve, zvláštnost finanční spolupráce je v rámci dohody Lomé IV zachycena v rozdílné délce platnosti dohody a finančních protokolů. Délka platnosti dohody je 10 let, přičemž délka platnosti finančního protokolu je pětiletá. Důvodem je stanovení částky při podpisu dohody jen na prvních pět let, tedy na léta 1990 – 1995. Dohoda také nově stanovovala odpočet ve výši 4,5 %, ¹⁶¹ který byl realizován u transakcí vyšších než 2 mil. ECU.¹⁶² Výpočty transakcí byly prováděny na bázi tzv. CFA franků, především kvůli ochraně před devalvaci národních a regionálních měn.

Následující tabulka 3. 4 zobrazuje první finanční protokol, tedy protokol na léta 1990 – 1995, na který byla vyčleněna částka 12 mld. ECU. Mimořádnou důležitost dohoda Lomé IV věnovala financování strukturálního přizpůsobování ve výši 1 150 mld. ECU. Zdroje měly být především na vzdělávání, vedení financí, řízení zadlužení, dosažení příznivých výsledků v ekonomickém rozvoji, ozdravení a kontrolu veřejných financí, přilákání investic ze zahraničí, návratnost kapitálu aj. Provádění strukturálních změn mělo probíhat bez jakýchkoliv negativních důsledků na obyvatelstvo rozvojových zemí.¹⁶³

¹⁶⁰ CIHELKOVÁ, Eva. Tamtéž.

¹⁶¹ V případě nejméně rozvinutých zemí to bylo 1%.

¹⁶² U ostrovních zemí to byl 1 mil. ECU.

¹⁶³ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

Tab. 3.4: Finanční protokol – Lomé IV v mld. ECU

Finanční protokol - Lomé IV v mld. ECU	
Celkem	12,00
EIB	1,20
EDF	10,80
- RK	0,83
- Granty	9,98
Humanitární pomoc	0,35
STABEX	1,50
SYSMIN	0,48
Strukturální přizpůsobení	1,15
Ostatní granty	6,22
Podpory úrokových měr	0,28

Zdroj: ADAMCOVÁ, Lenka, 2006; *vlastní zpracování*

Pro země ACP nejméně rozvinuté, vnitrozemské nebo ostrovní, které představovaly více, než 60 % rozvojových zemí byla v Lomé IV poskytnuta zvláštní část ustanovením. Zemím byly stanoveny dlouhodobé cíle s účelem rozvoje regionální spolupráce, dopravy a spojů, na strukturální změny či řešení nedostatku potravin. I přes tato opatření nedosahovaly ekonomické výsledky přidružených zemí výsledků kladným. Celková finanční situace na trhu zemědělských komodit se zhoršovala i přes finanční kompenzace ze systému STABEX.

Složitá jednání proběhla ohledně nového finančního protokolu. Jak již bylo dříve zmíněno, některé členské země EU měly větší zájem o podporu zemí střední a východní Evropy a země z oblasti Středozemního moře. Na základě vyhodnocení z finančního protokolu z let 1990 – 1995 byl nakonec ve prospěch zemí ACP objem financí navýšen, na rozdíl od předchozího období finančního protokolu o 21,6 %.

Tab. 3.5: Finanční protokol – Revidovaná Lomé IV v mld. ECU/EUR

Finanční protokol - Revidována Lomé IV v mil. ECU	
Celkem	14,63
EIB	1,66
EDF	12,97
- RK	1,00
- Granty	11,97
Humanitární pomoc	0,26
STABEX	1,80
SYSMIN	0,58
Strukturální přizpůsobení	1,40
Regionální spolupráce	1,30
Ostatní granty	6,26
Podpory úrokových měr	0,37

Zdroj: CIHELKOVÁ, Eva, 2003; *vlastní zpracování*

Jak lze vidět v tabulce 3. 5. celková finanční suma činila 14 625 mil. ECU, z toho bylo 12 967 mil. ECU z EDF a 1 658 mil. ECU příspěvek EIB.¹⁶⁴

3.4 Spolupráce mezi EU a africkými zeměmi po roce 2000

V důsledku negativního vývoje v období loménských dohod bylo nutné se zamyslet nad dalším vývojem vztahů mezi EU a ACP. Po skončení platnosti dohody z Lomé IV se stále více projevovала účinnost WTO a začala dlouhodobá projednání o nastavení další spolupráce. Mezi státy EU a zeměmi ACP toto vyjednávání vyvrcholilo uzavřením smlouvy z Cotonu, která představuje další fázi vzájemné spolupráce.¹⁶⁵

3.5 Dohoda z Cotonu

Dohoda z Cotonu byla podepsána 23. června 2000 v Cotonu mezi 15 státy EU¹⁶⁶ a 77 zeměmi ACP.¹⁶⁷ Byla uzavřena na dobu 20 let s účinností od 1. března 2003 na základě

¹⁶⁴ CIHELKOVÁ, Eva. Tamtéž.

¹⁶⁵ KUČEROVÁ, Irah. Tamtéž.

¹⁶⁶ V roce 1995 do EU vstoupilo Dánsko, Irsko a Velká Británie.

rozvojové pomoci zemím ACP ze strany států EU.¹⁶⁸ Dohoda je částečně ovlivněna doporučeními ze tzv. Zelené knihy¹⁶⁹ a koordinací rozvojové spolupráce, která proběhla na konci 90. let.¹⁷⁰ Může být revidována každých pět let.¹⁷¹

Cílem dohody z Cotonu je postupná integrace států ACP do světového hospodářství s přispěním k udržitelnému rozvoji a odstranění chudoby. Je založena na 4 pilířích¹⁷²:

1. posílení politické dimenze,
2. důraz na rozvojové strategie,
3. hospodářská a obchodní spolupráce,
4. nástroje pro řízení pomoci.

Na základě principu partnerství se zúčastněné strany zavazují dodržovat a respektovat jedinečnost národní rozvojové strategie jednotlivých přidružených zemí. Základní principy v rámci dohody z Cotonu jsou¹⁷³:

- rovnost mezi partnery a přizpůsobování strategie rozvoje,
- participace zúčastněných aktérů,
- klíčová role dialogu a vzájemný respekt,
- diferenciaci a regionalizaci se zvýšenou pozorností na nejméně rozvinuté, vnitrozemské a ostrovní země.

Cotonská dohoda vymezuje práva partnerům v podobě nestátních institucí, kteří se stali novými aktéry těchto vztahů. Jedná se o tato práva¹⁷⁴:

- informovanost a zapojení do jednání o politikách, rozvojových strategiích, prioritách nebo do politického dialogu,
- získání finančních zdrojů na podporu místního rozvoje,
- zapojení do realizace rozvojových projektů a programů,
- získání podpory pro posílení kapacit (prezentace, konzultace, dialogy).

¹⁶⁷ Na konci 90.let přistoupily k dohodě z Lomé IV. Eritrea a Jižní Afrika, později k dohodě z Cotonu přistoupily Cookovy ostrovy, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Niue a Palau.

¹⁶⁸ MAJEROVÁ, Ingrid. Tamtéž.

¹⁶⁹ Zelená kniha představuje novou strategii vztahů mezi EU a ACP, obsahuje cíle a nástroje pro rozvoj vzájemných vztahů.

¹⁷⁰ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁷¹ EUROPA. *Dohoda z Cotonu* [online]. 2011 [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12101_cs.htm.

¹⁷² ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁷³ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

¹⁷⁴ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

3.5.1 Hlavní rozdíly mezi dohodou z Cotonu a dohodami z Lomé

Hlavní rozdíly oproti dohodám z Lomé jsou zejména v zavedení politického dialogu, posílení v postavení nových partnerů, v úloze soukromého sektoru, v uspořádání vzájemného obchodu a v umístění a obsahu finančních prostředků v rámci finančního protokolu.

Novinkou oproti loménským dohodám je **zavedení politického dialogu**, který se objevil již v revizi z Lomé IV a týkal se respektováním lidských práv, uznávání právních norem nebo upevňováním demokratického systému. V rámci dohody z Cotonu jsou cíle definovány z širšího hlediska a zahrnují jakékoliv otázky obecného a regionálního zájmu, jako zachování míru, bezpečnosti, řešení konfliktů, rovnoprávnost mužů a žen, politická stabilita aj. Důležitými články politického dialogu jsou čl. 11 a čl. 13. Článek 11 klade důraz na politiku ochrany míru, prevenci a řešení konfliktů. V článku 13 je řešena problematika migrace, respektování lidských práv a v neposlední řadě snižování různých forem diskriminace. Podstatnou úlohu, na rozdíl od dohod z Lomé hraje **soukromý sektor pro ekonomický rozvoj** ACP států. EU v rámci cotónské dohody výrazně podporuje investice do soukromého sektoru na národní i regionální úrovni, institucionální reformy a hospodářsko politické reformy pro vytvoření dynamického, fungujícího a konkurenceschopného prostředí. V důsledku vzniku lepších podmínek pro soukromé podnikání vyčleňuje EU **finanční prostředky** ze zdrojů EIB a nevyžaduje ani státní záruky. Finanční prostředky tak mají vytvořit přitažlivé investiční prostředí v soukromé oblasti a posílit postavení finančních institucí. S alokací finančních prostředků je důležité zmínit, že v dohodě z Cotonu došlo k další významné změně, a to zrušení kompenzačních systémů STABEX a SYSMIN. Projekty financované z těchto systémů se často překrývaly s programy NIP¹⁷⁵ a SAPs¹⁷⁶, což vedlo k negativnímu vývoji v zemědělství, protože nárok na získání finančních prostředků mohl uplatnit zmenšující se počet států. EU se na základě nové dohody rozhodla nahradit nástroje novým systémem podpory tzv. FLEX, kterým byla pravidla pro čerpání podpory jednodušší a se zeměmi ACP došla v tomto bodě k tomuto konsensu.

Nejvýznamnějším rozdílem, respektive změnou, se stal vývoj v oblasti **hospodářské a obchodní spolupráci**, zaměřené na podporu postupného a urychleného zapojování zemí ACP do světové ekonomiky.¹⁷⁷

¹⁷⁵ National Indicative Programm.

¹⁷⁶ Structural Adjustment Programmes.

¹⁷⁷ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

3.5.2 První revize dohody z Cotonu

Jednání o první revizi dohody z Cotonu byla zahájena v květnu 2004. Jejich ukončení se datuje k únoru roku 2005 a 1. července 2008 vstoupila tato revize dohody v platnost. Hlavním cílem bylo zvýšit účinnost a kvalitu partnerství mezi EU a zeměmi ACP. Revize se zaměřila zejména na tyto oblasti¹⁷⁸:

- politickou oblast s důrazem na efektivní dialog a výsledky, spolupráci v boji proti šíření zbraní hromadného ničení a terorismu,
- rozvojové strategie se zaměřením boje proti nemocem související s chudobou, ochranou reprodukčního zdraví a práva žen, podpora tradic v hospodářském rozvoji,
- pružnější a účinnější provádění plateb Evropskou investiční bankou a také
- prováděcí a řídicí postupy, větší pružnost při přidělování zdrojů a jejich využívání na podporu míru.

3.5.3 Druhá revize dohody z Cotonu

Po sérii několika jednání od června 2009 do února 2010 mezi EU a zeměmi ACP došlo dne 11. března 2010 k ujednání a schválení nových návrhů dohody. Byly zřízeny vyjednávací skupiny, zabývající se následujícími třemi tématy¹⁷⁹:

1. politická dimenze a institucionální témata,
2. ekonomická spolupráce, regionální integrace a obchod,
3. rozvojová a finanční spolupráce.

Druhá revize dohody z Cotonu přizpůsobuje spolupráci mezi státy EU a ACP změnám, ke kterým došlo v posledním desetiletí. Jedná se o¹⁸⁰:

- rostoucí význam regionální integrace a spolupráce regionů s EU, udržování míru a bezpečnosti, řešení příhraničních problémů zejména v afrických zemích, partnerství EU – Afrika,

¹⁷⁸ EUROPEAN COMMISSION. *The Cotonou Agreement* [online]. 2012. [cit. 1. 3. 2013] Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm.

¹⁷⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Second revision of the Cotonou Agreement - agreed consolidated text, 11.March 2010* [online]. EC [1. 3. 2013] Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/second_revision_cotonou_agreement_20100311.pdf.

¹⁸⁰ EUROPEAN COMMISSION. *The Cotonou Agreement* [online]. 2012. [cit. 1. 3. 2013] Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm.

- výzvy v rámci splnění rozvojových cílů tisíciletí, zabezpečení základních potravin a potravinová soběstačnost, boj proti HIV – AIDS,
- změna klimatu a přizpůsobení se dopadům této změny¹⁸¹,
- nové obchodní vztahy a ukončení platnosti preferencí na konci roku 2007,
- noví aktéři partnerství – národní parlamenty, místní orgány, občanské společnosti a soukromý sektor,
- začlenění dohodnutých zásad do praxe a uvolnění pomoci ze strany EU pro snížení transakčních nákladů zemím ACP.

3.5.4 Institucionální zajištění a orgány

Odpovědné orgány za realizaci úmluvy z Cotonu jsou Rada ministrů, Výbor velvyslanců a Smíšené parlamentní shromáždění, které dříve neslo název jen Smíšené shromáždění.

Rada ministrů se skládá ze zástupců Rady EU, členů Komise a vždy z jednoho člena vlády za každou zemi ACP. Pro monitoring ekonomických situací v přijímajících státech si Komise vytvořila hodnotící jednotku ECEU.¹⁸² Radě napomáhá tzv. **Výbor velvyslanců**, který dbá na dohled ostatních orgánů a pracovních skupin.¹⁸³ Druhá revize dohody z Cotonu s cílem posílit soudržnost a sbližování mezi orgány pro společnou Radu ministrů znamená, každoroční předkládání zprávy o provádění dohody k rukám Smíšenému parlamentnímu shromáždění.

Smíšené parlamentní shromáždění, které má poradní úlohu, je složeno z členů Evropského parlamentu a zástupců členů zemí ACP. V rámci druhé revize Smíšeného respektive Společného parlamentního shromáždění výslovně zahrnuje projednávání otázek jako například problematika dohod o hospodářském partnerství, strategických dokumentů nebo využívání prostředků EDF. Mezi jeho úkoly patří pořádání pravidelných setkávání s hospodářskými a sociálními aktéry a na rozdíl od dohod z Lomé i s občanskou společností.¹⁸⁴

¹⁸¹ Země EU a ACP se poprvé zabývají globálním tématem - změnou klimatu.

¹⁸² European Commission's Evaluation Unit.

¹⁸³ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹⁸⁴ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Vztahy se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomoří: od úmluv z Yaoundé a Lomé k Dohodě z Cotonu* [online]. 2008 [cit. 28. 2. 2013] Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7256_cs.htm.

3.5.5 EDF a dohoda z Cotonu

Rozvojová pomoc ze strany EDF je součástí širšího evropského rámce. V rámci EU lze finanční zdroje z rozpočtu použít pro určité druhy podpory. Cotonská dohoda mimo jiné přinesla jednodušší fungování EDF a prostřednictvím systému postupného programování mu zajistila větší flexibilitu. Země ACP také převzaly větší odpovědnost.

Tab. 3.6: Finanční příspěvky EDF v období 2000 - 2013

Pořadí EDF	Dohoda	Období	Částka v mil. EUR
9.	Coton	2000 - 2007	13 500
10.	Coton - revize	2008 - 2013	22 682

Zdroj: EUROPA, 2013; vlastní zpracování

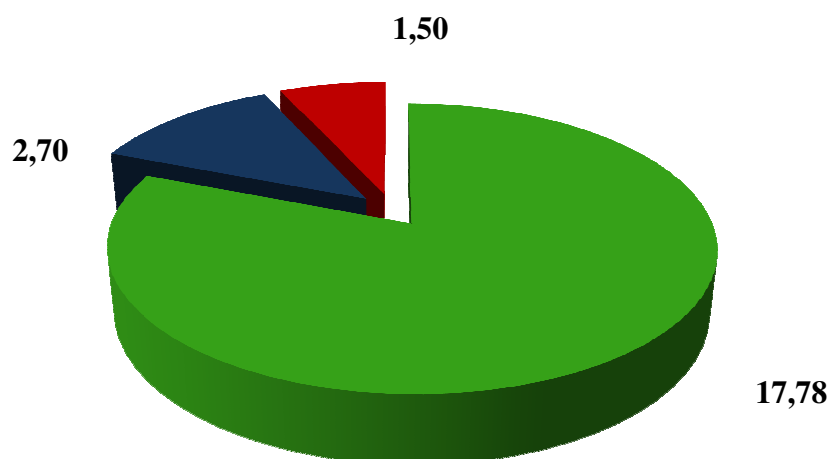
Celkové prostředky vyčleněné na devátý a desátý EDF jsou zobrazeny v tabulce 3. 5 výše. V období platnosti devátého EDF dodatečně EIB, která spravuje část jeho zdrojů v podobě úvěrů a rizikového kapitálu, uvolnila 1,7 mld. EUR z vlastních zdrojů.

V současné době je od roku 2008 do roku 2013 realizován desátý EDF. Novinkou se stalo vytvoření tzv. motivačních částek pro jednotlivé země. Celkovým rozpočet činí 22,682 mld. EUR a největší podíl z této částky, tj. 21,966 mld. EUR je přiděleno zemím ACP. Dalších 286 mil. EUR je poskytováno zemím OCT a 430 mil. EUR získá Komise na podpůrné výdaje a na zajišťování programů či realizaci EDF.

V grafu 3.1 jsou zdroje ve výši 21,966 mld. EUR pro země ACP rozděleny podle účelu a lze přehledně vidět, na které oblasti je kladen důraz. Na spolupráci uvnitř zemí ACP a regionů je alokováno 2,7 mld. EUR a 1,5 mld. EUR je určeno pro vnitrostátní a místní rozvoj. Nejvyšší suma 17,78 mld. EUR je určena na národní a regionální programy.¹⁸⁵

¹⁸⁵ EUROPA. *European Development Fund* [online]. 2007 [cit. 28. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm.

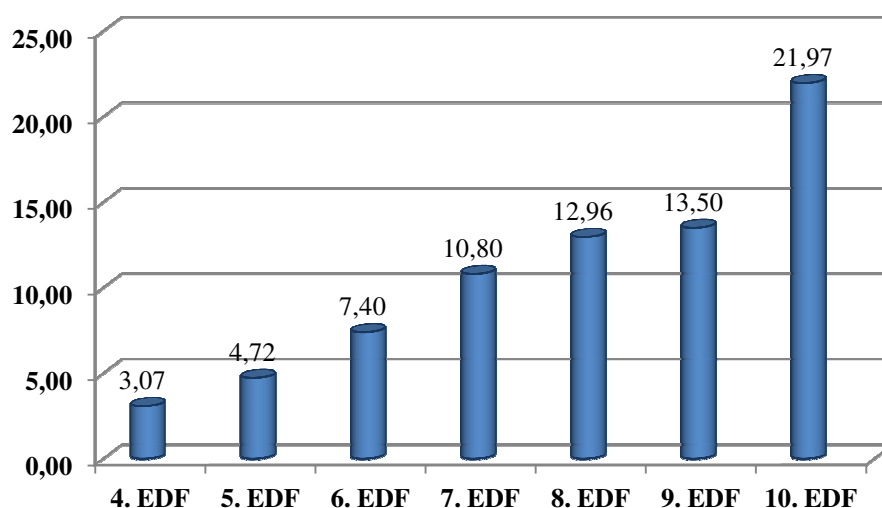
Graf 3.1: Podíly finančních zdrojů 10. EDF pro státy ACP dle účelu, v mld. EUR

Zdroj: EUROPA, 2013; vlastní zpracování

Poskytování obchodních výhod a finanční podpora zemím ACP se od vzniku EDFs i přes nepříznivý vývoj světového hospodářství období 70. a 80. let neustále zvyšovala. Významný posun sebou přinesla dohoda z Cotonu, zejména její revize a mnohonásobné navýšení finančních prostředků 10. EDF oproti předcházejícímu období, tak jak je zobrazeno v grafu 3.2.

Graf 3.2: Výše finančních zdrojů EDF pro země ACP, v mld. ECU/EUR

Zdroj: EUROPA, 2013; vlastní zpracování

3.5.6 Režimy obchodní a hospodářské spolupráce

Od začátku roku 2008 existují se zeměmi Afriky následující tři režimy možné hospodářské a obchodní spolupráce¹⁸⁶:

1. obecný režim – EPA,
2. výrobky nejméně rozvinutých zemí – EBA,
3. režim GSP.

Obecný režim spočívá v náhradě jednostranných preferencí systému reciproční liberalizace obchodu na základě **dohod o hospodářském, popř. ekonomickém partnerství – EPA**¹⁸⁷, které jsou uzavírány s jednotlivými regionálními skupinami zemí ACP. Problém v této spolupráci ovšem spočívá v tom, že integrační seskupení jsou celními uniemi se společnými obchodními politikami, které jsou do určitého stupně neslučitelné s režimem EPA. Výrobky nejméně rozvinutých zemí mají možnost si vybrat mezi EPA a tzv. režimem **EBA**¹⁸⁸, dle GSP. Speciální důraz je kladen na citlivost ekonomik ostrovních zemí. Posledním režimem je režim, kdy stát ACP nepatří mezi nejméně rozvinuté země a nechce liberalizovat obchod v režimu EPA. Země má možnost vyvážet zboží do EU na základě **GSP**, který je nerekiproční, ale je v souladu s WTO.¹⁸⁹

3.6 Summity a strategie uzavřené mezi EU a zeměmi Afriky

Vztahy mezi EU a Afrikou mají hluboce zakořeněnou historii a postupně se vyvinuly ve velmi silnou spolupráci, ke které mimo jiné přispěly i pravidelné summity, strategie a partnerství, určující směr vzájemných vztahů zemí do budoucna. Prostřednictvím těchto aktů jsou nastaveny společné priority a cíle euro – afrických vztahů.

3.6.1 První a druhý summit Afrika – EU

První summit mezi EU a Afrikou se konal v roce 2000 v Káhiře a zahájil strukturovanější politický dialog včetně pravidelných setkání vysokých úředníků a ministrů. Výsledkem summitu bylo společné prohlášení obou aktérů o řešení problému v oblasti

¹⁸⁶ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

¹⁸⁷ European Partnership Agreement.

¹⁸⁸ Everything but arms.

¹⁸⁹ SVOBODA, Pavel. Tamtéž.

obchodu, zadlužení zemí, o rozvoji politické spolupráce, předcházení konfliktů a budování míru.¹⁹⁰ Poté v roce 2001 následovalo, vytvoření sociálně – ekonomického Nového partnerství pro rozvoj Afriky NEPAD¹⁹¹ a založení AU. Druhý summit měl proběhnout v roce 2003 v Lisabonu, ale ze sporných důvodů souvisejících s účastí některých zemí byla realizace tohoto summitu odložena.

Na společném zasedání EK a Komise AU bylo v roce 2005 přijato sdělení o Strategii EU pro Afriku, kterou ER schválila v prosinci 2005. Výsledkem této strategie bylo posílení soudržné politiky EU, včetně lepší koordinace politik Komise a ČS týkajících se Afriky. Podstatou této strategie byla reakce EU na tyto dvě výzvy¹⁹²:

1. Afrika se musí vrátit na cestu udržitelného rozvoje,
2. pomoc africkým zemím s dosažením rozvojových cílů tisíciletí do konce roku 2015.

Na konci roku 2005 se mimo jiné konalo i páté zasedání ministrů EU a Afriky v městě Bamako.¹⁹³ Podstatou jednání bylo vytvoření společné strategie Afrika – EU, kterou v roce 2006 potvrdila ER a v roce 2007 summit AU. Strategie se zaměřovala na politický dialog zaměřený na následující cíle¹⁹⁴:

- překročit rámec prosté rozvojové spolupráce a zahájit dialog o společných politických a společenských zájmech,
- posunutí od zaměřené výhradně na africké záležitosti k evropským a globálním záležitostem,
- nalézt regionální a globální řešení nejzávažnějších úkolů,
- zajistit větší zapojení afrických i evropských obyvatel do strategického partnerství.

Na konci roku 2007 se bez větších problémů konal v pořadí druhý summit Afrika – EU v Lisabonu a v pořadí druhá deklarace byla přijata 53 hlavami států a vlád afrických zemí a 27 ČS EU. Lisabonská deklarace, pokládá základy strategického a rovného partnerství, byla přijata s první společnou strategií mezi Afrikou a EU a jejím prvním akčním plánem na léta 2008 – 2010.

¹⁹⁰ EUROPAFRICA. *Cairo Summit* [online]. 2013 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <http://europafrica.net/2007/05/20/cairo-summit/>.

¹⁹¹ New Partnership for Africa's Development.

¹⁹² EUROPA. *Strategie EU pro Afriku* [online]. 2013 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12540_cs.htm.

¹⁹³ Bamako je hlavní město západního afrického státu Mali.

¹⁹⁴ EUROPA. *Od strategie pro Afriku ke strategickému partnerství EU – Afrika* [online]. 2013 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r13009_cs.htm.

3.6.2 Společná strategie Afrika – EU a Akční plán 2008 – 2010

V rámci Společné strategie Afrika – EU (JAES)¹⁹⁵ se obě strany dohodly na prosazování společných zájmů a společných strategických cílů, a to nad rámec směřování tradiční rozvojové politiky s účastí nevládních institucí a mimo výlučný geografický rozsah Afriky a mimo tradiční instituce.¹⁹⁶

Akční plán 2008 – 2010

Na základě výše uvedené vize a společných principů JAES definuje osm specifických cílů v rámci prvního tříletého akčního plánu na léta 2008 – 2010. Jedná se o tyto priority¹⁹⁷:

1. mír a bezpečnost,
2. demokratické vládnutí a lidská práva,
3. obchod, regionální hospodářské integrace a infrastruktura,
4. rozvojové cíle tisíciletí,
5. energetika,
6. klimatické změny,
7. migrace a nezaměstnanost,
8. věda, informační společnost a vesmír.

Pro zajištění rychlého a efektivního provádění strategie a akčního plánu EU a Afrika stanovují způsob jejich provádění, včetně vhodného institucionálního uspořádání.

3.6.3 Třetí summit Afrika – EU

V pořadí třetí summit mezi státy Afriky a EU se konal 29. – 30. listopadu 2010 v Tripolisu. Summit nastínil budoucí vývoj vztahů spolupráce a zároveň byla přijatá i třetí deklarace a druhý akční plán na léta 2010 – 2013. Asi 80 představitelů a zástupců EU a Afriky se shodli na potřebě upevnění spolupráce v oblasti hospodářského rozvoje, míru, bezpečnosti a dokončení Rozvojových cílů tisíciletí do konce roku 2015. V rámci tématu „Investice, hospodářský růst a vytváření pracovních míst“ se zástupci obou stran mimo jiné

¹⁹⁵ Joint Africa – EU Strategy.

¹⁹⁶ EVROPSKÉ NOVINY. *EK podporuje demokracii a růst u svých partnerů v AU* [online]. 2011 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.evropskenoviny.cz/index.php?id=8050&loc=&cat=>.

¹⁹⁷ AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *First Action Plan (2008 – 2010)* [online]. AU - EU [20. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/eas2007_action_plan_2008_2010_en_6.pdf.

věnovali regionální integraci, zemědělstvím a zajišťováním potravin, lidským právům, migraci, informačním a komunikačním technologiím a energetické infrastruktuře. Bylo dosaženo závěru, že komplexní a rychlý růst je nezbytnou hnací silou rozvoje a boje proti chudobě. V přijaté, tzv. tripoliské deklaraci byl zdůrazněn význam soukromého sektoru při zvyšování růstu a počtu pracovních míst na obou stranách. Summit zároveň přispěl k příležitosti dohodnout se na společných postojích na mezinárodních jednáních a fór. EU poskytla 1 mld. EUR na podporu míru a bezpečnosti.¹⁹⁸

3.6.4 Akční plán 2010 – 2013

Druhý akční plán navazuje na zkušenosti získané z prvního akčního plánu a politických cílů zakotvených do Společné strategie Afrika – EU z roku 2007. Akční plán na léta 2010 – 2013 definuje dlouhodobou politickou spolupráci mezi Afrikou a státy EU na základě sdílené vize a následujících společných zásad¹⁹⁹:

1. africká jednota,
2. vzájemná závislost mezi EU a Afrikou,
3. společná odpovědnost,
4. dodržování lidských práv, společných zásad a právního státu,
5. právo na rozvoj,
6. soudržnost a účinnost,
7. silný politický dialog,
8. společné řízení a spoluodpovědnost za globální otázky,
9. sdílení nákladů a vzájemné odpovědnosti,
10. solidarita a vzájemná důvěra,
11. rovnost a spravedlnost,
12. společná a lidská bezpečnost,
13. dodržování mezinárodního práva a dohod,
14. nediskriminace a rovnost mezi ženami a muži,
15. dlouhodobý přístup.

¹⁹⁸ EVROPSKÁ RADA. *Partnerství mezi obyvateli EU a Afriky* [online]. 2010 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/a-people-to-people-partnership-with-africa?lang=cs>.

¹⁹⁹ AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Africa – EU Strategy Partnership* [online]. 2013 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.africa-eu-partnership.org/node/11>.

Druhý akční plán zahrnuje průřezová témata a osm stejných oblastí pro strategické partnerství na léta 2010 – 2013, které byly i součástí prvního akčního plánu.

3.7 Dílčí shrnutí

Vztahy a spolupráce mezi ES/EU a africkými zeměmi, respektive zeměmi ACP byla od 60. let založena na úmluvách a vzniku EDFs poskytující zemím technickou a rozvojovou pomoc. Důležitým okamžikem bylo uzavření čtyř loménských dohod, které ačkoli v důsledku nebyly příliš úspěšné a nápomocné zemím ACP v oblasti jejich rozvoje, nastínily další potřebné kroky k nápravě dané situace. Přelomem ve spolupráci bylo uzavření dohody z Cotonu v roce 2000 a její revize. Mimo cíle zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství dohoda přinesla zavedení politického dialogu, jednodušší fungování EDF a nové režimy obchodní spolupráce po roce 2008, založené i na recipročním režimu v souladu s pravidly WTO.

Další posun ve vývoji vztahů mezi EU a Afrikou je pořádání pravidelných summitů Afrika – EU od roku 2000. První summit, který se konal v Káhiře, tak započal cestu většího otevření vztahů prostřednictvím zahájení politického dialogu. Druhý lisabonský summit sebou přinesl druhou deklaraci, která položila základy novému partnerství a také významnou událost v podobě přijetí první Společné strategie Afrika – EU a Akčního plánu na léta 2007 – 2010, který vymezil osm specifických cílů. V pořadí poslední konající se summit, který proběhl v Tripolisu, navázal na druhou deklaraci a první akční plán, jehož výsledky spolupráce a podpory byly hodnoceny pozitivně, a tak se zaměřuje na dosahování cílů ve stejných osmi oblastech.

4 Efekty a budoucnost spolupráce EU s africkými státy

Klíčovým a počátečním momentem pro efektivní spolupráci mezi EU a ACP, respektive regiony Afriky je podepsání dohody z Cotonu v roce 2000 a otevření evropského trhu africkým regionům po roce 2008 v podobě nových dohod o ekonomickém partnerství EPA.²⁰⁰ Za další efektivní kroky a významné události ve spolupráci EU s africkými státy, které mají vliv, a pozitivní efekt na Africké státy a jejich vývoj je realizace pravidelných summitů mezi EU a Afrikou, uzavírání strategií a strategických partnerství nebo realizace akčních plánů a jiných akcí mezi oběma stranami.

Veškeré tyto aktivity jsou klíčové jak v oblasti vzájemné spolupráce, tak i v oblasti budoucího vývoje vztahů mezi EU a regiony Afriky.

4.1 Dohody o ekonomickém partnerství - EPA

Hospodářská a obchodní spolupráce, jak je zmíněno již dříve, je jednou z oblastí, která prošla významnou změnou. Obchodní výměna do roku 2008 probíhala nerecipročně, poté byl plánován přechod na dohody reciproční a kompatibilní s pravidly WTO. Také bylo důležité se vyrovnat se závazky GATT²⁰¹ a GATS²⁰², tedy opustit jednostranný preferenční systém. Pro snadný přechod byl zachován režim revidované Lomé IV do 1. ledna 2008. Již od revize Lomé IV EU nabádala státy ACP, aby do jednání nových obchodních dohod vstupovaly jako skupiny zemí nebo regionální integrační seskupení, dle geografických regionů, nikoli už jako jedna skupina.

Přípravné diskuze o EPA byly zahájeny po podpisu dohody z Cotonu, na základě diskuzí mezi zástupci EU a ACP. Jednání byla zahájena v roce 2002 s cílem vytvoření rámcové dohody o EPA. V říjnu 2003 byla ministry obchodu zemí ACP a evropskými komisaři pro obchod a rozvoj přijata závěrečná deklarace, zahrnující základní témata jako přístup na trh, zemědělství a rybářství, obchod, služby, otázky práva duševního vlastnictví aj. Protože tato jednání nevedla k závěru, započala jednání přímo s integračními seskupeními.

Na sklonku roku 2003 byla zahájena jednání se zeměmi střední Afriky sdruženými v Středoafričtém hospodářském a měnovém společenství (CEMAC), později začala jednání

²⁰⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Economic Partnerships* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>.

²⁰¹ General Agreement on Tariffs and Trade.

²⁰² General Agreement on Trade in Services.

s Hospodářským společenstvím zemí západní Afriky (ECOWAS). V únoru 2004 začal jednat Společný trh východní a jižní Afriky (COMESA) a v červenci začalo jednání s Jihoafrickým rozvojovým společenstvím (SADC)²⁰³. Země Karibiku a Pacifiku započaly jednání ve stejném roce.²⁰⁴ K roku 2013 probíhají jednání s pěti regiony afrického kontinentu – CEMAC, ECOWAS, ESA²⁰⁵, EAC²⁰⁶ a SADC.

I přes velkorysý přístup ze strany zemí EU a otevřenosti evropského trhu po dobu 30 let spolupráce se zeměmi ACP nepřinesl vztah mezi zeměmi žádné větší výsledky. Jak bylo uvedeno v kapitole dříve, dohody z Lomé nebyly efektivním řešením, a to i přes vývoz z afrických zemí, který spolupráce mezi EU a ACP umožňovala. Nepodařilo se zvýšit ekonomický vývoj ani stimulovat růst a situace se naopak zhoršovala. Podíl vývozu ze států ACP se dokonce snížil ze 7 % na 3 %. Nové dohody o ekonomickém partnerství měly za cíl tuto situaci v rozvojových zemích napravit a pomoci těmto zemím v jejich rozvoji do budoucna.²⁰⁷

4.1.1 EPA a CEMAC

Hospodářské a měnové společenství států střední Afriky CEMAC, které původně vzniklo z Celní a hospodářské unie střední Afriky, v současné době zahrnuje 6 zemí a 2 ostrovy. Do tohoto integračního seskupení patří Čad, Kamerun, Středoafrická republika, Rovnicková Guinea, Gabon, Kongo, ostrov Svatého Tomáše a Princův ostrov. Mapa a geografické umístění těchto zemí je **přílohou 8**. Smlouva o založení CEMAC byla podepsána 16. března 1994 v hlavním městě Čadu N'Djamena. **Základním posláním zemí je podpora harmonického rozvoje členských států v rámci vytvoření společného trhu.** Zakládajícími zeměmi byly stanoveny tyto 4 cíle²⁰⁸:

1. vytvoření společného trhu založeného na volném pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu,
2. zajistit stabilní fungování společné měny,

²⁰³ Southern African Development Community.

²⁰⁴ ADAMCOVÁ, Lenka a kol. Tamtéž.

²⁰⁵ Eastern and Southern Africa.

²⁰⁶ East African Community.

²⁰⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Economic Partnerships* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>.

²⁰⁸ CEMAC. *Communauté Economique et Monétaire de l'Afrique Centrale* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.cemac.int/presentationCEMAC.htm>.

3. bezpečné prostředí pro hospodářskou činnost a podnikání,
4. harmonizovat předpisy národních odvětvových politik.

Regionální integrace CEMAC v mezinárodním obchodě zaostává ve srovnání s jinými vyspělými zeměmi a obchod tak zůstává pro tyto státy výzvou. Surovina, která v tomto regionu dominuje, mimo Středoafriickou republiku, je olej, který se podílí až 70 % na vývozu afrických zemí do EU. Mezi další hlavní vyvážené suroviny patří kakao, dřevo, měď, banány a diamanty. Naopak z EU jsou do zemí střední Afriky importovány zejména stroje a mechanická zařízení, vybavení, dopravní prostředky, farmaceutické výrobky a potraviny.

EU v současnosti jedná o dohodě o hospodářském partnerství se všemi zeměmi společenství států střední Afriky.²⁰⁹

Na základě tří existujících režimů hospodářské a obchodní spolupráce po roce 2008 jsou v následující tabulce 4. 1 tyto režimy a státy uskupení CEMAC, které do nich spadají přehledně zobrazeny.

Tab. 4.1: Režimy obchodní spolupráce v zemích CEMAC

Režim	Země
EPA	Kamerun ²¹⁰
GSP	Gabon, Kongo
EBA	Čad, Středoafriická republika, Rovnicková Guinea, Svatý Tomáš, Princův ostrov

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; *vlastní zpracování*

Dne 15. ledna 2009 byla podepsána prozatímní dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Kamerunem, která doposud nebyla ratifikována. Dohoda se týká daní a volného přístupu na trh EU pro veškeré kamerunské zboží v období 15 let, tj. mezi roky 2010 – 2025. Během tohoto období by se mělo liberalizovat až 80 % dovozu z EU do Kamerunu. Mimo obchodu se zbožím dohoda zahrnuje i podporu a rozvoj obchodu, institucionální otázky a řešení sporů. Proces liberalizace v rámci této dohody je datován k 1. lednu 2010.

Země Gabon a Kongo, patří dle klasifikace Světové banky mezi země s vyššími středními příjmy, a proto nejsou způsobilé v systému GSP, ve kterém jsou nyní, zůstat

²⁰⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Central Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/central-africa/>.

²¹⁰ Prozatímní dohoda EPA.

i po 1. lednu 2014. Ostatní, nejméně rozvinuté země mají prospěch v rámci režimu EBA, tedy volného přístupu na trh EU.²¹¹

Evropští a afričtí zástupci CEMACu se naposledy sešli v září 2011 v hlavním městě Středoafričské republiky Bangui. Hlavním tématem jednání bylo dokončení jednání na technické úrovni, vyjednávání o přístupu na trh se službami a kulturní spolupráci. Pokroku bylo dosaženo v textu dohody.

Další kolo jednání, jehož tématem budou další vyjednávání přístupu na trh a rozvojová pomoc je naplánováno na červen 2013,

4.1.2 EPA a ECOWAS

Hospodářské společenství západoafričských států ECOWAS je regionální skupina 15 zemí, která byla založena v roce 1975. Benin, Burkina Faso, Kapverdské ostrovy, Pobřeží slonoviny, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea Bissau, Libérie, Mali, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone a Togo jsou součástí této integrace a jejich zobrazení na mapě Afriky je **přílohou 9.**²¹² **Hlavním cílem této ekonomické integrace je podpora všech oblastí hospodářské činnosti, především průmyslu, dopravy, telekomunikací, energetiky, zemědělství, přírodních zdrojů, obchodu, otázky v měnové a finanční oblasti či sociální a kulturní náležitosti.**²¹³ Součástí západní Afriky je i Mauretánie, která z integračního seskupení zemí ECOWAS vystoupila v roce 2000, proto dále tyto země budou zmiňovány jako země západní Afriky.²¹⁴

Země západní Afriky jsou pro EU nejdůležitějším obchodním partnerem v rámci všech regionů a uskupení ACP, což potvrzuje i 40 % podíl veškerého obchodu s těmito zeměmi. Pobřeží slonoviny, Ghana a Nigérie tvoří 80 % vývozu do zemí EU. Vývoz z EU do Ghany a Pobřeží Slonoviny tvoří průmyslové výrobky, stroje, dopravní prostředky a chemikálie. Ze zemí západní Afriky je do EU importován omezený počet komodit. Významnými vývozci ropy jsou Nigérie a v posledních letech i Ghana. Největšími vývozci

²¹¹ EUROPEAN COMMISSION. *Central Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/central-africa/>.

²¹² ECOWAS. *ECOWAS member states* [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecowas.int/?lang=en>.

²¹³ ECOWAS. *ECOWAS in Brief* [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=about_a&lang=en.

²¹⁴ BUSINESSINFO. *Nigérie: zahraničně – politická orientace* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zahranicne-politicka-orientace-19120.html>.

kakaa na světě je Ghana a Pobřeží slonoviny. Tyto dvě země spolu s Kapverdami a Senegalem také vyvážejí velké množství banánů a zpracované rybářské produkty. Další vývozy z oblasti západní Afriky se týkají zejména zemědělských komodit jako mango, ananas, arašidy, aj. Kov a diamanty se z této oblasti vyvážejí mnohem méně. V tabulce 4.2 je zobrazen vývoj obchodu zemí západní Afriky se zbožím v letech 2009 – 2011. I přes pokročilý regionální integrační proces jsou překážky v obchodu výzvou. Všechny země západní Afriky jsou členy WTO, mimo Libérii, která v současné době prochází přístupovým procesem k WTO s plnou podporou EU.

Tab. 4.2: Obchod zemí EU a západní Afriky se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR

Rok	Import EU	Export EU	Rozdíl
2009	16,8	19,1	2,3
2010	21,6	22,7	1,1
2011	33,7	28	-5,7

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

EU v současné době jedná se všemi zeměmi západní Afriky, tedy se všemi zeměmi ECOWASu a s Mauretánií. Klíčovou prioritou EPA je rozvoj ekonomiky zvyšováním konkurenceschopnosti, prostřednictvím budování a vytváření kapacit pro západoafrické firmy a exportéry. Další důležitou podporovanou oblastí je zemědělství.²¹⁵

V tabulce 4. 3 dále jsou zobrazeny obchodní režimy, ve kterých se nachází jednotlivé země.

Tab. 4.3: Režimy obchodní spolupráce v zemích ECOWAS

Režim	Země
EPA	Ghana, Pobřeží slonoviny
GSP	Nigérie
EBA	Benin, Burikina Faso, Kapverdské ostrovy, Gambie, Guinea, Guinea Bissau, Libérie, Mali, Niger, Senegal, Sierra Leone, Togo

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

²¹⁵ EUROPEAN COMMISSION. *West Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/west-africa/>.

Dvě západoafrické země Ghana a Pobřeží slonoviny parafovaly bilaterální EPA na konci roku 2007. Prozatímní dohoda mezi EU a Pobřežím slonoviny byla podepsána 26. listopadu 2008 na 15 let a zahrnuje povinnost zajištění přístupů produktů na trhy EU bez kvót. Důležitou součástí dohody je podpora konkurenceschopnosti tamním firmám a splňování dovozních norem do EU. Prozatímní dohoda s Ghanou nebyla dosud podepsána. Ratifikace těchto dohod zatím neproběhla v ani jedné zemi.

Zástupci EU a zemí západní Afriky se naposledy setkali v dubnu 2012 a diskutovali o budoucnosti spolupráce v rámci EPA, přístupu na trh se službami a novém rozvojovém programu. Pokroku bylo dosaženo především v textu dohody. Příští kolo jednání proběhne v půlce roku 2013.²¹⁶

4.1.3 EPA a ESA

Země a ostrovní státy, které patří do regionu východní a jižní Afriky ESA jsou Džibutsko, Komory, Eritrea, Etiopie, Madagaskar, Malawi, Mauricius, Seychely, Somálsko, Súdán, Zambie a Zimbabwe.²¹⁷ Mimo Somálsko jsou všechny tyto země zároveň součástí integračního uskupení Společného trhu jižní a východní Afriky COMESA z roku 1994 zahrnující celkem 19 států. Větší přehled členských zemí ESA a COMESA je **přílohou 10 a 11**.²¹⁸

Vzhledem k poloze jednotlivých zemí a ostrovních států je dohoda EPA různorodá. Zahrnuje skupinu ostrovních států, tj. Komory, Madagaskar, Mauricius a Seychely, státy v severovýchodní oblasti Afriky, tedy Džibutsko, Eritreu, Etiopii a Súdán a Somálsko a v poslední řadě jižní země, mezi které patří Malawi, Zambii a Zimbabwe. Všechny země ESA, mimo Eritreu, jsou členskými státy WTO. Dominantní postavení ve vývozu do EU z těchto zemí má cukr, káva, tabák, ryby, ale také z jiné oblasti komodit měď a ropa. V dovozu z EU dominují stejně jako v předchozích případech stroje, mechanická zařízení, vozidla a farmaceutické výrobky. V další tabulce 4. 4 je vývoj obchodu se zbožím v letech 2009 – 2011, kde je například ve srovnání s vývojem obchodu se zbožím s předchozím integračním uskupením ECOWAS značný rozdíl ve výši importu i exportu.

²¹⁶ EUROPEAN COMMISSION. *State of play of the Free trade Agreements on the EPA* [online]. EC [5. 3. 2013]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf.

²¹⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Eastern and Southern Africa (ESA)* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/esa/>.

²¹⁸ COMESA. *COMESA Members states* [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://about.comesa.int/index.php?option=com_content&view=article&id=123&Itemid=121.

Tab. 4.4: Obchod zemí EU a západní Afriky se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR

Rok	Import EU	Export EU	Rozdíl
2009	2,7	3,5	0,8
2010	2,8	4	1,2
2011	3,8	3,7	-0,1

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

EU vyjednává o EPA se všemi 12 zeměmi východní a jižní Afriky. Džibutsko, Eritrea, Etiopii, Súdán, Somálsko a Malawi jsou řazeny do obchodního režimu GSP, ostatních 6 zemí podléhá EPA. V roce 2009 byla podepsána prozatímní Dohoda o hospodářském partnerství se Zimbabwe, Madagaskarem, Mauriciem a Seychelami, která byla prozatímně uplatňována od 14. května 2012. Jednání v rámci EPA se s výše uvedenými zeměmi konalo v září 2012 a zaměřuje na obchod se zbožím, službami a ustanovení o rozvojové spolupráci.²¹⁹

Dne 17. ledna 2013 Evropský parlament podpořil první dohody o EPA s těmito čtyřmi zeměmi ESA. Dle Lisabonské smlouvy musí EP vyjádřit svůj souhlas s uplatňováním dohod EPA, před tím než ji obě strany ratifikují. Hlasování EP ve prospěch dohody tak otevřelo cestu oficiální platnosti dohody EPA mezi EU a výše uvedenými čtyřmi zeměmi.

Datum dalšího jednání, kde bude řešena otázka vývozních daní, pravidel o původu zboží a speciálních zemědělských záruk, není zatím stanoveno.²²⁰

4.1.4 EPA a EAC

Východoafrické společenství EAC je regionální mezivládní organizace republik Burundi, Keňa, Rwanda, Uganda a Tanzanie se sídlem v Arushi. Smlouva o založení společenství byla podepsána 30. listopadu 1999 a vstoupila v platnost 7. července 2000 po ratifikaci tří původních zemí, Keni, Tanzanii a Ugandě. V červenci roku 2007 se staly pravoplatnými členy EAC Burundi a Rwanda. Mapa všech členských zemí společenství je v **příloze 12. Posláním a vizemi tohoto regionálního společenství je vytvořit prosperující, konkurenceschopné, bezpečné, stabilní a politicky jednotné prostředí ve východní**

²¹⁹ EUROPEAN COMMISSION. *State of play of the Free trade Agreements on the EPA* [online]. EC [5. 3. 2013]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf.

²²⁰ EUROPEAN COMMISSION. *European Parliament backs EU's first Economic Partnership Agreement with Africa* [online]. 2013 [cit. 6. 3. 2013]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=863&serie=573&langId=en>.

Africe. Cílem je rovněž rozšířit a prohloubit ekonomickou, politickou, kulturní a sociální integraci pro zlepšení kvality obyvatel ve východní Africe.²²¹

Východní Afrika je geograficky a ekonomicky homogenní region směřující k ekonomické integraci. V roce 2005 vytvořily země EAC celní unii a od roku 2010 plně rozvinutou unii bez vnitřních tarifů a do budoucna uvažují i o společné měnové unii s cílem vytvoření federace. Státy EAC jsou součástí WTO. Mezi komodity, které tyto země vyvážejí do EU, patří káva, čaj, tabák, ryby, zelenina a řezané květiny. Z EU se dováží opět stroje, mechanická zařízení, dopravní prostředky a jejich komponenty a farmaceutické výrobky.

Země podepsaly prozatímní dohodu o EPA 28. listopadu 2007 a tvoří tak základ partnerství mezi EU a všemi státy EAC. Prozatímní dohoda o hospodářském partnerství s EU zahrnuje²²²:

- volný přístup na trh EU,
- postupné odstranění cel a kvót po dobu 25 let,
- zvláštní dohody o spolupráci v oblasti rybolovu, zemědělství a textilním průmyslu,
- ustanovení pravidel pro řešení obchodních sporů.

EU a země EAC se do budoucna zavazují k uzavření komplexní dohody o hospodářském partnerství. Vyjednávání v mnoha kapitolách byla již dokončena, včetně zjednodušení pravidel obchodování, odstranění technických pravidel obchodu, rostlinolékařských záležitostí a spolupráce v oblasti hospodářství a rozvoje.

Od září 2011 proběhlo v Bruselu 8 kol vyjednávání EU a regionu EAC. Poslední kolo jednání na technické úrovni proběhlo v listopadu 2012 v hlavním městě Ugandy Kampale. Představitelé se zabývali otázkami týkající se pravidel původu, urovnávání sporů a institucionálních ustanovení. Poslední oficiální setkání na úřední úrovni v únoru 2013 v Mombase dosáhlo významného pokroku, kterým byla uzavřena kapitola o rozvoji. Další kola jednání na technické i úřední úrovni jsou naplánována na květen 2013 a měla by směřovat k uzavření o EPA.²²³

²²¹ EAC. East African Community. *One People One Destiny* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&view=article&id=1:welcome-to-eac&catid=34:body-text-area&Itemid=53.

²²² EUROPEAN COMMISSION. *East African Community (EAC)* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/eac/>.

²²³ EUROPEAN COMMISSION. *State of play of the Free trade Agreements on the EPA* [online]. EC [5. 3. 2013]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf.

4.1.5 EPA a SADC

Jihoafrické rozvojové společenství SADC založené v roce 1992, zahrnující 15 zemí, se zavázalo **k regionální integraci s cíli vymýcení chudoby, hospodářského rozvoje a zajištění míru a bezpečnosti.**²²⁴ Ne všechny země se účastní EPA prostřednictvím regionálního uskupení SADC, ale účastní se hospodářského partnerství s EU jako součást jiných regionálních skupin. Toto se týká zejména zemí ze střední, východní a jižní Afriky. Mapa všech zemí je **přílohou 13**. Mezi země které se účastní EPA, v rámci SADC řadíme Angolu, Botswanu, Lesotho, Mosambik, Namibii, Svazijsko a Jihoafrickou republiku.

Největším obchodním partnerem ve vývozu i dovozu je pro země EU ze států SADC Jihoafrická republika s rozmanitým vývozem od průmyslového zboží po víno. Všechny státy společenství jsou silné zejména ve vývozu diamantů. Dominantní podíl má Jihoafrická republika, Lesotho, Botswana a Namibie. Mimo diamantů se vyvážejí zemědělské produkty, jako hovězí maso z Botswany, ryby z Namibie, cukr ze Svazijka nebo olej z Angoly. Hliník se vyvážejí z Mosambiku. EU vyvážejí do zemí SADC široký sortiment výrobků, stejného charakteru jako u dříve uvedených regionálních uskupení. Země jihoafrického regionu jsou členy WTO. Vybrané číselné údaje obchodní spolupráce s EU jsou v následující tabulce.

Tab. 4.5: Obchod zemí EU a SADC se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR

Rok	Import EU	Export EU	Rozdíl
2009	21,6	21,8	0,2
2010	27,4	27	-0,4
2011	32,9	32,1	-0,8

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

Tab. 4.6: Režimy obchodní spolupráce ve vybraných zemích SADC

Režim	Země
EPA	Botswana, Lesotho, Namibie, Svazijsko, Mozambik
GSP	-
EBA	Angola

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

²²⁴ SADC. *About SADC* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.sadc.int/about-sadc/>.

Tabulka 4.6 zobrazuje, jakému obchodnímu režimu země podléhají. Prozatímní dohoda o EPA byla mezi EU a Botswanou, Svaziskem a Lesotho podepsána 4. června 2009, Mosambik podepsal tuto dohodu o pár dní později. Namibie smlouvu, která doposud nebyla ratifikována, nepodepsala. EPA zahrnuje mnoho oblastí, které podporují obchod mezi regiony. Jde o²²⁵:

- odstranění cel a kvót pro dovoz do EU,
- odstranění cel a kvót pro dovoz do zemí SADC, které se účastní EPA,
- znovuzavedení cel a kvót pro vyšší ochranu tamních ekonomik,
- rozvoj v oblasti služeb a investic.

Angola je dnes vedena v režimu EBA pro nejméně rozvinuté země, mezi které patří i Lesotho, Mosambik a Svazisko, na rozdíl od Namibie a Botswany, které se řadí k zemím s vyšším středním příjmem. Tyto státy, včetně Jihoafrické republiky tvoří celní unii, tzv. SACU. Mapa SACU je **přílohou 14** DP. Vyjednávání o komplexní dohodě EPA se zaměřením na problémy týkající se obchodu a pravidel původu probíhají v současné době mezi oběma stranami.

Přístup na trh, pravidla původu zboží a problémy v oblasti obchodu jsou témata, která byla řešena na posledním jednání zemí na půdě JAR v březnu 2013. Další kolo, které bude v jednání těchto témat pokračovat v červnu 2013.

Obchodní spolupráce s Jihoafrickou republikou je v rámci EU specifická a je prováděna v rámci Dohody o obchodě, rozvoji a spolupráci. Většina zemí SACU spojila své obchodní režimy právě v této dohodě řízené Jihoafrickou republikou, přerozdělující příjmy zejména z cel, dle zeměmi dohodnutého vzorce. Představitelé obou stran se naposledy sešli v listopadu 2012.²²⁶

4.2 Specifický vztah mezi státy EU a Jihoafrickou republikou

Jihoafrická republika se stala diskutovaným tématem ES v důsledku politických změn na začátku 90. let. Politická transformace vyvrcholila v dubnu 1994 a započala dlouhodobé změny v politické i ekonomické oblasti. JAR byla začleněna do skupiny ACP, i když její charakteristika tomuto zařazení neodpovídala. V roce 1997 byl podepsán Zvláštní protokol

²²⁵ EUROPEAN COMMISSION. *Southern African Development Community (SADC)* Ec.europa.eu [online]. 2013 [5.3.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/sadc/>.

²²⁶ Southern African Customs Union.

o zařazení země do Lomé IV a JAR se tak stala přidruženou zemí ACP. Současně byla v roce 1999 podepsána Dohoda o obchodě, rozvoji a spolupráci mezi ES a JAR s prozatímní platností od 1. ledna 2000.²²⁷ Obchod mezi EU a Jihoafrickou republikou je dnes řízen touto dohodou, nikoli dohodou z Cotonu.²²⁸ Uzavření dohody a její předběžné uplatňování od roku 2000 mělo pozitivní dopad na rozvoj obchodu. Po následném uplynutí přechodného období pro vytvoření oblasti volného obchodu má být zcela osvobozeno od cla 95 % dovozu z JAR do EU. Přechodné období bylo stanoveno na 10 let.²²⁹ Na průběh vztahů mezi stranami dohlíží Rada pro spolupráci, která je společným ministerským orgánem pro vedení politických dialogů. JAR a EU sdílejí společné hodnoty, jako je demokracie, lidská práva, respektování právního státu, rovné příležitosti, boj proti chudobě a sociálním vyloučení nebo podpora udržitelného rozvoje.

4.2.1 Strategické partnerství mezi EU – JAR

EU je pro JAR hlavním obchodním partnerem a JAR je pro EU největším partnerem ze zemí Afriky. V rámci rozvojové spolupráce je EU pro JAR hlavním dárce a poskytuje okolo 70 % celkové vnější pomoci.²³⁰ I tato spojitost mezi státy navazuje na závěry jednání Společné rady pro spolupráci v listopadu 2004 a 2005, které vedlo k vytvoření bližšího, soudržnějšího a strategického partnerství mezi EU a JAR, tedy tzv. Strategického partnerství EU – JAR. Účelem partnerství je prosazovat politickou spolupráci a společné cíle s ohledem na regionální, africké a globální otázky, včetně zlepšení a rozšíření spolupráce do dalších oblastí. Politická spolupráce umožňuje stranám řešit otázky společného zájmu, podporuje politické agendy a vytváření společných politických akcí. V obchodních vztazích bylo navrženo, aby dohoda o volném obchodu byla nahrazena dohodou o ekonomickém partnerství. V roce 2007 EU zahrнула Jihoafrickou republiku do jednání o EPAs, zahrnující nové závazky v oblasti služeb, veřejných zakázek a investic.

Partnerství navržené Komisí bylo schváleno Radou pro všeobecné záležitosti dne 17. října 2006. Společný akční plán Strategického partnerství EU – JAR byl přijat 14. května

²²⁷ CIHELKOVÁ, Eva. Tamtéž.

²²⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Southern African Development Community (SADC)* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/sadc/>.

²²⁹ EUROSOP. *Vnější ekonomické vztahy* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8894/sekcce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

²³⁰ EUROPEAN COUNCIL. *Deepening the relationship with South Africa* [online]. 2012 [cit. 23. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/deepening-the-relationship-with-south-africa?lang=en>.

2007 a stanovuje dialog, který pokrývá kromě spolupráce v oblasti obchodu, vědy a techniky i spolupráci v následujících oblastech²³¹:

- ochrana životního prostředí,
- změna klimatu,
- regionální politika,
- informační a komunikační technologie,
- sociální záležitosti,
- vzdělávání a odborná příprava,
- kultura a
- boj proti mezinárodní trestné činnosti.

4.2.2 Summity EU a JAR

Základním kamenem Strategického partnerství je do budoucna posílit již zmiňovaný politický dialog, týkající se otázek společného zájmu, k čemu přispívají každoroční pravidelné summity mezi představiteli EU a JAR.

Pátý a zároveň poslední summit konající se v Bruselu 17. září 2012 se zabýval těmito klíčovými otázkami²³²:

- aktuální ekonomická situace ve světě,
- změna klimatu,
- obchod,
- rozvojová spolupráce,
- udržování míru a bezpečnosti v Africe, zejména na Středním východě.

Předseda Evropské rady Herman Van Rompuy, předseda Evropské komise José Manuel Barosso a prezident Jihoafrické republiky Jacob Zuma vydali po ukončení summitu společné prohlášení potvrzující závazek strategického partnerství založeného na sdílených hodnotách a zájmech.

²³¹ EUROPA. *Strategic Partnership with South Africa* [online]. 2007 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/south_africa/r12551_en.htm.

²³² EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE. *EU – South Africa Summit, Brussels 18 September 2012* [online] 2012. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/180912_eu-s.africa_en.htm.

Prostřednictvím „*Partnerství pro mír a demokracii*“ se zástupci ve prospěch budoucího vývoje shodli na jeho společném vedení s cílem zabránit, předcházet, popřípadě efektivně řešit konflikty v regionu a zároveň posílit partnerství pro mír a bezpečnost.

V souvislosti s „*Partnerstvím pro prosperitu*“ se představitelé dohodli na potřebě urychleného hospodářského oživení se zapojením zemí G20 a jiných významných mezinárodních partnerů, na úzké spolupráci v řešení zásadních globálních problémů a na upevnění partnerství vedoucí k podpoře růstu a zaměstnanosti.

V rámci „*Partnerství pro obyvatele*“ byly podpořeny mezilidské vztahy a upevnění partnerských výhod.²³³

Předcházející čtyři summity se konaly se od roku 2008 do roku 2011 v Bordeaux, Kleinmondu, Bruselu a Krugerově národním parku²³⁴.

4.2.3 Obchodní a rozvojová spolupráce EU – JAR

Jihoafrická republika je otevřenou ekonomikou, kde obchod se zbožím v roce 2010 tvořil 46 % podíl na HDP země. Efektivní spolupráci mezi EU a JAR dokazuje zvyšující se podíl celkového obchodu mezi těmito zeměmi, který se mezi rokem 2004 a 2010 zvýšil o 128 %. Obchod se zbožím v roce 2011 představoval 47,1 mld. EUR a zvýšil se tak oproti předchozímu roku asi o 5,1 mld. EUR. Obchod se službami v roce 2010 dosahoval výše 10,9 mld. EUR. Pozitivní vývoj bilaterální spolupráce byl zaznamenán i na trhu investic, které mezi lety 2004 a 2010 vzrostly pětinašobně. EU tvoří více než ¾ PZI v Jihoafrické republice. Evropské společnosti zde v roce 2010 investovaly okolo 7 mld. EUR. To, že je EU pro JAR největším obchodním partnerem dokazují i podíly dovozu a vývozu na jejím obchodu. EU se na vývozu JAR podílela v roce 2010 28 %. Hranici 31 % překročil ve stejném roce dovoz z EU do JAR.

Obchod se zbožím a službami mezi EU a JAR v letech 2009 – 2011 je vyčíslen v následujících tabulkách 4. 7 a 4. 8.

²³³ EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE. *EU – South Africa Summit, Brussels 18 September 2012* [online] 2012. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/180912_eu-s.africa_en.htm.

²³⁴ Národní park, nacházející se na severovýchodě Jihoafrické republiky.

Tab. 4.7: Obchod zemí EU a JAR se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR

Rok	Import EU	Export EU	Rozdíl
2009	15	16,1	1,1
2010	17,9	21,4	3,5
2011	17,8	25,6	7,8

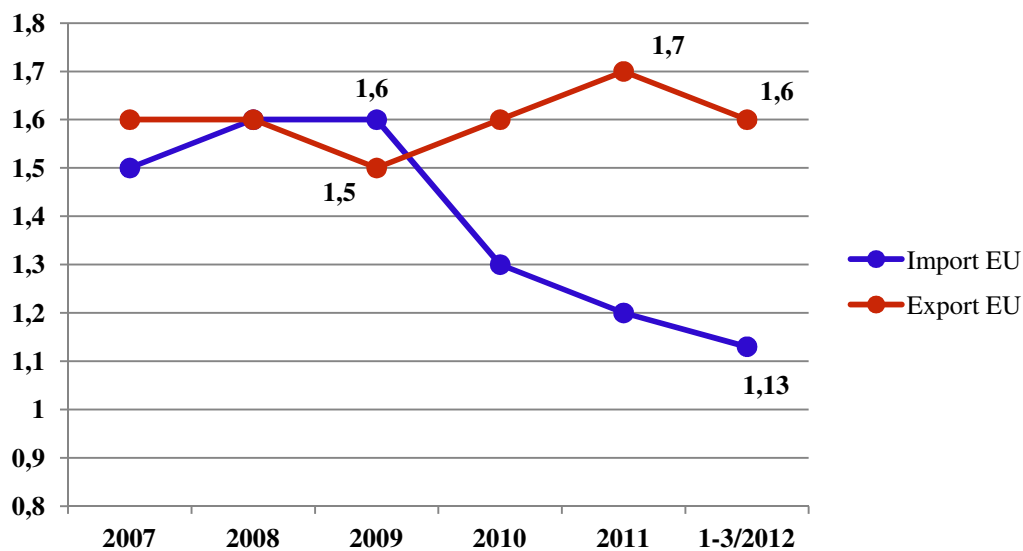
Zdroj: EUROPEAN COMMISSON, 2013; vlastní zpracování

Tab. 4.8: Obchod zemí EU a JAR se službami 2009 – 2011, v mld. EUR

Rok	Import EU	Export EU	Rozdíl
2009	4,3	6,1	1,8
2010	3,9	5,5	1,6
2011	4,4	6,4	2

Zdroj: EUROPEAN COMMISSON, 2013; vlastní zpracování

Níže uvedený graf 4. 1 zobrazuje vývoj celkového importu a exportu zemí EU vůči Jihoafrické republice v letech 2009 až 2012, přičemž za rok 2012 jsou zahrnuty údaje za první tři čtvrtletí daného roku.

Graf 4.1: Podíl na celkovém importu/exportu EU vůči JAR v letech 2009 – 2012, v %

Zdroj: EUROPEAN COMMISSON, 2013; vlastní zpracování

Rozvojová pomoc

EU je pro JAR nejvýznamnějším dárce rozvojové pomoci prostřednictvím Finančního nástroje pro rozvojovou spolupráci DCI, který nahrazuje řadu zeměpisných a tematických nástrojů s cílem zlepšit rozvojovou spolupráci. Pokrývá celkem 47 zemí v pěti zeměpisných oblastech spolupráce, tj. Latinskou Ameriku, Asii, střední Asii, Blízký východ a z afrického kontinentu pouze JAR. V rámci tohoto nástroje EU financuje spolupráci s rozvojovými zeměmi, které patří do seznamu příjemců OECD. Tyto země jsou **přílohou 15**.²³⁵

Finanční závazky ze strany EU činily od roku 1995, od kdy je tento finanční nástroj realizován, v průměru 125 mil. EUR jen pro JAR. Pro současné období 2007 – 2013 je pro JAR alokováno z DCI celkem 980 mil. EUR, tedy v průměru za rok 140 mil. EUR, což je ze strany EU největší bilaterální podpora vůbec. Vzhledem k tomu, že pomoc přihlíží k jednotlivým situacím v dané oblasti, je hlavním cílem v JAR do budoucna snížit chudobu a nerovnost.²³⁶

4.3 Budoucnost dohod EPA v Africe

Ujednání o dohodách EPA v roce 2000 směřuje k otevření trhů afrických zemí zemím EU, včetně liberalizace nejen zboží, ale i liberalizace služeb a investic. Jak je psáno dříve, doposud nebyla s žádným africkým regionem, ani po pětiletém jednání, uzavřena plnohodnotná dohoda o EPA.²³⁷

4.3.1 Přístup k EPA ze strany EU a zemí Afriky a jejich vývoj

Všechny regiony v Africe mají v současnosti, tedy k roku 2013, k těmto dohodám spíše odmítavý a váhavý postoj, což dokazuje podepsání dohod o EPA, ale nikoliv jejich ratifikace, nebo to, že se dohody nacházejí stále ve stádiu vyjednávání. V Africe tedy do ratifikačního procesu vstoupily pouze čtyři země ESA²³⁸, podpořené EP na začátku roku

²³⁵ EUROPA. *Finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci DCI (2007 – 2013)* [online]. 2013 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z:

http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/l14173_cs.htm.

²³⁶ EUROPA. *EU strategic partnership with South Africa* [online]. 2013 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-677_en.htm?locale=en#PR_metaPressRelease_bottom.

²³⁷ Komplexní dohoda o EPA se podařila uzavřít pouze s regionem Karibiku.

²³⁸ Zimbabwe, Madagaskar, Seychely a Mauricius, jak je uvedeno v kapitole 4.1.3.

2013. Otázkou je, jak budou africké země nadále přistupovat a měnit svůj názor na tyto dohody, které jsou ze strany EU reprezentovány jako přínos pro regionální ekonomickou integraci a ekonomický růst.

Podstatou problému afrických zemí k negativnímu přístupu o dohodách EPA je uváděn rozdílný přístup EU a zemí Afriky, které do dohod vkládají velká očekávání. Zatímco ČS EU mají budoucí plán na komplexní integraci dohod o volném obchodu, státy v Africe věří ve smlouvy nabízející pružnou nápravu nesouladu s pravidly WTO a smlouvy, které se budou zaměřovat na posílení jejich produkční kapacity, infrastruktury, institucí a budou směřovat k regionální integraci. Realizace dohod EPA by pro EU neznamenal žádnou větší změnu, zatímco v afrických regionech by byly zapotřebí rozsáhlé ekonomické reformy. Dalším problémem je mimo negativního přístupu ze strany afrických uskupení i studie, kterou zveřejnilo Generální ředitelství pro rozvojovou spolupráci Evropské komise, ze které vyplývá, že liberalizace nemusí nutně přispět k rozvoji a snížení chudoby, ale může jim také uškodit. Výsledek liberalizace je všeobecně ovlivněn řadou faktorů, mezi které patří například přípravný proces, rychlost otevírání trhů, volba sektoru nebo stavba infrastruktury. V souvislosti s liberalizací se 80 % liberalizace se zbožím v Africe a 100 % liberalizace ze strany EU jeví velmi vstřícně, ale ve skutečnosti mohou být v rámci EPA regionální trhy vystaveny přímé konkurenci zboží z Evropy.

Ve vyjednávání o EPA má EK neústupné postavení, a tak místo hledání nejvhodnějšího řešení pro spolupráci, se snaží nastavit dohody tak, aby se shodovaly s její celkovou obchodní strategií. Rovněž motivace ze strany EU pro státy Afriky je nulová. EU navrhuje, aby země, které do roku 2016 nebudou EPA ratifikovat, byly vyloučeny z preferenčního režimu na evropské trhy, i když byl tento termín posunut z roku 2013. To může vést africké země k přistoupení z důvodu vyhnutí se ztrátě preferencí.²³⁹ Země by tak spadaly do méně výhodnějšího režimu v rámci GSP. Afričtí představitelé opakovaně prohlašují, že EPA nejsou v jejich rozvojovém zájmu a nenapomáhají základním výzvám, před kterými stojí, jako je vysoká nezaměstnanost, nízká produkční kapacita, citlivost vůči vnějším šokům nebo potravinová nejistota způsobená nedostatkem investic do zemědělské produkce a infrastruktury.

²³⁹ EUROACTIV. *Proč EU v jednání s Afrikou o EPAs přešlapuje na jednom místě* [online] 2013. [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/analiza/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste-010647>.

Veškeré tyto poznatky směřují k tomu, že EU i africké regiony čeká ještě dlouhý kus cesty, který je důležité dobře zvážit. Ze strany Afriky by měly země využít získaný čas k tomu, aby výsledné EPAs respektovaly jednotlivé specifika zemí a sloužily jako nástroj efektivního rozvoje a regionální integrace. Ze strany EU je důležité přehodnotit dosavadní přístup a vrátit se k původnímu úmyslu, a to dosáhnout rozvoje a spolupráce svých bývalých kolonií.²⁴⁰ Konkrétní problémy, které sebou EPA může přinést, uvádím v následující podkapitole na příkladu východoafrické země Keni.

4.3.2 Zemědělská produkce a potravinová bezpečnost v Keni

Keňa je v současné době nejvyspělejší ekonomika východní Afriky a i díky své regionální poloze představuje v této oblasti nejvýznamnější obchodní a finanční centrum. I přes povolební násilí na přelomu let 2007 a 2008 a přes velké množství korupčních skandálů si Keňa tuto pozici udržela. V následující tabulce 4. 9 jsou uvedeny základní indikátory země.

Tab. 4.9: Hlavní indikátory charakterizující Keňskou republiku

Indikátor	Hodnota
Rozloha	580 000 km ²
Populace	43 milionů
Populační růst/rok	2,60%
Venkovská populace	77,40%
Míra nezaměstnanosti	40,00%
Míra inflace	13,00%
HDP	36 mld. USD
Růst HDP	5,00%
HDP v zemědělství	21,50%
Počet lidí v zemědělství	70,00%
Chudoba	45,90%
Přístup k pitné vodě	54,80%

Zdroj: GLOPOLIS, MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR, 2013; vlastní zpracování

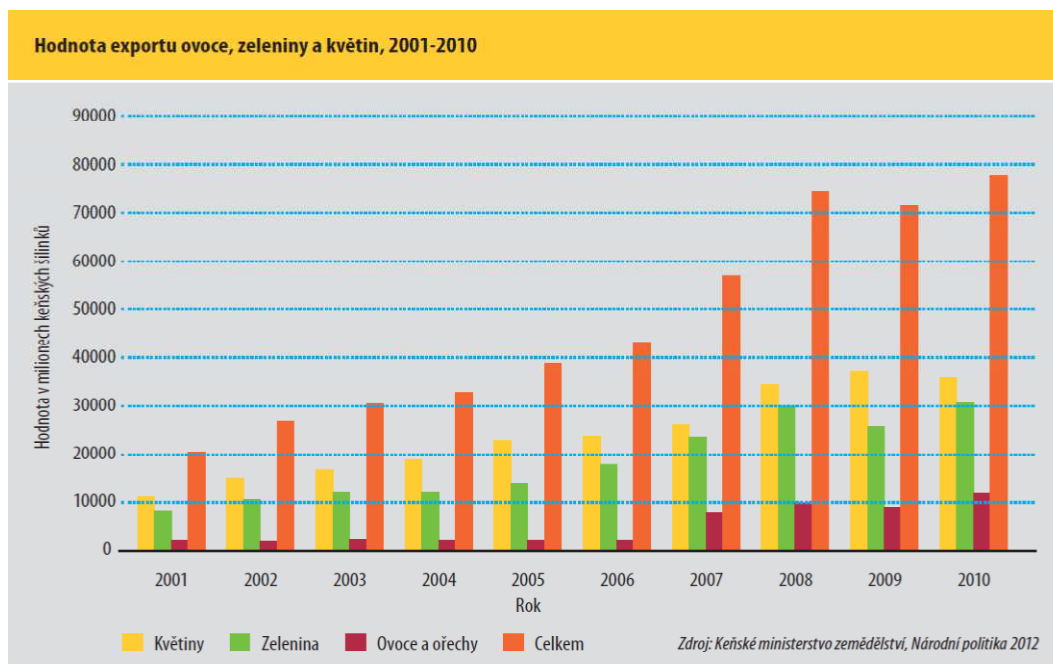
²⁴⁰ GLOPOLIS. *Proč EU v jednání s Afrikou přešlapuje na jednom místě* [online] 2013. [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste/>.

Potravinová bezpečnost zemí je spojena s produkcí potravin, která se odráží od stavu v zemědělství. Tabulka 4.9 zobrazuje, jak je pro Keňskou republiku zemědělství důležité a nezbytné. Zemědělství zaměstnává 70 % obyvatelstva a téměř 80 % keňské populace žije na venkově a je tak více či méně se zemědělstvím spojeno. Základní a nejvíce konzumovanou plodinou je z 90 %, pro obyvatele, ale i zvířata, kukuřice. Mezi základní potraviny v Keni patří také pšenice a rýže. V ani jedné z uvedených plodin není Keňa soběstačná, proto je závislá na dovozu z regionálních i mezinárodních trhů. Největším dovozcem kukuřice je Malawi, Zambie a Tanzanie, pšenice Rusko, Pákistán a Brazílie, rýže Pákistán, Indie a Vietnam.

Keňa mimo základních plodin produkuje exotické ovoce a zeleninu. Hlavním exportním trhem je Velká Británie, Francie, Nizozemsko a Španělsko. V roce 2004 se drobní farmáři podíleli asi 60 % na vývozu ovoce a zeleniny, ale s příchodem britských supermarketů se tento podíl snížil pouze na 30 %.

Klíčovou produkci v Keni tvoří ovoce, zelenina, ořechy a řezané květiny a přispívají tak k zabezpečování potravinové bezpečnosti. I přes negativní trend snižování vývozu drobných farmářů, se hodnota exportu ovoce, zeleniny a květin od roku 2001 mnohonásobně zvýšila, jak je vidět v grafu 4.2.

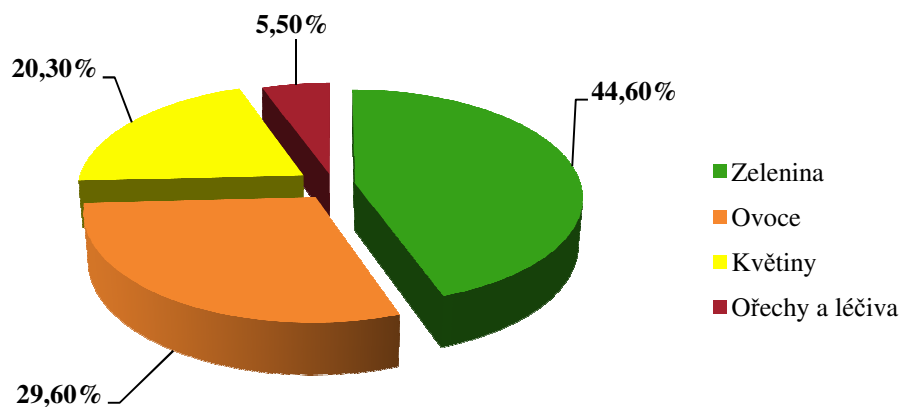
Graf 4.2: Vývoj exportu ovoce, zeleniny a květin v Keni, v letech 2001 – 2010, v mil. Keňských šilinků

Zdroj: GLOPOLIS, 2013

Podíly jednotlivé produkce v sektoru, který je anglicky nazýván „*horticulture*“, a který je hlavním zahraničním zdrojem příjmů, je zobrazen v grafu 4.3.

Graf 4.3: Podíly klíčového exportu v Keni

Zdroj: GLOPOLIS, 2013; vlastní zpracování

Problémy, které vznikají v zemědělství a mají tak vliv na potravinovou bezpečnost v Keni jsou sucha, vysoké ceny místních potravin způsobené vysokými vstupními náklady a vysokými cenami potravin na mezinárodních trzích, přesun farmářů v období povolebního násilí, nízká kupní síla, ale také nucená liberalizace ze strany EU, právě v podobě dohod EPA.

To, že není Keňa jako jediná jihoafrická země řazena mezi země LDC ukazuje citlivost potravinové bezpečnosti, a to jak je zemědělský obchod důležitý. Mimo to, že je Keňa členem regionálních uskupení COMESA a EAC, je také členem Mezivládního úřadu pro rozvoj (IGAD).²⁴¹ Obecně je cílem integrací a uskupení v Africe hospodářská spolupráce, které je dosahováno prostřednictvím efektivního obchodu, jakožto hlavního nástroje.

4.3.3 Dopady EPA na Keňu

Keňské právo na potraviny zakotvené přímo do Ústavy v roce 2010 říká, že: „Každý člověk má právo být prostý hladu a mít dostatek potravin přijatelné kvality“. Komise

²⁴¹ Intergovernmental Authority on Development.

pro lidská práva v Keni (KHRC)²⁴² ukazuje na to, že pokud by byly EPA podepsány, mimo práva na potraviny by narušovaly i mnoho jiných práv. Jednalo by se o²⁴³:

- právo na rozvoj,
- právo na účast ve veřejných záležitostech,
- právo na práci a
- právo na informace.

Právo na informace bylo již porušeno ze strany keňského Ministerstva rozvoje průmyslu a obchodu právě při vyjednávání o dohodách EPA, když z těchto vyjednávání vykazalo keňské organizace občanské společnosti. Levné dotované dovozy, které způsobují problémy zejména malým farmářům v podobě opouštění živností, porušují právo na práci. Za důležité považují zmínit to, že práva jsou porušována i přes jejich obsah ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Mezinárodnímu protokolu o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo Africké chartě o lidských právech.

V rámci budoucího vývoje existují pro Keňu dvě varianty. V prvním případě, kdy Keňa jako země, která není klasifikována jako země LDC by bylo bez ratifikace EPA uplatňováno stejné zacházení jako s běžnými rozvojovými zeměmi. Měla by tak stejný režim pro export zboží jako například Brazílie, Indie nebo Jihoafrická republika, což by vedlo k nárůstu celních tarifů. Konkrétně pro řezané květiny by to znamenalo nárůst o více než 17,5 %, pro fazole o 9,5 %, u ananasu by se jednalo o nárůst 15,7 % a u ryb až 20,5 %, zatím co pro strategicky důležité komodity pro ČS EU, jako je čaj a káva by nadále zůstaly bez tarifů. Druhou možností je podepsání a ratifikace dohody EPA. Keňa by tak musela čelit zvýšené konkurenci produktů dovezených z EU. Jednalo by se o pšenici, kukuřici, mléčné produkty a masa, jejichž produkci v zemi omezují vysoké produkční ceny, nízká produktivita, nízké vzdělání farmářů či nerozvinutý zpracovatelský průmysl. A zároveň by mohla nastat situace, kdy dohodu EPA v rámci EAC podepíše pouze Keňa. To by vedlo k celkovému poklesu obchodu uvnitř uskupení, nárůst příhraničního pašování zboží, oslabení integrace EAC a vznik politických problémů. Dovozy z EU do Keni by hrozilo tzv. re-exportování do ostatních států EAC, které by přispělo ke snížení příjmů této CU.²⁴⁴ Keňští drobní farmáři

²⁴² Kenya Human Rights Commission.

²⁴³ GLOPOLIS. *Proč EU v jednání s Afrikou přeshlapuje na jednom místě*. [online] 2013. [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste/>.

²⁴⁴ GLOPOLIS. *Proč EU v jednání s Afrikou přeshlapuje na jednom místě* [online]. 2013 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste/>.

se v minulosti setkali například s dovozem levného sušeného mléka z EU, které likvidovalo domácí produkci. Vláda, zvýšila dovozní tarify, což by v případě podepsání EPA nemohla.

Stejně, jako se v listopadu roku 2012 konalo v Bruselu 8. kolo vyjednávání EU s regionem EAC, téhož měsíce proběhla společná konference zástupců farmářů a neziskových organizací v Nairobi. Výstupem této konference jsou obavy drobných farmářů z uzavření dohody EPA, nejen v Keni, ale celém regionu EAC, která může v první řadě narušit již zmíněné právo na potraviny. Se zavedením volného trhu se tak mohou ocitnout na neférovém poli hospodářské soutěže, kde jen stěží budou moci konkurovat dotovaným výrobkům z Evropy.²⁴⁵

4.4 Výstupy a budoucí vývoj partnerství mezi EU a zeměmi Afriky

4.4.1 Dosavadní výsledky Společné strategie Afrika – EU

Společná strategie mezi státy Afriky a EU přijata v roce 2007 zdůrazňuje a poukazuje na dlouhodobou společnou vizi budoucích vztahů a prohlubování partnerství mezi EU a africkým kontinentem. Konkrétní výsledky dosavadního partnerství jsou uvedeny dále.

Africký mírový projekt

Africký mírový projekt (APF)²⁴⁶ je mírovým nástrojem pro oblast míru a bezpečnosti v Africe. Od vytvoření APF v roce 2004 se EU zavázala více než 1,1 mld. eur na operace podporující mír (PSOs)²⁴⁷ a včasné zásahy (ERM)²⁴⁸. V rámci APF k roku 2013 probíhají v Africe tři mírové operace. Jedná se o misi Africké unie v Somálsku AMISOM²⁴⁹, misi pro upevnění míru ve Středoafrické republice MICOPAX²⁵⁰ a africkou mezinárodní misi do Mali AFISMA^{251 252}.

²⁴⁵ GLOPOLIS. *Potravinová bezpečnost a zemědělský obchod v Keni* [online] 2013. [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/informacni-balicek-potravinova-bezpecnost-zemedelsky-obchod-problematika-dohod-o-ekonomickem-partnerstvi-s-eu-v-keni/>.

²⁴⁶ African Peace Facility.

²⁴⁷ Peace Support Operations.

²⁴⁸ Early Response Mechanism.

²⁴⁹ AU Mission in Somalia.

²⁵⁰ Mission for the Consolidation of Peace.

²⁵¹ African – led International Support Mission to Mali.

²⁵² EUROPA. Key facts on the Joint Africa – EU Strategy [online]. 2013 [cit. 24. 4. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-367_en.htm

Přehled všech ukončených a probíhajících vojenských misí a civilních operací k únoru 2013, kde je nebo byla EU aktivní, je součástí **přílohy 16**.

Euro – africký fond pro infrastrukturu (AIF)²⁵³

Cílem partnerství mezi EU a africkými státy je zvýšit evropské a africké investice do oblastí infrastruktury a souvisejících služeb navýšením AIRF prostřednictvím grantů a půjček. Celková dotace fondu je cca 750 mil. EUR, tvořena podílem Komise a zúčastněných členských států EU. K roku 2013 AIF udělil více než 80 grantů v oblasti infrastruktury s celkovou hodnotou v investiční fázi přes 6,5 mld. EUR. Příklady projektů zahrnují například geotermální opatření ve střední a východní Africe, vodovodní a kanalizační projekty v Keni, Tanzanii a Ugandě, v Pobřeží slonoviny, Libérii, Sierra Leone a Guineji nebo silniční obchvat v Ugandě.

Program podporující AU

EU vyčlenila na AUSP²⁵⁴ 55 mil. EUR v rámci EDF za účelem podpory institucí AU, zejména s cílem pomáhat Komisi AU v urychlení a správnosti řízení institucionálních reforem.

Klimatický rozvoj v Africe

V dubnu 2012 EU přispěla 8 mil. EUR na klimatický rozvoj v Africe, v důsledku na reakci časté klimatické proměnlivosti. EU podpořila tuto oblast zřízením afrického centra pro změnu klimatu ACPS²⁵⁵. Úkolem je pomoc Komisi AU a jejím ČS při vytváření politik týkajících se změny klimatu a zároveň poskytnout zemím Afriky více informací.

Africký mechanismus vzájemného hodnocení (APRM)²⁵⁶

Cílem mechanismu je podpora přijetí politik, norem a postupů, vedoucích k politické stabilitě, hospodářskému růstu, udržitelného rozvoje a rychlejší sub – regionální a kontinentální hospodářské integraci. Tyto cíle jsou realizovány díky sdílení zkušeností

²⁵³ Africa Infrastructure Trust Fund.

²⁵⁴ African Union Support Programme.

²⁵⁵ African Climate Policy Centre.

²⁵⁶ African Peer Review Mechanism.

a posílení osvědčených postupů. Od roku 2009 do konce roku 2012 přispěla částkou 2 mil. EUR do UNPD²⁵⁷ fondu na podporu sekretariátu ARPM.

Program Nyerere

Tato iniciativa klade za cíl přispívat k vytváření a udržení vysoké úrovně lidských zdrojů v oblastech, které jsou důležité pro sociální rozvoj, včetně posílení akademické půdy a mobility studentů v rámci Afriky.

Dialog AU – EU o lidských právech

Tento dialog se v rámci spolupráce AU a EU udržuje od roku 2008. Poslední dialog o lidských právech se konal v roce 2012 v Etiopii a věnoval se otázkám rasismu, práva na rozvoj, trest smrti, práva migrantů či svobodu projevu.

Politický dialog o vědě, technologiích a inovacích

Afrika se dnes řadí na první místo mezi třemi regiony z hlediska účasti na Rámcovém programu EU pro vývoj. Má okolo 1000 afrických účastníků, okolo 400 projektů na zlepšení problémů společného zájmu, jako bezpečnost potravin, změna klimatu nebo obnovitelné zdroje, s podporou EU ve výši 140 mil. EUR. Dalším příkladem je 15 milionů eur na podporu Výzkumného grantu Africké unie, který sdružuje pracovníky z celého kontinentu.

Rozvojové cíle tisíciletí

Potravinová bezpečnost, zdraví a vzdělání jsou témata, kterým byla věnována pozornost z důvodu **dosahování Rozvojových cílů tisíciletí**. Prostřednictvím nástroje EK pro potravinovou bezpečnost byla určena 1 mld. EUR, přičemž 560 mil. EUR bylo určeno pro země Afriky. Další finanční přiděly byly rozděleny z EDF. Oblast zdraví byla podpořena ze strany EU díky příspěvkům do Globálního fondu pro boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii nebo Globálního fondu pro očkování a imunizaci. EK vložila 32 mil. EUR mezi lety 2007 – 2009 do fondu pro vzdělávání, který podporuje 30 zemí světa, přičemž 21 z nich je afrických.²⁵⁸

²⁵⁷ United Nations Development Programme.

²⁵⁸ AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Key deliverables of the Joint Africa EU Strategy* [online] 2010. AU – EU [20. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/Key_deliverables_of_the_Joint_Africa.pdf.

4.4.2 Africký rozvoj jako priorita pro EU

Většina nejméně rozvinutých zemí se nachází v Africe, kde každá třetí země ze čtyř žije v chudobě, i přes to, že jsou zde možnosti silného rozvoje. Převážný počet dárců podporuje spíše omezený počet zemí, které jsou lépe výkonné, na rozdíl od EU. EK věří, že by měla jít tam, kde je nejvíce potřeba, proto tedy podporuje nejchudší a nestabilní státy.

Přesto, že je Afrika kontinent, který trpí nejvíce v důsledku změn klimatu a je zde největší energetická chudoba, je zde i zároveň obrovský potenciál pro „*revoluci obnovitelných zdrojů*“, která by díky investic z EU mohla z chudoby pomoci až 600 miliónům obyvatel Afriky. Afrika má obrovský potenciál k pozitivnímu vývoji, na jehož udržitelnosti se může EU z části podílet.

Stabilní ekonomický růst a zlepšení v oblasti snižování chudoby v Africe by tak mělo pozitivní dopad na pokrok při plnění rozvojových cílů tisíciletí, především v rozšíření přístupu k základnímu vzdělání a snižování HIV/AIDS.²⁵⁹

4.4.3 Budoucnost vztahů mezi EU a Afrikou

Otázka budoucího vývoje mezi EU a státy Afriky je založena na několika aspektech. Jedná se zejména o:

- postoj a přístup EU k africkým zemím,
- další podporu ze strany EU zaměřenou na financování rozvojové pomoci a spolupráci prostřednictvím nástrojů EDF a DCI,
- pomoc EU při naplňování Rozvojových cílů tisíciletí,
- posun v jednání a spolupráci o dohodách EPA s jednotlivými seskupeními a zeměmi, včetně jejich ratifikace,
- pravidelné pořádání summitů a setkání představitelů EU a Afriky, včetně výstupů,
- podporu EU při plnění misí a vojenských operací.

Přístup EU k africkým zemím, jako zemím s růstovým potencionálem, díky svým zásobám nerostných surovin a obnovitelných zdrojů, je pozitivní. Afrika je pro EU důležitým partnerem a místem, kde můžou plynout evropské investice. Naopak pro Afriku je EU největším poskytovatelem pomoci a podpory, nejen finanční, ale i technické.

²⁵⁹ EUROPA. Key facts on the Joint Africa – EU Strategy [online]. 2013 [cit. 24. 4. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-367_en.htm.

V rámci naplňování Rozvojových cílů tisíciletí zdůraznili zástupci EU potřebu dosáhnout stanovených závazků, v důsledku uskutečněného jednání na vysoké úrovni OSN v New Yorku, v září 2010, s cílem urychlit pokrok plnění MGDs v Africe do konce roku 2015. Dle „*Zprávy o rozvojových cílech tisíciletí*“ OSN z roku 2012 lze tři z pěti cílů považovat za splněné. Za splněné cíle lze považovat cíl na celkové snížení chudoby, na zlepšení situace ve slumech a dostupnosti pitné vody. Rovněž vzniká nová agenda, která se po roce 2015 bude touto problematikou zabývat a bude vycházet z úspěchů či neúspěchů v plnění MGDs.

Pravidelné summity jsou nástrojem budoucího vývoje a stanovení společných cílů. Výstupem těchto summitů bylo vytvoření Společné strategie Afrika – EU, která od roku 2008 prostřednictvím akčních plánů definuje konkrétní prioritní cíle, na tříletá období. S realizací akčních plánů, je tak počítáno i v dalších obdobích.

4.5 Dílčí shrnutí

Od roku 2000, kdy byla podepsána dohoda z Cotonu se euro – africká spolupráce a vzájemné vztahy, prostřednictvím různých dohod, strategií a plánů neustále prohlubují. Významnou roli hraje otevření evropských trhů v podobě nových dohod o ekonomickém partnerství EPA z roku 2008. EU se snaží uzavřít tyto dohody s pěti regionálními uskupeními afrického kontinentu. Podstatou těchto dohod je uzavírat vzájemné reciproční dohody, což pro tyto regiony znamená krok k liberalizaci tamních trhů, nejen se zbožím, ale i se službami a investicemi.

Základ dosavadní spolupráce mezi státy Afriky a EU tvoří strategické partnerství mezi Afrikou a EU, které přineslo výsledky v oblastech míru a bezpečnosti, rozvojové pomoci, lidských práv, vědě, technice, výzkumu či v oblasti přizpůsobení se klimatickým podmínkám v podobě různých nástrojů a mechanismů. Společná strategie mezi státy Afriky a EU přijata v roce 2007, zdůrazňuje a poukazuje na dlouhodobou společnou vizi budoucích vztahů a prohlubování partnerství mezi EU a africkým kontinentem, doplněna akčními plány na tříletá období.

5 Závěr

Evropská unie zastává ve světě významnou pozici v oblasti mezinárodních vztahů ve formě spolupráce s integračními uskupeními a jednotlivými státy. Silná role Evropské unie je zdůrazněna v oblasti obchodní a především v rozvojové spolupráci, kde EU poskytuje více než polovinu světové podpory a nemalé finanční částky, které se neustále zvyšují v průběhu následných období s posilováním nově vznikajících nástrojů.

Vznik vztahů mezi Africkými zeměmi a Evropskou unií sahá do 60. let, kdy vyhlášení politické nezávislosti znamenalo počátek vytváření regionálních a ekonomických procesů. Africké regiony jsou známy nejvyšším počtem integrací s různou rozvinutostí, které jsou vytvářeny dodnes. Důsledkem dekolonizace afrických zemí, zejména v subsaharské Africe, představovalo jejich přidružení k tehdejšímu Evropskému hospodářskému společenství a tak vznikl novodobý typ ekonomických vztahů mezi těmito skupinami států. Většina zemí, které byly koloniemi ČS EU, se od zemí odpoutaly po uzavření smlouvy o ES, která jim zaručovala zvláštní obchodní režim a novým státům tak zůstaly zvýhodněné vztahy v podobě dohod o přidružení. Důležitou událostí bylo vytvoření Evropských rozvojových fondů na základě Římských smluv v roce 1958 z příspěvků ČS, které v dalších letech časově navazují na jednotlivé vzniklé úmluvy mezi státy EU a zeměmi Afriky, respektive všemi zeměmi ACP.

Vztahy zemí mezi lety 1963 – 1975 byly založeny na úmluvách z Yaoundé a Arushi, které byly uzavřeny s třemi zeměmi Commonwealthu. Úmluva z Yaoundé nabízela pomoc na základě „*rovného partnerství*“ a byla tak základem pro první uzákoněnou podobou přidružení. Cílem úmluv byla liberalizace vzájemného obchodu. Rozvoj spolupráce pokračoval v podobě uzavření čtyř loménských dohod mezi lety 1975 – 2000. Tyto dohody se staly největším programem pomoci rozvojovým zemím, kterým příslušel vždy určitý Evropský rozvojový fond. Dohody z Lomé I. – IV. byly založeny na pilíři nreciproční bezcelní spolupráce, která znamenala u 90 % vývozu volný přístup na trhy EU, na ekonomické podpoře ve formě grantů a zvýhodněných půjček EIB, na průmyslové a technické spolupráci a na čtvrtém pilíři uplatňovaném od Lomé IV – politických stanovisek, které byly podmíněny dodržováním lidských práv, právního státu a demokracií. V období dohody z Lomé I. byl zaveden nástroj pro stabilizaci exportních příjmů STABEX pro vývoz zemědělských plodin a na stejné bázi byl dohodou z Lomé II. vytvořen stabilizační mechanismus SYSMIN podporující těžbu vybraných nerostných surovin. I když se spolupráce na první pohled v tomto období zdála být na africké země pozitivní, opak byl

pravdou. Do roku 2000 došlo k nárůstu chudoby afrických zemí i přes finanční pomoc ze strany EU a ani nesoulad s pravidly WTO systému Lomé neprospl. Dohody z Lomé tedy za celou dobu neprokázaly svou účinnost svých nástrojů v ekonomickém a sociálním rozvoji.

V důsledku tohoto negativního vývoje byla v červnu 2000 podepsána dohoda z Cotonu, s platností od roku 2003 a uzavřená na dobu 20 let, která měla tuto spolupráci napravit. Jejím cílem je postupná integrace států ACP, tedy i zemí Afriky do světového hospodářství s přispěním k udržitelnému rozvoji a odstranění chudoby. Podstatou této dohody jsou rozdíly oproti předešlým dohodám. Jedná se o zavedení politického dialogu, kde jsou cíle definovány z širšího hlediska a zahrnují i otázky týkající se obecného a regionálního zájmu, s úlohu soukromého sektoru pro ekonomický rozvoj v podobě investic a zrušení kompenzačních systému STABEX a SYSMIN. Podstatnou změnou se stal vývoj v hospodářské a obchodní spolupráci. Dohoda z Cotonu prošla za svou existenci dvěma revizemi. K první revizi a vstupu její platnosti došlo v červenci 2008 s cílem zvýšit účinnost a partnerství mezi EU a zeměmi ACP. V březnu 2010 byly chváleny nové návrhy dohody se zaměřením na přizpůsobení se změnám, ke kterým došlo v předešlém desetiletí. V rámci Evropského rozvojového fondu došlo k jeho jednoduššímu fungování, a to díky systému postupného programování, který EDF zajistil mnohem vyšší flexibilitu. V současné době je realizován již 10. EDF na období 2008 – 2013, který je svou finanční podporou ve výši 21,97 mld. EUR zemím ACP mnohem vyšší, než jeho předchůdci.

Obchodní a hospodářská spolupráce mezi EU a africkými regiony do roku 2008 fungovala na nerekipročním režimu s budoucím plánem na vytvoření přechodu na dohody reciproční a zároveň slučitelné s pravidly WTO. Od roku 2008 existují se zeměmi Afriky tři možné režimy v oblasti obchodní a hospodářské spolupráce. Nejvýznamnější úlohu z nich pro rozvoj euro – afrických vztahů jsou nové Dohody o ekonomickém partnerství – EPA. Dnes probíhají jednání o těchto dohodách s pěti regiony Afriky – CEMAC, ECOWAS, ESA, EAC a SADC. Dohody mají zajistit liberalizaci zboží, služeb, ale i investic, což pro africké země znamená otevření trhů zemím EU. V současnosti není s žádným africkým regionem uzavřená plnohodnotná dohoda EPA. Důvodem je odmítavý postoj zemí, založený na obavách vystavení přímé konkurenci států EU, v důsledku 80 % liberalizace se zbožím v Africe. Na začátku roku 2013 s podporou Evropského parlamentu do vyjednávání o EPA vstoupily pouze Zimbabwe, Madagaskar, Seychely a Mauricius. Otázkou je, zda jsou tyto dohody opravdu pro africké země, tak prospěšné, jak se tváří. Liberalizace trhu se zbožím a službami totiž pro africké země znamená vystavení se přímé konkurenci z EU, které by mohlo

ohrožit existenci menších podniků či drobných farmářů a mít tak negativní dopady v podobě růstu chudoby. Ze strany afrických regionů jsou zaznamenávány stále častější protesty různých organizací, zejména drobných farmářů, kteří se obávají snížení konkurenceschopnosti svých výrobků a celkového ohrožení malých a středních podniků. Například podepsání dohod EPA v Keni, by pro tamní obyvatelé znamenalo porušování práv, včetně práva na potraviny. Pro EU neznamenají dohody žádné větší změny, na rozdíl od nutnosti provedení významných ekonomických reforem ve státech Afriky. Jako důležité považují změnit postoj EK, která africký zemím pohrozila tím, že navrhla, aby země, které EPA do konce roku 2014 nepodepíší, budou vyloučeny z preferenčního režimu. Africké země by tak spadaly do méně výhodného režimu GSP.

EU a Afrika má hluboce zakořeněnou historii, která se postupně vyvinula ve velmi silnou spolupráci, ke které mimo jiné přispěly i pravidelné summity konané od roku 2000 a strategie a partnerství, které z nich vyplynuly, určily budoucí směr vzájemných vztahů. Důležitým milníkem byl summit konající se v roce 2007 v Lisabonu, který mimo lisabonské deklarace položil základy strategickému a rovnému partnerství a přijal první Společnou strategii mezi Afrikou a EU a první Akční plán na léta 2008 – 2010, který přinesl pozitivní výsledky spolupráce v osmi specifických cílech, včetně dosahování Rozvojových cílů tisíciletí.

V pořadí třetí, ale zároveň poslední summit se konal v roce 2010 v Tripolisu a ten nastínil další budoucí dění ve vzájemných vztazích Afrika - EU. Byl přijat druhý Akční plán na léta 2010 – 2013, který bude pokračovat v naplňování osmi cílů z předešlého akčního plánu, který zanechal pozitivní výsledky v podobě vytvořených programů a mechanismů. Představitelé se mimo jiné dohodli na upevnění spolupráce v oblasti hospodářského rozvoje, míru a bezpečnosti, včetně přispění k dokončení Rozvojových cílů tisíciletí do konce roku 2015. Další summit, který vyhodnotí a zároveň nastaví další aktivity a budoucí vývoj vztahů mezi EU a Afrikou se bude konat v průběhu roku 2014.

Seznam použité literatury

a) Knihy:

- [1] ADAMCOVÁ, Lenka a Ivo GOMBALA. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 117 s. ISBN 80-245-0152-X.
- [2] ADAMCOVÁ, Lenka a kol. *Úvod do rozvojových studií*. 1 vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 297 s. ISBN 80-245-1057-X.
- [3] ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza Němečková. *Rozvojová ekonomika*. 1.vyd. Praha: VŠE v Praze, 2009. 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- [4] CIHELKOVÁ, Eva a Jana KŘÍŽOVÁ a kol. *Světová ekonomika nové jevy a perspektivy*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
- [5] CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika – základní rysy a tendence vývoje*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. 257 s. ISBN 80-245-0011-6.
- [6] CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
- [7] CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
- [8] FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C.H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.
- [9] HONOVÁ, Iva. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2007. 101 s. ISBN 978-80-248-1411-7.
- [10] JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. 324 s. ISBN 978-80-7400-326-4.

- [11] KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. 1. vyd. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2006. 347. ISBN 978-80-246-1212-6.
- [12] LACINA, Lubor a Jan OSTRŽÍŽEK a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.
- [13] MAJEROVÁ, Ingrid. *Rozvojové ekonomiky*. 1. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7248-459-1.
- [14] SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 244 s. ISBN 978-80-7400-353-3.
- [15] TULEJA, Pavel a Pavel NEZVAL a kol. *Světová ekonomika – učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2007. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.
- [16] UNITED NATIONS. *Economic development in Africa*. New York; Geneva: United Nation, 2012. 149 s. ISBN 978-92-1-055595-1.
- [17] ÚZ Evropské právo základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy. Ostrava: Sagit, 2010. 304 s. ISBN 978-80-7208-785-3.
- [18] VOTRUBEC, Ctibor. *Afrika – zeměpisný přehled kontinentu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 593 s. ISBN 14-592-73.
- [19] WAISOVÁ, Šárka a kol. *Regionální integrační procesy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 507 s. ISBN 978-80-7380-232-5.
- [20] ZLÝ, Bohumír. *Základy teorie integračních procesů*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 2006. 104 s. ISBN 80-248-0657-6.

b) Elektronické publikace:

- [21] AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *First Action Plan (2008 – 2010)* [online]. AU – EU [20. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/eas2007_action_plan_2008_2010_en_6.pdf

- [22] AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Key deliverables of the Joint Africa EU Strategy* [online]. AU – EU [20. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/Key_deliverables_of_the_Joint_Africa.pdf

- [23] AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Key Deliverables of the Joint Africa – EU Strategy Second Action Plan 2011 – 2013* [online]. AU - EU [21. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/27_07_12_key_deliverables_jaes_second_action_plan_v13_2.pdf

- [24] CARICOM. *Economic Partnership Agreement* [online]. CARIFORUM - EU [28. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.caricom.org/jsp/community_organs/epa_unit/Cotonou_Agreement_&_Lome4_lome4.pdf

- [25] CELNÍ SPRÁVA. *Seznam zemí a jejich preferenčních vztahů poskytovaných ze strany EU* [online]. CS [28. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.celnisprava.cz/cz/clo/puvod-zbozi/Preferenn%20pvod%20zbo/P%C5%99ehled%20dohod%20a%20zem%C3%AD/zeme_sveta.pdf

- [26] EUROPEAN COMMISSION. *EU ve světě* [online]. EC [29. 1. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/67/index_cs.pdf

- [27] EUROPEAN COMMISSION. *Second revision of the Cotonou Agreement - agreed consolidated text, 11. March 2010* [online]. EC [1. 3. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/second_revision_cotonou_agreement_20100311.pdf

- [28] EUROPEAN COMMISSION. *State of play of the Free trade Agreements on the EPA* [online]. EC [5. 3. 2013]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf

- [29] DELAUNAY, Dominique. *Evropská unie jako obchodní mocnost* [online]. EP [1. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.2.1.pdf

c) Www stránky:

- [30] ABOUT COMESA. *Welcome to about comesa website* [online]. 2013 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://about.comesa.int/>
- [31] AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. *Africa – EU Strategy Partnership* [online]. 2013 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.africa-eu-partnership.org/node/11>
- [32] BUSINESSINFO. *Nigérie: zahraničně – politická orientace* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zahranicne-politicka-orientace-19120.html>
- [33] CEMAC. *Communaute Economique et Monetaire de l’Afrique Centrale* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.cemac.int/presentationCEMAC.htm>
- [34] COMESA. *COMESA Members states*. [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://about.comesa.int/index.php?option=com_content&view=article&id=123&Itemid=121
- [35] COMMUNAUTE ECONOMIQUE ET MONETAIRE DE L'AFRIQUE CENTRALE. *Présentation de la CEMAC* [online]. 2013 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.cemac.int/presentationCEMAC.htm>
- [36] EAC. *East African Community. One People One Destiny* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.eac.int/index.php?option=com_content&view=article&id=1:welcome-to-eac&catid=34:body-text-area&Itemid=53
- [37] ECOWAS. *ECOWAS in Brief* [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=about_a&lang=en
- [38] ECOWAS. *ECOWAS member states* [online]. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ecowas.int/?lang=en>

- [39] EUROACTIV. *Proč EU v jednání s Afrikou o EPAs přeshlapuje na jednom místě* [online]. 2013 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/analyza/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste-010647>
- [40] EUROPA. *European Development Fund* [online]. 2007 [cit. 28. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm
- [41] EUROPA. *EU strategic partnership with South Africa* [online]. 2013 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-677_en.htm?locale=en#PR_metaPressRelease_bottom
- [42] EUROPA. *Finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci DCI (2007 – 2013)* [online]. 2013 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/l14173_cs.htm
- [42] EUROPA. Key facts on the Joint Africa – EU Strategy [online]. 2013 [cit. 24. 4. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-367_en.htm
- [43] EUROPA. *Od strategie pro Afriku ke strategickému partnerství EU – Afrika* [online]. 2013 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r13009_cs.htm
- [44] EUROPA. *Strategic Partnership with South Africa* [online]. 2007 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/south_africa/r12551_en.htm
- [45] EUROPA. *Strategie EU pro Afriku* [online]. 2013 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12540_cs.htm
- [46] EUROPAFRICA. *Cairo Summit* [online]. 2013 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <http://europaffrica.net/2007/05/20/cairo-summit/>

- [47] EUROPEAN COMMISSION. *Central Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/central-africa/>
- [48] EUROPEAN COMMISSION. *East African Community* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/eac/>
- [49] EUROPEAN COMMISSION. *Eastern and Southern Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/esa/>
- [50] EUROPEAN COMMISSION. *Economic Partnerships* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>
- [51] EUROPEAN COMMISSION. *EU relations with Overseas Countries and Territories* [online]. 2013 [cit. 23. 4. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/octs_and_greenland/index_en.htm
- [52] EUROPEAN COMMISSION. *European Development Fund* [online]. 2012 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/edf_en.htm
- [53] EUROPEAN COMMISSION. *European Neighbourhood Policy* [online]. 2012 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/european-neighbourhood-policy/index_en.htm
- [54] EUROPEAN COMMISSION. *European Parliament backs EU's first Economic Partnership Agreement with Africa* [online]. 2013 [cit. 6. 3. 2013]. Dostupné z: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=863&serie=573&langId=en>
- [55] EUROPEAN COMMISSION. *Evropský rozvojový fond* [online]. 2007 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_cs.htm

- [56] EUROPEAN COMMISSION. *Southern African Development Community* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/sadc/>
- [57] EUROPEAN COMMISSION. *The Cotonou Agreement* [online]. 2012 [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm
- [58] EUROPEAN COMMISSION. *West Africa* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/regions/west-africa/>
- [59] EUROPEAN COUNCIL. *Deepening the relationship with South Africa* [online]. 2012 [23.3.2013]. Dostupné z: <http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/deepening-the-relationship-with-south-africa?lang=en>
- [60] EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE. *EU Operations* [online]. 2012 [cit. 23. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations?lang=cs>
- [61] EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE. *EU – South Africa Summit, Brussels 18 September 2012* [online]. 2012 [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/180912_eu-s.africa_en.htm
- [62] EUROSKOP. *Evropská politika sousedství* [online]. 2013 [cit. 1. 2. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>
- [63] EUROSKOP. *Evropská unie a svět* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet/>
- [64] EUROSKOP. *Obchodní politika* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/680/sekce/obchodni-politika/>
- [65] EUROSKOP. *Rozvojová politika* [online]. 2013 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>

- [66] EUROSOP. *Vnější ekonomické vztahy* [online]. 2013 [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>
- [67] EVROPSKÁ RADA. *Partnerství mezi obyvateli EU a Afriky* [online]. 2010 [cit. 21. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/a-people-to-people-partnership-with-africa?lang=cs>
- [68] EVROPSKÉ NOVINY. *EK podporuje demokracii a růst u svých partnerů v AU* [online]. 2011 [cit. 20. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.evropskenoviny.cz/index.php?id=8050&loc=&cat=>
- [69] EVROPSKÝ PARLAMENT. *Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu* [online]. 2011 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r10003_cs.htm
- [70] EVROPSKÝ PARLAMENT. *Vztahy se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomoří: od úmluv z Yaoundé a Lomé k Dohodě z Cotonu*. [online]. 2008 [cit. 28. 2. 2013]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7256_cs.htm
- [71] GEOGRAFICKÝ PORTÁL ZEMĚPIS. *Sociální geografie Afriky* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.zemepis.com/obyvafriky.php>
- [72] GEOGRAFICKÝ WEB. *Afrika - obecná charakteristika* [online]. 2011 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/svet/afrika/charakteristika>
- [73] GEOGRAFICKÝ WEB. *Afrika - regiony a státy* [online]. 2011 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/svet/afrika/charakteristika>
- [74] GLOPOLIS. *Potravinová bezpečnost a zemědělský obchod v Keni* [online]. 2013 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/informacni-balicek-potravinova-bezpecnost-zemedelsky-obchod-problematika-dohod-o-ekonomickem-partnerstvi-s-eu-v-keni/>

- [75] GLOPOLIS. *Proč EU v jednání s Afrikou přešlapuje na jednom místě* [online]. 2013 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/proc-eu-v-jednani-s-afrikou-o-epas-preslapuje-na-jednom-miste/>
- [76] INFORMAČNÍ CENTRUM OSN. *Charta OSN* [online]. 2005 [cit. 29. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/?i=172>
- [77] INTERNATIONAL HUMAN DEVELOPMENT INDICATORS. *Human development index value* [online]. 2013 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/data/map/>
- [78] LIDÉ A ZEMĚ. *Afrika* [online]. 2013 [cit. 5. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.lideazeme.cz/kontinent/afrika>
- [79] NOVINKY. *Africká unie* [online]. 2013 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/africka-unie>
- [80] SADC. *About SADC* [online]. 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.sadc.int/about-sadc/>
- [81] THE WORLD BANK. *Western Africa: Economic Community of Western African States* [online]. 2013 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/AFRICAEXT/EXTREGINI/EXTAFRREGINICOO/0,,contentMDK:20626350~menuPK:1592396~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:1587585,00.html>

Seznam použitých zkratk

ACP	African, Caribbean, and Pacific Group of States
ACPS	African Climate Policy Centre
AEC	African Economic Community
AITF	Africa Infrastructure Trust Fund
APRM	African Peer Review Mechanism
AU	Africká unie
AUSP	African Union Support Programme
CCA	Centra de la Coopération Agricole
CCI	Conseil de la coopération industrielle
CDI	Centre du développement industriel
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
CEMAC	La Communauté Économique et Monétaire des Etats de l'Afrique Centrale
CFA	Communauté Financière Africaine
COMESA	The Common Market for Eastern and Southern Africa
CU	Celní unie
ČS	Členské státy
DCI	Development Cooperation Instrument
DP	Diplomová práce
EAC	East African Community
EBA	Everything but arms
ECEU	European Commission's Evaluation Unit
ECHO	European Community Humanitarian Office
ECOWAS	Economic Community of Western African States
ECU	European Current unit
EDF	European Development Fund
EHP	Evropský hospodářský prostor
EIB	Evropská investiční banka
EK	Evropská komise
EMEA	Europe, the Middle East and Africa
ENP	European Neighbourhood Policy
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument
EP	Evropský parlament

EPA	Economic Partnership Agreement
ER	Evropská rada
ES	Evropské společenství
ESA	Eastern and Southern Africa
ESVO	Evropské společenství volného obchodu
EU	Evropská unie
EUR	Euro
GATS	General Afreement on Trade in Services
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GSP	Generalised System of Preferences
HDI	Human Development Index
HDP	Hrubý domácí produkt
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
JAES	Joint Africa – EU Strategy
JAR	Jihoafrická republika
KHDC	Kenya Human Rights Commission
LDC	Least Developed Countries
LS	Lisabonská smlouva
MDGs	Millenium Development Goals
MFN	Most Favourite Nation
MMF	Mezinárodní měnový fond
NEPAD	New Partnership for Africa´s Development
NIP	National Indicative Programm
OCT	Overseas countries and territories
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OSN	Organizace spojených národů
REI	Regionální ekonomická integrace
RIP	Regional Indicative Programm
RK	Rizikový kapitál
RZ	Rozvojové země
SACU	Southern African Customs Union
SADC	Southern African Development Community

SAPs	Structural Adjustment Programmes
SEU	Smlouva o EU
SFEU	Smlouva o fungování EU
SNS	Společenství nezávislých států
SOP	Společná obchodní politika
SZBP	Společná zahraniční bezpečnostní politika
UAM	Unie Arabského Maghrebu
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
USA	United States of America
USD	Americký dolar
WAEMU	West African Economic and Monetary Union
WAMZ	West African Monetary Zone
WTO	World trade organization

Seznam tabulek

Tab. 2.1: Vývoz EU podle hospodářských oblastí světa v mld. EUR.....	16
Tab. 2.2: Dovoz EU podle hospodářských oblastí světa v mld. EUR.....	17
Tab. 2.3: Užší a širší koncepce rozvojových zemí	19
Tab. 2.4: Rozvojové cíle tisíciletí z roku 2000.....	25
Tab. 2.5: Dvě větve Hospodářského společenství západoafrických států.....	32
Tab. 3.1: Propojenost mezi EDF a jednotlivými úmluvami	36
Tab. 3.2: Výše ekonomické podpory EU pro jednotlivé dohody z Lomé	38
Tab. 3.3: Finanční příspěvky EDF v období 1975 – 2000 v mld. ECU/EUR	49
Tab. 3.4: Finanční protokol – Lomé IV v mld. ECU.....	51
Tab. 3.5: Finanční protokol – Revidovaná Lomé IV v mld. ECU/EUR	52
Tab. 3.6: Finanční příspěvky EDF v období 2000 – 2013	57
Tab. 4.1: Režimy obchodní spolupráce v zemích CEMAC	66
Tab. 4.2: Obchod zemí EU a západní Afriky se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR.....	67
Tab. 4.3: Režimy obchodní spolupráce v zemích ECOWAS.....	67
Tab. 4.4: Obchod zemí EU a západní Afriky se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR.....	70
Tab. 4.5: Obchod zemí EU a SADC se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR	72
Tab. 4.6: Režimy obchodní spolupráce ve vybraných zemích SADC	72
Tab. 4.7: Obchod zemí EU a JAR se zbožím 2009 – 2011, v mld. EUR.....	77
Tab. 4.8: Obchod zemí EU a JAR se službami 2009 – 2011, v mld. EUR	77
Tab. 4.9: Hlavní indikátory charakterizující Keňskou republiku	80

Seznam grafů

Graf 3.1: Podíly finančních zdrojů 10. EDF pro státy ACP dle účelu, v mld. EUR	58
Graf 3.2: Výše finančních zdrojů EDF pro země ACP, v mld. ECU/EUR.....	58
Graf 4.1: Podíl na celkovém importu/exportu EU vůči JAR v letech 2009 – 2012, v %.....	77
Graf 4.2: Vývoj exportu ovoce, zeleniny a květin v Keni, v letech 2001 – 2010, v mil. Keňských šilinků	81
Graf 4.3: Podíly klíčového exportu v Keni	82

Seznam obrázků

Obr. 2.1: Pyramida preferenčních vztahů EU.....	11
Obr. 2.2: Bludný kruh chudoby	22
Obr. 2.3: Vývoj počtu obyvatel Afriky mezi lety 1900 až 2050	27

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;

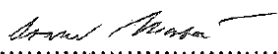
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);

- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;

- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2013

Bc. Ivana Morisová

Seznam příloh

Příloha 1: Seznam zemí a jejich preferenčních vztahů poskytovaných ze strany EU

Příloha 2: Země ACP na mapě světa

Příloha 3: Státy ENP

Příloha 4: Státy OCTs

Příloha 5: Index lidského rozvoje ve světě v roce 2011

Příloha 6: Africký kontinent na mapě světa

Příloha 7: Africké regiony a jejich státy dle členění OSN

Příloha 8: Regionální uskupení CEMAC na mapě Afriky

Příloha 9: Regionální uskupení ECOWAS na mapě Afriky

Příloha 10: Regionální uskupení COMESA na mapě Afriky

Příloha 11: Země východní a jižní Afriky ESA na mapě Afriky

Příloha 12: Regionální uskupení EAC na mapě Afriky

Příloha 13: Regionální uskupení SADC na mapě Afriky

Příloha 14: Členské státy celní unie SACU na mapě Afriky

Příloha 15: Seznam příjemců pomoci OECD

Příloha 16: Overview of the missions and operations of European Union, February 2013

Příloha 1: Seznam zemí a jejich preferenčních vztahů poskytovaných ze strany EU

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
AFGHANISTÁN	660	AF	GSP (NRZ)
ALBÁNIE	070	AL	ZAPADNÍ BALKÁN
ALŽÍRSKO	208	DZ	EUROMED, GSP
AMERICKÁ SAMOA	630	AS	GSP
AMERICKÉ PANENSKÉ OSTROVY	457	VI	GSP
ANDORRA	043	AD	CELNI UNIE (EU - AD)
ANGOLA	330	AO	GSP (NRZ)
ANGUILLA	446	AI	OCT, GSP
ANTARKTIDA	891	AQ	OCT, GSP
ANTIGUA A BARBADUA	459	AG	CARIFORUM, GSP
ARGENTINA	528	AR	GSP
ARMÉNIE	077	AM	GSP (+)
ARUBA	474	AW	OCT, GSP
AUSTRÁLIE	800	AU	
AZERBAJDŽÁN	078	AZ	GSP (+)
BAHAMY	453	BS	CARIFORUM, GSP
BAHRAJN	640	BH	GSP
BANGLADÉŠ	666	BD	GSP (NRZ)
BARBADOS	469	BB	CARIFORUM, GSP
BELIZE	421	BZ	CARIFORUM, GSP
BĚLORUSKO	073	BY	GSP - DOČASNĚ POZASTAVENO
BENIN	284	BJ	GSP (NRZ)
BERMUDY	413	BM	GSP
BHUTÁN	675	BT	GSP (NRZ)
BOLÍVIE	516	BO	GSP (+)
BOSNA A HERCEGOVINA	093	BA	ZAPADNÍ BALKÁN
BOTSWANA	391	BW	GSP, MAR
BOUVETŮV OSTROV	892	BV	GSP

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
BRAZÍLIE	508	BR	GSP
BRITSKÉ INDICKOOCEÁNSKÉ ÚZEMÍ	357	IO	OCT, GSP
BRITSKÉ PANENSKÉ OSTROVY	468	VG	OCT, GSP
BRUNEJ DARUSSALAM	703	BN	GSP
BURKINA FASO	236	BF	GSP (NRZ)
BURUNDI	328	BI	GSP (NRZ), MAR
CEUTA	021	XC	OSTATNÍ
COOKOVY OSTROVY	837	CK	GSP
ČAD	244	TD	GSP (NRZ)
ČERNÁ HORA	097	ME	ZÁPADNÍ BALKÁN
ČINSKÁ LIDOVÁ REP.	720	CN	GSP
DOMINIKA	460	DM	CARIFORUM, GSP
DOMINIKÁNSKÁ REP.	720	CN	GSP
DŽIBUTSKO	338	DJ	GSP, (NRZ)
EGYPT	220	EG	EUROMED, GSP
EKVÁDOR	500	EC	GSP (+)
ERITREA	336	ER	GSP (NRZ)
ETIOPIE	334	ET	GSP (NRZ)
FAERSKÉ OSTROVY	041	FO	EUROMED
FIDŽI	815	FJ	GSP, MAR
FILIPÍNY	708	PH	GSP
FRANCOUZSKÁ JIŽNÍ ÚZEMÍ	894	TF	OCT, GSP
FRANCOUZSKÁ POLYNÉZIE	822	PF	OCT, GSP
GABON	314	GA	GSP
GAMBIE	252	GM	GSP (NRZ)
GHANA	276	GH	GSP, MAR
GIBRALTAR	044	GI	GSP
GRENADA	473	GD	CARIFORUM, GSP

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
GRÓNSKO	406	GL	OCT, GSP
GRUZIE	076	GE	GSP (+)
GUAM	831	GU	GSP
GUATEMALA	416	GT	GSP (+)
GUINEA	260	GN	GSP (NRZ)
GUINEA - BISSAU	257	GW	GSP (NRZ)
GUYANA	488	GY	CARIFORUM, GSP
HAITI	452	HT	GSP (NRZ)
HEARDOV OSTROV A MC DONALDOVY OSTROVY	835	HM	GSP
HONDURAS	424	HN	GSP (+)
HONG KONG	740	HK	
CHILE	512	CL	LATINSKÁ AMERIKA
CHORVATSKO	092	HR	ZÁPADNÍ BALKÁN
INDIE	664	IN	GSP
INDONÉSIE	700	ID	GSP
IRÁK	612	IQ	GSP
IRÁNSKÁ ISLÁMSKÁ REPUBLIKA	616	IR	GSP
ISLAND	024	IS	EEA (EHP), EUROMED
IZRAEL	624	IL	EUROMED
JAMAJKA	464	JM	CARIFORUM, GSP
JAPONSKO	732	JP	
JEMEN	653	YE	GSP (NRZ)
JIHOAFRICKÁ REPUBLIKA	388	ZA	JÍŽNÍ AFRIKA, GSP
JÍŽNÍ GEORGIE A JÍŽNÍ SANDWICHOVY OSTROVY	893	GS	OCT, GSP
JORDÁNSKO	628	JO	EUROMED, GSP
KAJMANSKÉ OSTROVY	463	KY	OCT, GSP
KAMBODŽA	696	KH	GSP (NRZ)
KAMERUN	302	CM	GSP, MAR

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
KANADA	404	CA	
KAPVERDY	247	CV	GSP (NRZ)
KATAR	644	QA	GSP
KAZACHSTÁN	079	KZ	GSP
KEŇA	346	KE	GSP (NRZ)
KIRIBATI	812	KI	GSP (NRZ)
KOKOSOVÉ OSTROVY	833	CC	GSP
KOLUMBIE	480	CO	GSP (+)
KOMORY	375	KM	GSP (NRZ), MAR
KONGO	318	CG	GSP
KONGO, DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA	322	CD	GSP (NRZ)
KOREJSKÁ LIDOVÁ DEMOKRATICKÁ REP. (SEVERNÍ)	724	KP	
KOREJSKÁ REPUBLIKA	728	KR	DOHODA EU - KR
KOSOVO	095	XK	JEDNOSTRANNÁ OP.
KOSTARIKA	436	CR	GSP (+)
KUBA	448	CU	GSP
KUVAJT	636	KW	GSP
KYRGYZSTÁN	083	KG	GSP
LAOSKÁ LIDOVĚ DEMOKRATICKÁ REP.	684	LA	GSP (NRZ)
LESOTHO	395	LS	GSP (NRZ), MAR
LIBANON	604	LB	EUROMED, GSP
LIBÉRIE	268	LR	GSP (NRZ)
LIBYJSKÁ ARABSKÁ DŽAMÁHÍRIJE	216	LY	GSP
LICHTNŠTEJNSKO	037	LI	EEA (EHP), EUROMED
MACAO	743	MO	GSP
MADAGASKAR	370	MG	GSP (NRZ), AFRIKA
MAKEDONIE	096	MK	ZÁPADNÍ BALKÁN
MALAJSIE	701	MY	GSP

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
MALAWI	386	MW	GSP (NRZ)
MALEDIVY	667	MV	GSP (NRZ)
MALI	232	ML	GSP (NRZ)
MAROKO	204	MA	EUROMED, GSP
MARSHALLOVY OSTROVY	824	MH	GSP
MAURICIUS	373	MU	GSP, AFRIKA
MAURITÁNIE	228	MR	GSP (NRZ)
MAYOTTE	377	YT	OCT, GSP
MELILLA	023	XL	OSTATNÍ
MENŠÍ ODLEHLÉ OSTROVY USA	832	UM	GSP
MEXIKO	412	MX	LATINSKÁ AMERIKA
MIKRONÉSIE	823	FM	GSP
MOLDAVSKÁ REPUBLIKA	074	MD	JEDNOSTRANNÁ OPATŘENÍ
MONGOLSKO	716	MN	GSP (+)
MONTSERRAT	470	MS	OCT, GSP
MOSAMBIK	366	MZ	GSP (NRZ), MAR
MYANMAR	676	MM	GSP (NRZ) - DOČASNĚ POZASTAVENO
NAMÍBIE	389	NA	GSP, MAR
NAURU	803	NR	GSP
NEPÁL	672	NP	GSP (NRZ)
NIGÉR	240	NE	GSP (NRZ)
NIGÉRIE	283	NG	GSP
NIKARAGUA	432	NI	GSP (+)
NIUE	838	NU	GSP
NIZOZEMSKÉ ANTILY	478	AN	OCT, GSP
NORFOLK	836	NF	GSP
NORSKO	028	NO	EEA (EHP), EUROMED
NOVÁ KALEDONIE	809	NC	OCT, GSP

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
NOVÝ ZÉLAND	804	NZ	
OKUPOVANÉ PALESTINSKÉ ÚZEMÍ	625	PS	EUROMED
OMÁN	649	OM	GSP
PÁKISTÁN	662	PK	GSP
PALAU	825	PW	GSP
PANAMA	442	PA	GSP (+)
PAPUA NOVÁ GUINEA	801	PG	TICHOMOŘSKÉ STÁTY, GSP
PARAGUAY	520	PY	GSP (+)
PERU	504	PE	GSP (+)
PITCAIRN	813	PN	OCT, GSP
POBŘEŽÍ SLONOVINY	272	CI	GSP, MAR
ROVNÍKOVÁ GUINEA	310	GQ	GSP (NRZ)
RUSKÁ FEDERACE	075	RU	GSP
RWANDA	324	RW	GSP (NRZ), MAR
SALVADOR	428	SV	GSP (+)
SAMOA	819	WS	GSP (NRZ)
SAN MARINO	047	SM	CELNÍ UNIE (EU - SM)
SAUDSKÁ ARÁBIE	632	SA	GSP
SENEGAL	248	SN	GSP (NRZ)
SEVERNÍ MARIANY	820	MP	GSP
SEYCHELY	355	SC	GSP, AFRIKA
SIERRA LEONE	264	SL	GSP (NRZ)
SINGAPUR	706	SG	
SJEDNOCENÁ REP. TANZÁNIE	352	TZ	GSP (NRZ), MAR
SOMÁLSKO	342	SO	GSP (NRZ)
SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY	647	AE	GSP
SPOJENÉ STÁTY	400	US	
SRBSKO	098	XS	ZÁPADNÍ BALKÁN

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
SRÍ LANKA	669	LK	GSP
STŘEDOAFRICKÁ REPUBLIKA	306	CF	GSP (NRZ)
SUDÁN	224	SD	GSP (NRZ)
SURINAM	492	SR	CAFIFORUM, GSP
SVATÁ HELENA	329	SH	OCT, GSP
SVATÁ LUCIE	465	LC	CARIFORUM, GSP
SVATÝ KRYŠTOF A NEVIS	449	KN	CARIFORUM, GSP
SVATÝ PIERRE A MIQUELON	408	PM	OCT, GSP
SVATÝ STOLEC (VATIKÁNSKÝ MĚSTSKÝ STÁT)	045	VA	
SVATÝ TOMÁŠ A PRINCŮV OSTROV	311	ST	GSP (NRZ)
SVATÝ VINCENC A GRENADINY	467	VC	CARIFORUM, GSP
SVAZIJSKO	393	SZ	GSP, MAR
SYRSKÁ ARABSKÁ REPUBLIKA	608	SY	EUROMED, GSP
ŠALAMOUNOVY OSTROVY	806	SB	GSP (NRZ)
ŠVÝCARSKO	039	CH	EUROMED
TADŽIKISTÁN	082	TJ	GSP
THAJSKO	680	TH	GSP
TCHAJ - WAN	736	TW	
TOGO	280	TG	GSP (NRZ)
TOKELAU	839	TK	GSP
TONGA	817	TO	GSP
TRINIDAD A TOBAGO	472	TT	CARIFORUM, GSP
TUNISKO	212	TN	EUROMED, GSP
TURECKO	052	TR	CELNÍ UNIE (EU - TR), EUROMED
TURKMENISTÁN	080	TM	GSP
TURKS A CAICOS	454	TC	OCT, GSP
TUVALU	807	TV	GSP (NRZ)

NÁZEV ZEMĚ	ČÍSELNÝ KÓD	DVOUMISTNÝ ALFABET. KÓD	PREFERENČNÍ PŘÍSLUŠNOST
UGANDA	350	UG	GSP (NRZ), MAR
UKRAJINA	072	UA	GSP
URUGUAY	524	UY	GSP
UZBEKISTÁN	081	UZ	GSP
VÁNOČNÍ OSTROVY	834	CX	GSP
VANUATU	816	VU	GSP (NRZ)
VENZUELA	484	VE	GSP
VIETNAM	690	VN	GSP
VÝCHODNÍ TIMOR	626	TL	GSP (NRZ)
WALLIS A FUTUNA	811	WF	OCT, GSP
ZAMBIE	378	ZM	GSP (NRZ), AFRIKA
ZIMBABWE	382	ZW	GSP, MAR

AFRIKA - státy východní a jižní afriky

CARIFORUM - skupina karibských států

EEA (EHP) - Evropský hospodářský prostor

GSP - Všeobecný systém preferencí

MAR - Nařízení Rady (ES) č. 1528/2007

NRZ - Nejméně rozvinuté země

OCT - Zámořské země a území EU

(+) - Zvláštní pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných v rámci systému GSP

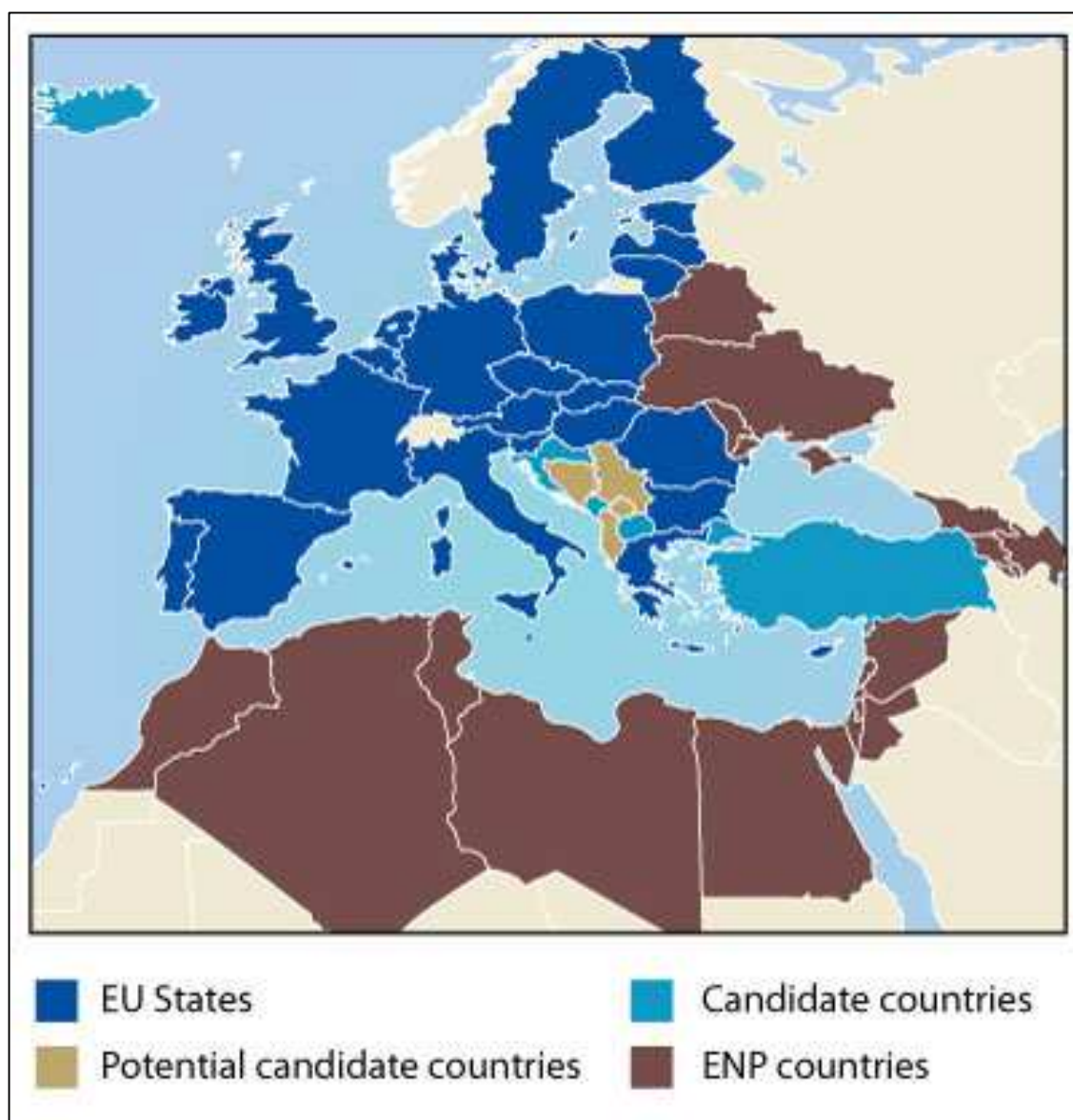
Zdroj: CELNÍ SPRÁVA, 2013; vlastní zpracování

Příloha 2: Země ACP na mapě světa

Zdroj: INFORMAČNÍ SYSTÉM MASARYKOVY UNIVERZITY, 2010

Příloha 3: Státy ENP

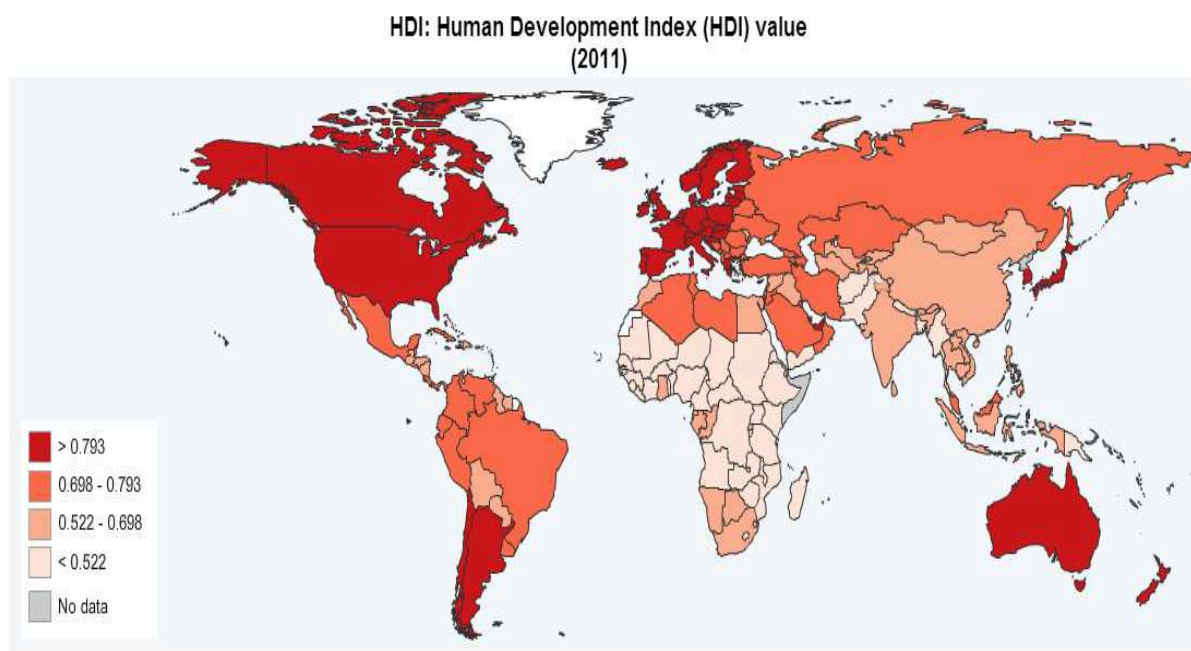
Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2012

Příloha 4: Státy OCTs

Overseas Country and Territory Association (OCT)
Anguilla (UK)
Aruba (NL)
Bermuda (UK)
Bonaire (NL)
British Antarctic Territory (UK)
British Indian Ocean Territory (UK)
British Virgin Islands (UK)
Cayman Islands (UK)
Curaçao (NL)
Falkland Islands (UK)
French Polynesia (FR)
French Southern and Antarctic Territories (FR)
Greenland (DK)
Mayotte (FR)
Montserrat (UK)
New Caledonia and Dependencies (FR)
Pitcairn (UK)
Saba (NL)
Sint Eustatius (NL)
Sint Maarten (NL)
Islands (UK)
Cunha (UK)
St. Pierre and Miquelon (FR)
Turks and Caicos Islands (UK)
Wallis and Futuna Islands (FR)

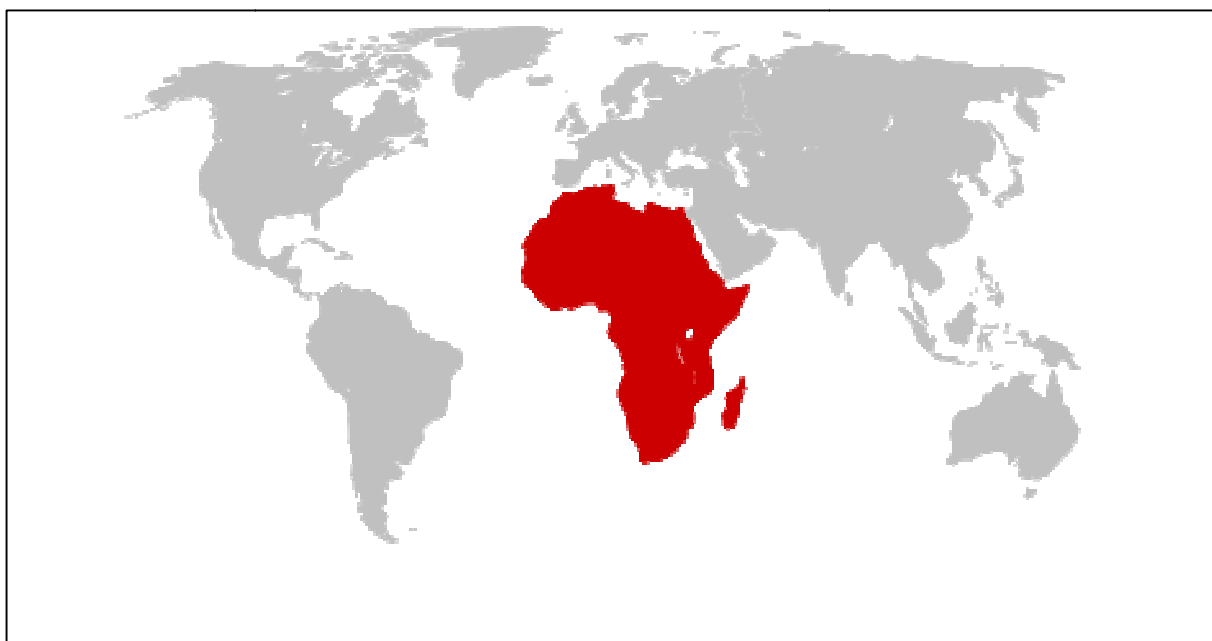
Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013; vlastní zpracování

Příloha 5: Index lidského rozvoje ve světě v roce 2011

Zdroj: INTERNATIONAL HUMAN DEVELOPMENT INDICATORS, 2013

Příloha 6: Africký kontinent na mapě světa

Zdroj: GEOGRAFICKÝ WEB, 2011

Příloha 7: Africké regiony a jejich státy dle členění OSN

Severní Afrika		Střední Afrika	
Severní Afrika je tvořena 7 státy a 1 okup. úz.:		Střední Afrika je tvořena 9 státy:	
Stát	Hlavní město	Stát	Hlavní město
Alžírsko	Alžír	Angola	Luanda
Egypt	Káhira	Čad	N'Djamena
Libye	Tripolis	Demokratická republika Kongo	Kinshasa
Maroko	Rabat	Gabon	Libreville
Súdán	Chartún	Kamerun	Yaoundé
Jižní Súdán	Džuba	Kongo	Brazzaville
Tunisko	Tunis	Rovníková Guinea	Malabo
Západní Sahara (okup. území)	Al-Ayun	Středoafrická republika	Bangui
		Svatý Tomáš a Princův ostrov	Sao Tomé
Západní Afrika		Východní Afrika	
Západní Afrika je tvořena 16 státy:		Východní Afrika je tvořena 19 státy:	
Stát	Hlavní město	Stát	Hlavní město
Benin	Porto Novo	Burundi	Bujumbura
Burkina Faso	Ouagadougou	Džibutsko	Gibuti
Côte d'Ivoire	Yamoussoukro	Eritrea	Asmera
Gambie	Banjul	Etiopie	Addis Abeba
Ghana	Accra	Keňa	Nairobi
Guinea	Conakry	Komory	Moroni
Guinea-Bissau	Bissau	Madagaskar	Antananarivo
Kapverdy	Praia	Malawi	Lilongwe
Libérie	Monrovia	Mauricius	Port Louis
Mali	Bamako	Mosambik	Maputo
Mauritánie	Nawakshut	Mayotte	Mamoudzou
Niger	Niamey	Reunion	Reunion
Nigérie	Abuja	Rwanda	Kigali
Senegal	Dakar	Seychely	Victoria
Sierra Leone	Freetown	Somálsko	Mogadišo
Svatá Helena	Jamestown	Tanzánie	Dodoma
Togo	Lomé	Uganda	Kampala
Jižní Afrika		Zambie	Lusaka
Jižní Afrika je tvořena 5 státy:		Zimbabwe	Harare
Stát	Hlavní město		
Botswana	Gaborone		
Jihoafrická republika	Pretoria		
Lesotho	Maseru		
Namibie	Windhoek		
Svazijsko	Mbabane		

Zdroj: UNITED NATION STATISTICS DIVISION, 2013; vlastní zpracování

Příloha 8: Regionální uskupení CEMAC na mapě Afriky

Zdroj: WORD BANK, 2013

Příloha 9: Regionální uskupení ECOWAS na mapě Afriky

Zdroj: WORD BANK, 2013

Příloha 10: Regionální uskupení COMESA na mapě Afriky

Zdroj: WORD BANK, 2013

Příloha 11: Země východní a jižní Afriky ESA na mapě Afriky

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION, 2013

Příloha 12: Regionální uskupení EAC na mapě Afriky

Zdroj: EUROPEAN COMMISSON, 2010

Příloha 13: Regionální uskupení SADC na mapě Afriky

Zdroj: SADC, 2012

Příloha 14: Členské státy celní unie SACU na mapě Afriky

Zdroj: WORD BANK, 2013

Příloha 15: Seznam příjemců pomoci OECD

Latinská Amerika	25. Indonésie
1. Argentina	26. Korejská lidově demokratická republika
2. Bolívie	27. Laos
3. Brazílie	28. Malajsie
4. Chile	29. Maledivy
5. Kolumbie	30. Mongolsko
6. Kostarika	31. Myanmar
7. Kuba	32. Nepál
8. Ekvador	33. Pakistán
9. Salvador	34. Filipíny
10. Guatemala	35. Srí Lanka
11. Honduras	36. Thajsko
12. Mexiko	37. Vietnam
13. Nikaraguea	Střední Asie
14. Panama	38. Kazachstán
15. Paraguay	39. Kyrgyzstán
16. Peru	40. Tadžikistán
17. Uruguay	41. Turkmenistán
18. Venezuela	42. Uzbekistán
Asie	Blízký a Střední východ
19. Afgánistán	43. Irán
20. Bangladéš	44. Irák
21. Bhútán	45. Omán
22. Kambodža	46. Jemen
23. Čína	Jižní Afrika
24. Indie	47. Jižní Afrika

Zdroj: EUROPA, 2010; vlastní zpracování

Příloha 16: Overview of the missions and operations of European Union, February 2013

Zdroj: EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION, 2013